

TARTU ÜLIKOOL  
ÕIGUSTEADUSKOND  
Karistusõiguse osakond

Liis Vainola

**TERRORIKURITEO ETTEVALMISTAMISE KARISTATAVUSALA  
PIIRITLEMINE**

Magistritöö

Juhendaja

M.A. Rauno Kiris

Tallinn

2017

## Sisukord

Sissejuhatus .....	3
1. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon kehtivas õiguses.....	8
1.1. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon Eesti karistusõiguses .....	8
1.1.1. Terrorikuriteo regulatsioon karistusseadustikus .....	8
1.1.2. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon karistusseadustikus .....	10
1.2. Rahvusvahelisest õigusest tulenevad nõuded terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioonile.....	13
1.2.1. ÜRO terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon.....	13
1.2.2. ÜRO julgeolekunõukogu resolutsioon 1373 (2001) .....	14
1.2.3. Euroopa Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK .....	16
1.2.4. Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioon.....	17
1.2.5. Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK .....	18
1.2.6. Tulevikus sisseviidavad muudatused .....	19
2. Ettevalmistamine karistusõigusdogmaatikas .....	22
2.1. Ettevalmistamine eristamine teistest süüteo toimepanemise staadiumitest.....	22
2.2. Ettevalmistamisena kriminaliseeritud süüteokoosseisud karistusseadustikus.....	27
2.3. Ettevalmistamise mõiste sisustamine karistusseadustikus sätestatud ettevalmistamise koosseisude pinnalt .....	31
2.4. Määratletuse ja <i>ultima ratio</i> põhimõtted .....	34
3. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni karistatavusala piiritlemine .....	39
3.1. Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu kriminaliseerimisega seonduvad probleemid .....	39
3.2. Terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutse esitamise karistatavusala .....	48
3.3. Terrorikuriteo toimepanemiseks isiku värbamise karistatavusala.....	57
3.4. Terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise karistatavusala .....	63
3.5. Terrorikuriteo toimepanemiseks muu ettevalmistamise karistatavusala .....	69
Kokkuvõte .....	74
Abstract.....	79
Kasutatud lühendid .....	86
Kasutatud materjalid.....	87

## Sissejuhatus

Karistusseadustik<sup>1</sup> (edaspidi: *KarS*) sätestab kuriteokoosseisud seaduse eriosas. Antud koosseisud kehtestavad karistusõiguslikult relevantsete tegudele reageerimiseks teatavad piirid. Karistatavuspiire on võimalik laiendada *KarS*-i üldosa abil. *KarS* § 25 lg-s 2 sätestatud üldpõhimõtte kohaselt algab Eesti karistusõiguses teo karistatavus süüteokatsest. Seadusandjal on aga võimalus laiendada karistatavusala ajaliselt veel ette poole kriminaliseerides süüteokatsele eelneva staadiumi – süüteo ettevalmistamise. Süüteo ettevalmistamise staadium on raskesti sisustatav, kuna see hõlmab olemuslikult väga erinevaid käitumisakte ning erinevalt süüteokatsest ei alga ettevalmistamisega veel põhiteo objektiivse koosseisu vahetu realiseerimine. Kuna ettevalmistavad teod esinevad erineval viisil, on staadiumi kriminaliseerimisel sellele vastavaid käitumisakte pea võimatu ammendavalt sätestada. Seega seondub ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimisega alati teatav ebamäärasus.

Üheks süüteokoosseisuks, mille puhul on karistatavusala laiendatud ettevalmistamise kriminaliseerimise võrra, on terrorikuritegu. Terrorikuritegu on sätestatud *KarS* §-s 237 ning koosseisu näol on tegemist blanketse deliktiga, mille sisustamiseks tuleb pöörduda teiste eriosa koosseisude poole.<sup>2</sup> Sellest lähtuvalt võib terrorikuriteokoosseisule vastav käitumisakt esineda väga erinevatel viisidel. Lisaks on *KarS*-s sätestatud mitmed terrorikuritegu ettevalmistavad ja toetavad teod. Kriminaliseeritud on terroristliku ühendusega seotud teod *KarS* §-s 237<sup>1</sup>, terrorikuriteo ettevalmistamine ja üleskutse selle toimepanemisele *KarS* §-s 237<sup>2</sup> ning terrorikuriteo ja selle toimepanemisele suunatud tegevuse rahastamine ning toetamine *KarS* §-s 237<sup>3</sup>. Kuigi ettevalmistavaid tegusid on kirjeldatud mitmes eelnimetatud terrorikuritegu puudutavas sättes, kuulub magistritöö raames uurimisele *KarS* § 237<sup>2</sup> lg-s 1 reguleeritud kuriteokoosseis, mis hõlmab koosseisutegudena terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise, isiku värbamise, terrorikuriteo toimepanemisele avaliku üleskutsumise ning muul viisil ettevalmistamise. Viimasel ajal esinenud terroriaktid on ületanud meediakünnise, mistõttu terrorikuriteo ning selle ettevalmistamise käsitlemine on õiguskorras aktuaalne. Ka Eesti julgeolekupoliitika alustes sedastatakse, et terrorismioht on aktuaalne probleem ning terroriaktid mõjutavad oluliselt inimeste turvatunnet, olenemata nende toimepanemise asukohast.<sup>3</sup> Terrorikuriteo ettevalmistamise käsitlemise aktuaalsust

<sup>1</sup> Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 31.12.2016, 14.

<sup>2</sup> R. Kiris. – Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, 4. vlj. Tallinn: Juura 2015, § 237, komm 2.

<sup>3</sup> Eesti julgeolekupoliitika alused. Välisministeerium. Riigikogus heaks kiidetud 12.05.2010, lk 16. – Arvutivõrgus: [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA\\_2010.pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA_2010.pdf). 09.02.2017.

kinnitab ka asjaolu, et hiljuti võeti rahvusvahelisel tasandil vastu järjekordne terrorikuritegude ettevalmistamise kriminaliseerimist puudutav õigusakt<sup>4</sup>, mis täiendab terrorikuritegu ettevalmistavate käitumisaktide ringi. Lisaks eelnevale on ka Eesti kriminaliseerimas KarS-s täiendavaid ettevalmistavaid tegevusi.<sup>5</sup>

Eesti terrorismivastase võitluse põhialuste kohaselt on terrorismivastase võitluse eesmärgiks terrorismiohu ennetamine.<sup>6</sup> Selleks, et ennetada terrorikuritegude toimepanemisest põhjustatud olukordade esinemist, on oluline avastada potentsiaalne terrorikuritegude esinemise oht juba kuriteo eelstaadiumis. Terrorikuritegude toimepanemisega seonduva ühiskonnaohtlikkuse ennetamiseks ongi laiendatud terrorikuriteo karistatavusala, kriminaliseerides selle ettevalmistamise. Ettevalmistamise kui süüteokatsese eelneva staadiumi kriminaliseerimist on aga kritiseeritud, viidates staadiumi vastuolule karistusõiguse põhimõtetega. Ettevalmistamine oli Eestis kriminaliseeritud kriminaalkodeksi<sup>7</sup> (edaspidi: *KrK*) üldosa § 15 lg-s 1 ning dekriminaliseeriti KarS-i vastuvõtmisel. Tegemist oli õiguspoliitilise otsusega, kuid laiemalt viisid selleni väga selged põhiseaduslikud motiivid - vastuolu määratletuspõhimõttega, mis jättis riigi täitev- ja kohtuvõimule ebaproportsionaalselt suured volitused süütegude menetlemisel ja karistamisel.<sup>8</sup> Määratletuspõhimõtte kohaselt peab nii tegu, mille eest seadus karistuse ette näeb, kui ka karistus olema selgelt määratletud, et igaühel oleks võimalik ette näha, milline käitumine on keelatud ja karistatav ning milline karistus teole vastab, et isik saaks oma käitumist vastavalt kujundada.<sup>9</sup> Kuna süüteo ettevalmistamine võib seisneda erinevates käitumisaktides, on süüteo ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimine alati seotud teatud määramatusega. Seda aga eriti terrorikuriteo ettevalmistamise puhul, mille korral isegi põhikoosseisu täitvad teod võivad ilmned mitmel olemuslikult väga erineval kujul. Samuti on ettevalmistamise koosseisutunnused sätestatud mitteammendavalt, võimaldades karistatavusala laiendada väljapoole seadusandja poolt kehtestatud karistatavuspiire. Ettevalmistamist on võimalik sisustada ka käitumisaktidega, mis on sotsiaalselt aktsepteeritavad ja ei väljenda veel kuritegelikku tahet. Lähtuvalt *ultima ratio* põhimõttest on aga karistusõigus tulenevalt selle õiguseid enim piiravast iseloomust

---

<sup>4</sup> Vt. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse Nõukogu otsust 2005/671/JSK. 15. märts 2017. – ELT L 88/6, lk 6-21.

<sup>5</sup> Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. 2015. – Arvutivõrgus: <http://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/4e15e6f1-111c-4336-85f6-35990b3464b4#6tubxTb3>. 29.03.2017.

<sup>6</sup> Eesti terrorismivastase võitluse põhialused Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse poolt 14.11.2013 istungi protokollilise otsusega nr 47 pp nr 5, p 9. – Arvutivõrgus: [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/tvv\\_pohialused\\_2013.pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/tvv_pohialused_2013.pdf). 29.03.2017.

<sup>7</sup> Kriminaalkodeks. – RT 1992, 20, 288.

<sup>8</sup> P. Pikamäe. – Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, 4. vlj. Tallinn: Juura 2015, § 25, komm 3.2.

<sup>9</sup> RKKKo 3-1-1-23-12 p 8.2.

viimaseks vahendiks õigusrikkumistele reageerimisel, mistõttu kõikvõimalikud ettevalmistavad teod karistusõiguslikku sekkumist ei vaja. Kuna määratletus ja *ultima ratio* on karistusõiguse immanentsed põhimõtted, siis on käesolevas töös püstitatud järgmine uurimisprobleem: kas ja kuidas on võimalik terrorikuriteo ettevalmistamise karistatavusala tõlgendada viisil, mis ei rikuks määratletus ja *ultima ratio* põhimõtteid.

Eeltoodud uurimisprobleemi lahendamiseks on töö jagatud kolme peatükki, millest esimeses tuvastatakse terrorikuriteo põhikoosseisule ja terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisule vastav keelatud käitumine tuginedes kehtivale KarS-i regulatsioonile. Kuna siseriiklik terrorikuriteo ettevalmistamise formuleering sisaldab üksnes sättes nimetatud koosseisuteod ning vastavate tegude alused tulenevad rahvusvahelisest õigusest, antakse esimeses peatükis täiendavalt ülevaade rahvusvahelistest õigusaktidest tulenevatest ettevalmistamise koosseisudest, mille kriminaliseerimise kohustus Eestil lasub.

Olles esimeses peatükis avanud terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni siseriiklikus ja rahvusvahelises õiguses ning tuvastanud seeläbi ettevalmistamise koosseisud, on teise peatüki eesmärgiks tuvastada, kuidas on õigusdogmaatika lahendanud ettevalmistamise staadiumi sisustamise küsimuse üldiselt. Selleks piiritletakse esmalt ettevalmistamise staadiumit teistest süüteo toimepanemise faasidest ning jõutakse järeldusele selle osas, kuidas määratleda ettevalmistamisstaadiumi algust ja lõppu. Järgnevalt seatakse vaatluse alla KarS-s sätestatud ettevalmistamise koosseisud ning tuvastatakse, milles seisneb koosseisudele vastav ettevalmistav tegevus. Selle pinnalt sisustatakse, millised teod süüteo ettevalmistamise staadiumisse kuuluvad, et kolmandas peatükis teha järeldusi terrorikuriteo ettevalmistamise raames karistatavatest käitumisaktidest. Lisaks eelnevale tuvastatakse määratletusnõude ja *ultima ratio* põhimõtte põhielemendid, et ettevalmistamise koosseisutunnuseid tõlgendades oleks võimalik teha järeldusi selle osas, kas tõlgendamise abil on võimalik määratletusprobleeme ületada.

Magistritöö kolmas peatükk keskendub terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu karistatavusala piiritlemisele ning analüüsimisele, kas tõlgendamise tulemusel on võimalik ületada koosseisu probleeme määratletusnõude ja *ultima ratio* põhimõttega. Selleks tuvastatakse esmalt terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu kriminaliseerimisega seonduvad probleemid, mis on ülekantavad igale terrorikuriteo ettevalmistamise raames määratletud koosseisuteole. Seal hulgas kuuluvad analüüsimisele ka määratletuse ja *ultima ratio* põhimõttega seonduvad probleemid. Järgnevalt tõlgendatakse terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuseid selleks, et tuvastada, kas nende tõlgendamise teel on võimalik jõuda karistusõiguse põhimõtetega kooskõlas olevatele tulemustele.

Uurimisprobleemi lahendamiseks tuginetakse eelkõige Eesti KarS-i regulatsioonile ning seda puudutavale õiguskirjandusele. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni tõlgendamisel kuuluvad käsitlevate allikate hulka ka rahvusvahelised konventsioonid, raamotsused, direktiivid ning resolutsioonid ning neid käsitlev õiguskirjandus. Rahvusvahelisi õigusaktide uurimine on oluline, kuna need sätestavad kohustused, mis limiteerivad siseriikliku seadusandja tegevust. Samuti ei ole terrorismi näol tegemist ainult siseriikliku vaid peamiselt rahvusvahelise ilminguga. Seega on terrorikuritegude näol esinev oht rahvusvaheline ja seda peavad olema ka vähemalt osa lahendustest.<sup>10</sup> Rahvusvahelise õiguse osas on asjakohased järgnevad aktid: ÜRO terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1373(2001), Euroopa Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK, terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioon, Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK.

Seoses viimastel aastatel esinenud terroriaktidega tõstis Justiitsministeerium terrorismikoosseisude ümbervaatamise prioriteeti ning 7. detsemberil 2015 aastal esitati asutustele ka vastav karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. Regulatsiooni muutmise eesmärgiks on viia hetkel kehtiv olukord vastavusse rahvusvahelises õiguses sätestatud nõuetega.<sup>11</sup> Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu lisamine jõustus karistusseadustikus 15.03.2007 ning on siiani sisuliselt muutmata, mis põhjendab asjaolu, et mitmed koosseisud, mis rahvusvahelise õiguse kohaselt kriminaliseerimist nõuavad, hetkel kehtivas KarS-i redaktsioonis eraldi koosseisudena karistatavad pole. Sellest tulenevalt kuuluvad terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu karistatavusala piiritlemisel vaatluse alla ka rahvusvahelised aktid osas, milles need puudutavad terrorikuritegu ettevalmistavaid tegusid, mis hetkel vähemalt *expressis verbis* KarS-is karistatavad ei ole.

Töö struktuurist ja selle aluseks olevatest allikatest lähtuvalt kasutatakse uurimisprobleemi lahendamiseks süsteemset ja analüütilist uurimismeetodit, mille koosmõjus lahendatakse töö raames käsitletavat probleemi liikudes üldiselt üksikule. Antud uurimismeetod avaldub ka töö ülesehituses – esmalt avatakse terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu olemus nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil, seejärel tuvastatakse ettevalmistamise ja määratletuspõhimõtte põhiprobleemid üldiselt ning seejärel tõlgendatakse tuvastatu pinnalt

---

<sup>10</sup> Euroopa Ühenduste Komisjon. Ettepanek: Nõukogu raamotsus, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. Brüssel, 6.11.2007. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1490792457942&uri=CELEX:52007PC0650>. 29.03.2017.

<sup>11</sup> Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks, lk 3.

terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuseid ning lahendatakse küsimus vastuolu vältimise võimalikkusest määratletuse ja *ultima ratio* põhimõttega.

Töö hüpoteesiks püstitab autor teesi, et kuigi terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisude puhul esineb probleeme määratletuse ja *ultima ratio* põhimõtte riivega, on antud probleemi võimalik ületada terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuste kitsendava tõlgendamise teel.

Käesolevat tööd kõige enam iseloomustavad märksõnad on: karistusõigus, terrorism, riigivastased kuriteod, rahvusvaheline õigus.

## 1. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon kehtivas õiguses

### 1.1. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon Eesti karistusõiguses

#### 1.1.1. Terrorikuriteo regulatsioon karistusseadustikus

Terrorikuritegu on sätestatud KarS §-s 237, mis seisneb sättes loetletud õigushüvede vastu suunatud kuritegude toimepanemises või nendega ähvardamises terroristlikel eesmärkidel. Terrorikuriteo koosseis on sellisel kujul KarS-s sätestatud 2007. aastast. Eelnevalt oli tegemist tunduvalt vähem koosseisutegusid hõlmava terrorismi regulatsiooniga, mille kohaselt oli karistatav tervisekahjustuse tekitamisele, surma põhjustamisele või vara hõivamisele, rikkumisele või hävitamisele suunatud teo toimepanemine sõja või rahvusvahelise konflikti provotseerimise või poliitilisel või usulisel eesmärgil. Kuna hetkel kehtivas KarS-s on terrorismi puudutavaid sätteid mitmeid, võib antud koosseisu nimetada terrorikuriteo põhikoosseisuks, mida järgnevate sätete sisuks olevad koosseisupärased teod on suunatud toetama või ette valmistama.

Objektiivsest küljest hõlmab koosseis ühe lg-s 1 kirjeldatud teo toimepanemist või sellega ähvardamist.<sup>12</sup> KarS § 237 lg 1 kohaselt on terrorikuritegu rahvusvahelise julgeoleku vastase, isikuvastase, elu või tervist ohustava keskkonnavastase, välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni vastu suunatud või üldohtliku kuriteo toimepanemine, keelatud relva tootmine, levitamine või kasutamine või vara ebaseadusliku hõivamine või olulises ulatuses rikkumine või hävitamine või arvutiandmetesse sekkumine või arvutisüsteemi toimimise takistamine, samuti selliste tegude toimepanemisega ähvardamine. Eelnevast nähtub, et koosseisu näol on tegemist blanketse deliktiga, kuna koosseisupäraste tegude sisustamiseks tuleb pöörduda teiste KarS-s sätestatud kuriteokoosseisude poole. Seega on rahvusvahelise julgeoleku vastane kuritegu subsumeeritav §-de 110 – 112 järgi, isikuvastane kuritegu §-de 113 – 146 või 148 – 150 järgi, keskkonnavastane kuritegu §-de 353 – 370 järgi, välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni vastu suunatud kuritegu §-de 246 – 250 järgi, üldohtlik kuritegu §-de 403 – 412, 414 – 416 või 418 – 420 järgi, keelatud relva tootmine, levitamine või kasutamine § 93 või 103 järgi, vara ebaseaduslik hõivamine § 199, 200 või 215 järgi, vara rikkumine või hävitamine olulises ulatuses § 203 järgi ning arvutiandmetesse sekkumise või arvutisüsteemi toimimise takistamine §-de 206 või 207 järgi. Tegemist on laia

---

<sup>12</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237, komm 3.



määratlusega seadusesättega, mille alla on võimalik paigutada väga erinevaid koosseisupäraseid tegusid. Nimetatud koosseise vaadates on ilmne, et kõiki sätetes nimetatud tegusid ei ole võimalik toime panna terroristlikul eesmärgil. Näiteks on äärmiselt keeruline kujutada ette KarS §-s 132 nimetatud ebaseadusliku emaduse koosseisu täitmist KarS § 237 poolt kaitstava õigushüve kahjustamise eesmärgil. Seega lisaks koosseisupärase teo tuvastamisele tuleks ka näidata, et teol on koosseisuga kaitstava õigushüve kahjustamise potentsiaal.<sup>13</sup>

Terrorikuriteoga kaitstav õigushüve on ennekõike sisemine ja rahvusvaheline julgeolek, aga ka riigi ja rahvusvaheliste organisatsioonide funktsioneerimisvõime ning avalik rahu.<sup>14</sup> Kollektiivsete õigushüvede kõrval kaitseb terrorikuriteo koosseis aga ka individuaalseid õigushüvesid – peamiselt elu ja tervis, kuid samuti ka vara.<sup>15</sup> Individuaalsete õigushüvede kaitse tuleneb muuhulgas juba blanketset sätet sisustavatest koosseisudest, mille hulka kuuluvad näiteks elu- ja tervisevastased ning vabadusevastased süüteod.

Ühtlasi on koosseisupärane lg-s 1 nimetatud tegudega ähvardamine. Ähvardamine tähendab tulevase kahju tekitamise sõnalist või konkludentset väljendamist, kusjuures kahju saabumine sõltub ähvardaja otsesest või kaudsest mõjust.<sup>16</sup> Samuti peab ähvardamistegu olema kolmandate asjasse puutumatute isikute silmis veenev, mis tähendab, et see peab olema seotud vähemalt konkreetse aja ja kohaga.<sup>17</sup> Küll aga ei ole ähvardamistegu seotud madalama karistusemääraga kui lõpuleviidud põhitegu, vaid on karistatav samuti viie- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega. KarS § 120 lg-s 1 reguleeritud ähvardamistego eest on aga ette nähtud rahaline karistus või kuni üheaastane vangistus. Kuigi terrorikuriteo toimepanemisega ähvardamine on tunduvalt suurema ohtlikkuse astmega kui KarS § 120 lg-s 1 sätestatud ähvardamisteod ning kõrgem karistusmäär võrreldes KarS §-s 120 sätestatuga on seega ka põhjendatud, ei saa pidada proportsionaalseks KarS § 237 lg-s 1 nimetatud lõpuleviidud teo ja ähvardamistego karistamist samadel alustel. Seda eelkõige põhjusel, et teo ühiskonnaohtlikkus on terrorikuriteoga ähvardamise korral tunduvalt väiksem kui teo toimepanemise puhul. Seega tuleks ähvardamine sätestada eraldi lõikena ning siduda väiksema karistusemääraga.

---

<sup>13</sup> *Ibid.*, komm 3.4.

<sup>14</sup> Kõik KarS-s reguleeritud terrorikuriteokoosseisud kaitsevad sama õigushüve. - vt. R. Kiris. – KarS-K, § 237, komm 1; §237<sup>1</sup>, komm 1; § 237<sup>2</sup>, komm 1; §237<sup>3</sup>, komm 1.

<sup>15</sup> Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. 2015, lk 10.

<sup>16</sup> RKKKo 3-1-1-7-07 p 13.

<sup>17</sup> *Ibid.*

Lisaks täideviimisele on karistatav ka osavõtt KarS § 22 lg-te 2 ja 3 mõistes ehk terrorikuriteole kihutamine ja kaasaitamine. Täiendavalt on koosseisupärane terrorikuriteo katse, kuna koosseis nõuab vastava teo toimepanemist, mitte tingimata lõpuleviimist.<sup>18</sup>

Subjektiivsest küljest eeldab koosseis ühte järgmistest lg-s 1 nimetatud eesmärkidest: 1) sundida Eesti Vabariiki või välisriiki või rahvusvahelist organisatsiooni midagi tegema või tegemata jätma; 2) tõsiselt häirida Eesti või välisriigi poliitilist, põhiseaduslikku, majanduslikku või ühiskondlikku korraldust või see hävitada; 3) tõsiselt häirida rahvusvahelise organisatsiooni tegevust või see hävitada; 4) tõsiselt hirmutada elanikkonda. Seega koosseisu täitmiseks peab toimepanija tegutsema spetsiaalse terroristliku eesmärgiga. Terrorikuritegude toimepanemise või nendega ähvardamise teel püütakse nõrgestada riigi või rahvusvahelise organisatsiooni toimimist, hirmutades elanikkonda, destabiliseerides riigi struktuure või nõudes riigilt mingite tegude toimepanemist (näiteks teiste terroriühenduse liikmete vangistusest vabastamine või riigi territooriumist osa loovutamine terroristidele).<sup>19</sup> Seega on need tagajärjed on vahetult terrorikuritegude eesmärgiks, kuigi nende toimepanemise ajendiks või motiiviks on saavutada oma poliitiliste või usuliste tõekspidamiste realiseerimine.<sup>20</sup> Samuti eeldab koosseis tahtlikku tegu – koosseisutegude puhul peab eksisteerima vähemalt kaudne tahtlus KarS § 16 lg 4 mõistes ning koosseisus sätestatud eesmärgid eeldavad kavatsuse olemasolu KarS § 16 lg 2 tähenduses.

#### *1.1.2. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon karistusseadustikus*

Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioon on sätestatud KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1, mis sätestab alternatiivsete tegudena terrorikuriteo ettevalmistamise ja terrorikuriteo toimepanemisele üleskutsumise. Kuigi nimetatud teod on alternatiivsed, on ka terrorikuriteole toimepanemisele üleskutsumise näol tegemist terrorikuritegu ettevalmistava tegevusega. KarS § 237<sup>2</sup> lg 1 sätestab ettevalmistamisena omakorda kaks viisi, - väljaõppe korraldamine ja isiku värbamine – kuid antud loetelu on mitteammendav ning võimalik on ettevalmistamine ka muul viisil.

<sup>18</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237, komm 3.3.

<sup>19</sup> Seletuskiri karistusseadustiku ja selle muutmise seaduse eelnõu juurde. SE 931, lk 42. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3b550392-ba40-3b52-8ab3-690ad87d6b06/Karistusseadustiku%20ja%20selle%20muutmise%20seaduse%20muutmise%20seadus/>. 09.02.2017.

<sup>20</sup> *Ibid.*

Terrorikuriteo toimepanemise eesmärgil isiku värbamise näol on tegemist ettepanekuga panna toime terrorikuritegu või liituda selle toimepanemisele suunatud terroristliku ühendusega.<sup>21</sup> Definiitsioonist nähtub, et terrorikuriteo toimepanemise eesmärgil on võimalik isikut värvata nii terroristlikku organisatsiooni kaudu kui ka selle väliselt. Terroristlik ühendus seejuures on kolmest või enamast isikust koosnev püsiv isikutevahelise ülesannete jaotusega ühendus. Hetkel kehtivas KarS redaktsioonis on eelnimetatud kaks värbamistegu sätestatud erinevates koosseisudes – isiku värbamine terroristliku ühendusega liitumise mõistes on kriminaliseeritud KarS § 237<sup>1</sup> alusel ning värbamine rühmituse tegevuse väliselt on karistatav KarS § 237<sup>2</sup> kohaselt. Käesoleva töö raames kuulub uurimisele värbamine KarS § 237<sup>2</sup> mõistes. KarS § 237<sup>2</sup> lg 1 eeldab toimepanija poolt isiku värbamist ning sätte järgi ei ole karistatav enese värvata laskmine.

Värbamise koosseisu raames on oluline tuvastada, millal on värbamistegu lõpule viidud – kas koosseisu täitmiseks piisab üksnes isikule ettepaneku tegemisest või on vajalik ka värbamisega nõustumine. Lähtuvalt karistusõiguse grammatilisest tõlgendamisest on töö autor asunud seisukohale, et koosseisu täitmiseks ei pea esinema värvatava nõustumine värbamise osas. Täiendavalt ei ole vajalik värbamisteo realiseerimiseks, et see oleks läbi viidud eesmärgiga toime panna terrorikuritegu, vaid piisab kui värbaja peab vähemalt võimalikuks ja mõõnab, et värbamine toimub terrorikuriteo ettevalmistamise raames.<sup>22</sup>

Terrorismialase väljaõppe pakkumine hõlmab eeskätt terrorikuriteo täideviimiseks või kaasaaitamiseks juhiste andmist lõhkeainete, tuli- või muude relvade või mürgiste või ohtlike ainete valmistamise või kasutamise kohta või muu eriliste meetodite või tehniliste võtete kohta.<sup>23</sup> Kuigi eelnevast nähtub, et loetelu väljaõppe pakkumise viiside osas on avatud, peab väljaõppe teostatamine olema suunatud terrorikuriteo täideviimiseks või kaasaaitamiseks juhiste andmisele ning seeläbi põhiteo toimepanemise soodustamisele. Väljaõppega antud koosseisu raames ei ole tegemist selle saamise korral ning antud koosseisuteo raames on kriminaliseeritud üksnes väljaõppe korraldamine.<sup>24</sup>

Terrorikuriteole avalik üleskutsumine on määramatule adressaatide ringile suunatud tahteavaldus, mille kohaselt peaks adressaat või muu isik panema toime täideviijana või

---

<sup>21</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237<sup>2</sup>, komm 3.1.

<sup>22</sup> *Ibid.*, komm 4.

<sup>23</sup> *Ibid.*

<sup>24</sup> Tulenevalt 22.10.2015 Riias allkirjastamiseks avatud terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni lisaprotokollist on Eestil kohustus kriminaliseerida terrorikuriteo ettevalmistamisena lisaks väljaõppe korraldamisele ka väljaõppe saamine. – vt. Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. 2015, lk 2.

osavõtjana terrorikuriteo koosseisule vastava teo.<sup>25</sup> Üleskutse regulatsioon sarnaneb kuriteole kihutamisega KarS § 22 lg 2 mõistes. Eesti õiguses ei olnud kuni 15.03.2007 üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele eraldi kuriteokoosseisuna karistatav ning seega oli üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele käsitatav kihutamisenä. Eesti karistusõiguses on aga osavõtt täideviimise suhtes aktsessoorne – see tähendab, et osavõtt ei ole võimalik ilma täideviimiseta.<sup>26</sup> Eelnevast tulenevalt ei olnud enne KarS § 237<sup>2</sup> jõustumist üleskutse terrorikuriteo toimepanemiseks karistatav eelteona vaid üksnes sellisel juhul, kui terrorikuriteokoosseis on juba täidetud – st, et tegu peab olema jõudnud vähemalt katse staadiumi. Sellise kohaldamise korral ei täida aga regulatsioon oma preventatiivset eesmärki terrorikuritegude ennetamisel. Samuti eristab kihutamist üleskutsesest asjaolu, et kihutamisteona ei ole käsitatav üleskutse määramatu adressaatide ringi suhtes, vaid on oluline, et kihutaja ja tulevase täideviija vahel tekiks vastastikune vaimne kontakt.<sup>27</sup> Täiendavalt ei nõua üleskutse tegemine täideviijal tahtluse esinemist põhiteo tunnuste osas, vaid peab üksnes olema suunatud adressaatide motiveerimisele teataval määral konkretiseeritud terrorikuriteole.<sup>28</sup>

Võimalik on eristada otsest ja kaudset üleskutset teo toimepanemisele. Kuigi on riike, mille KarS-s on kriminaliseeritud nii otsene kui kaudne üleskutse, lähtub Eesti karistusõigus põhimõttest, et üles saab kutsuda ainult teataval määral konkretiseeritud kuritegudele ning pelk seisukoha avaldamine, et teatud kuriteo toimepanemine on tervitatav, vajalik või vältimatu ei ole käsitletav üleskutsena.<sup>29</sup> Otsese üleskutse viis või avalduse edastamise vorm ei ole aga oluline – see võib olla suuline, kirjalik, interneti vahendusel, plakatite või lendlehtede edastamisel või muudel viisidel.<sup>30</sup> Tähtis on, et üleskutse oleks objektiivselt tõsiselt võetav ning äratuntavalt suunatud adressaatide motiveerimisele, kuid samas terrorikuriteo toimepanemise konkreetse ohu teket koosseis ei nõua ning avaliku üleskutse abstraktne ohtlikkus tuleneb määratlemata adressaatide ringist.<sup>31</sup>

KarS § 237<sup>2</sup> koosseis sätestab koosseisu realiseerimiseks vajalikud koosseisuteod avatud nimekirjana, võimaldades karistada ka muude, sättes ja teistes KarS-i terrorikuritegu ettevalmistavates koosseisudes nimetamata, ettevalmistavate tegude eest. Muu ettevalmistamisega on võimalik hõlmata väga erinevaid tegusid, mis *expressis verbis* KarS-i terrorikuriteo regulatsiooni kohaselt kriminaliseeritud pole. Seega vajab muu ettevalmistamise

<sup>25</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237<sup>2</sup>, komm 3.2.

<sup>26</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22, komm 3.

<sup>27</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22, komm 4.

<sup>28</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237<sup>2</sup>, komm 3.2.

<sup>29</sup> *Ibid.*, § 236, komm 3.1.1.

<sup>30</sup> *Ibid.*, komm 3.1.

<sup>31</sup> *Ibid.*, § 237<sup>2</sup>, komm 3.2; komm 4.

sisustamine põhjalikumalt analüüsi, et koosseisuga ei hõlmataks tegusid, mis ei peaks lähtuvalt sätte eesmärgist selle alusel karistatavad olema. Eelnevast tulenevalt on muu ettevalmistamise näol tegemist raskesti sisustatava mõistega, mille tõlgendaise juurde tullakse tagasi peatükis 3.5.

Subjektiivsest küljest eeldab terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu realiseerimine tahtlust KarS § 16 mõistes ning süüteo koosseis on täidetud, kui isik pani teo toime vähemalt kaudse tahtlusega. Küll aga ei ole vajalik, et ettevalmistamise koosseisu täitmiseks esineks toimepanijal eesmärk terrorikuriteo põhiteo toimepanemise osas.<sup>32</sup> Kuigi värbamine, väljaõppe korraldamine ning üleskutse terrorikuriteo toimepanemiseks on terrorikuritegu soodustavad ja ettevalmistavad tegevused, ei ole koosseisu täitmiseks oluline, kas terrorikuritegu lõppastmes toime pannakse või mitte.<sup>33</sup>

## 1.2. Rahvusvahelisest õigusest tulenevad nõuded terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsioonile

### 1.2.1. ÜRO terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon

Esimese terrorismialase rahvusvahelise konventsiooni võttis ÜRO vastu juba 1963. aastal.<sup>34</sup> ÜRO 09. detsembri 1999. a terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvaheline konventsioon<sup>35</sup> on aga esimene rahvusvaheline akt, mis ei käsitle terrorikuriteo põhitegu vaid selle toetava tegevusena terrorismi rahastamist. Rahastamise näol on tegemist terrorikuriteo eelteoga ning on seega käsitatav ettevalmistava tegevusena. Konventsiooni koostamise vajadust tunnistati juba ÜRO Peaassamblee 8. detsembri 1998. a resolutsioonis 53/108<sup>36</sup>, millega otsustati, et terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni koostamine on terrorikuritegude ennetamiseks vajalik ning sellekohane eelnõu tuleb välja töötada. Eesti on konventsioonile alla kirjutanud 6. septembril 2000. a ning ratifitseerinud akti seadusega 20. märtsil 2002. a.

<sup>32</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237<sup>2</sup>, komm 4.

<sup>33</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 237<sup>2</sup>, komm 3.

<sup>34</sup> Konventsioon kuritegude ja mõningate teiste tegude kohta õhusõiduki pardal – RT II 1993, 30-31, 104.

<sup>35</sup> Terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni ratifitseerimise seadus. – RT II 2002, 12,45.

<sup>36</sup> United Nations General Assembly. Resolution 53/108: Measures to eliminate international terrorism. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=A/RES/53/108](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/53/108). 30.03.2017.

Konventsiooni preambulis märgitakse, et rahvusvaheliste terroriaktide arv ja raskusaste sõltub terroristide rahastamisest, kuid olemasolevates mitmepoolsetes õigusaktides ei käsitleta otseselt eelnimetatud tegu. Eelnevast tulenebki konventsiooni eesmärk, milleks on tugevdada rahvusvahelist koostööd, et töötada välja tõhusad meetmed ja võtta need kasutusele terrorismi rahastamise ärahoidmiseks ja tõkestamiseks, jälitades ja karistades terrorismi rahastajaid.

Eesmärgi rakendamiseks nähakse konventsioonis ette kohustus kriminaliseerida terrorikuritegude toimepanemise rahastamine. Terrorismi rahastamisena määratletakse art 2 järgi igasugune tegu, mille puhul isik teeb kättesaadavaks vahendid: a) mingi teo sooritamiseks, mis on kuritegu mõne konventsiooni lisas<sup>37</sup> loetletud lepingu kohaselt või; b) mis tahes muu teo sooritamiseks, millega kavatsetakse surmata tsiviilisik või muu isik, kes relvakonflikti korral ei osale aktiivses sõjategevuses, või tekitada neile raske kehavigastus, kui sellise teo eesmärk on elanikkonna hirmutamine või valitsuse või rahvusvahelise organisatsiooni sundimine mingit toimingut läbi viima või selle läbiviimisest hoiduma. Riigid on kohustatud nimetatud teod oma seaduste järgi kriminaliseerima, nägema nende eest ette kohased karistused ning võtma meetmeid nimetatud vahendite ja kuritegeliku tulu konfiskeerimiseks.<sup>38</sup> Konventsioonis käsitletakse ka osalisriikide koostööd kuritegude uurimisel ning kurjategijate väljaandmisel.<sup>39</sup>

### *1.2.2. ÜRO julgeolekunõukogu resolutsioon 1373 (2001)*

ÜRO terrorismivastase võitluse kontseptsioon toetub ÜRO põhikirja<sup>40</sup> artiklile 51, mis sätestab iga riigi võõrandamatu õiguse enesekaitsele. Seda kinnitati ka resolutsioonis 1368 (2001)<sup>41</sup>, mis mõistis hukka 11. Septembri 2001 terrorirünnakud ning kutsus üles rahvusvahelisele koostööle terrorikuritegude toimepanemise vastu võitlemiseks.

---

<sup>37</sup> Konventsiooni lissasse kuuluvad järgnevad terrorikuriteo sisustamiseks olulised konventsioonid: 1) õhusõiduki ebaseadusliku hõivamise vastu võitlemise konventsioon; 2) tsiviillennunduse ohtuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsioon; 3) rahvusvaheliselt kaitstud isikute, kaasa arvatud diplomaatiliste agentide vastu suunatud kuritegude tõkestamise ja karistamise konventsioon; 4) pantvangide võtmise vastu võitlemise rahvusvaheline konventsioon; 5) tuumamaterjalide füüsilise kaitse konventsioon; 6) tsiviillennunduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsiooni lisaprotokoll ebaseaduslike vägivaldaaktide vastu võitlemise kohta rahvusvahelist lennuliiklust teenindavates lennujaamades; 7) merelaevanduse ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise konventsioon; 8) mandrilaval asuvate püsiplatvormide ohutuse vastu suunatud ebaseaduslike tegude tõkestamise protokoll; 9) pommiterrorismivastane konventsioon.

<sup>38</sup> Seletuskiri terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde. SE 876, lk 1.

<sup>39</sup> *Ibid.*

<sup>40</sup> Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. – RT II 1996, 24, 95.

<sup>41</sup> United Nations Security Council. Resolution 1368 (2001). 21. september 2001. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1368\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368(2001)). 29.03.2017.

Üleskutse tulemusena võeti 28. septembril ÜRO Julgeolekunõukogu 4385. kohtumisel vastu ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 1373 (2001)<sup>42</sup>. Erinevalt eelnevatest ÜRO valdkonnaspetsiifilistest terrorismialastest õigusaktidest,<sup>43</sup> on tegemist esimese tervikliku terrorismivastase dokumendiga, mis sätestab nõuded nii siseriiklikult kehtestatud süüteokoosseisude kui ka rahvusvahelise koostöö osas. Samuti on resolutsiooni näol on tegemist esimese *expressis verbis* terrorikuriteo ettevalmistamise kriminaliseerimise vajadust tunnistava rahvusvahelise aktiga. Nii Julgeolekunõukogu resolutsioon 1368 (2001) kui 1373 (2001) võeti vastu vahetult peale 11. septembri 2001. a terrorirünnakut ning näitavad selgelt uut suhtumist terrorismi kui nähtusesse, mis ohustab rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning seetõttu nõuab liikmesriikide poolset aktiivset tegevust terroriaktide ärahoidmiseks.<sup>44</sup>

ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1373 (2001) eesmärk on seada riikidele kohustus võtta kasutusele meetmeid terroristide ning nende organisatsioonide ja toetajate vastu. Resolutsiooni preambulis tunnistatakse samuti riikide vajadust võtta kasutusele täiendavaid vahendeid kõigi seaduslike võimaluste piires, et ennetada ja takistada enda territooriumil terroriaktide rahastamist ja ettevalmistamist. Sellest lähtuvalt asetab artikkel 2 (e) riikidele kohustuse kriminaliseerida terrorikuritegude rahastamine, kavandamine, ettevalmistamine ja täideviimine ning seada kuriteo sanktsioon vastavusse teo raskusastmega.

Resolutsioon ei defineeri terrorikuriteo mõistet ega sätesta, milles selle ettevalmistamine seisneb, jättes nende koosseisude sisustamise liikmesriikide kanda. Art 2 (e) nõuab aga eraldi nii terrorikuriteo kavandamise kui ka ettevalmistamise kriminaliseerimist. Art 2 (a) kohaselt peavad riigid hoiduma passiivse ja aktiivse toetuste andmisest üksustele või inimestele, kes on seotud terroriaktidega. Seal hulgas peavad riigid takistama liikmete värbamist terrorirühmitustesse ja nende varustamist relvadega. Resolutsiooni tulemusena riigid ei pea mitte ainult ei karistama terroristide rahastamist ega külmutama terroristide ja nende toetajate varasid, vaid liikmed peavad ka tõhustama piirikontrolli, tõstma järelvalvet passide ja muude identifitseerimisdokumentide võltsingute osas, tagasi lükkama terroristide varjupaigataotlused ja töötama rahvusvahelise terrorismivastase koostöö efektiivsemaks muutmise suunas.<sup>45</sup> Antud lähenemine terrorikuritegude ennetamiseks näitab taas selget suhtumise muutumist

---

<sup>42</sup> United Nations Security Council. Resolution 1373 (2001). 28. september 2001. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1373\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1373(2001)).

<sup>43</sup> Enne terviklikku terrorismikonventsiooni oli ÜRO kehtestanud 19 erinevat spetsiifilist konventsiooni, mis puudutasid näiteks õhuturvalisust, terrorismi rahastamist, kindlat liiki relvade kasutamist jne. – vt. B. Aurescu, I. Galea. Establishing an International Court Against Terrorism. – *Revista de Drept Constitutional*, 2015, lk 110.

<sup>44</sup> G. N. Okeke. The United Nations Security Council Resolution 1373: An Appraisal of Lawfare in the Fight Against Terrorism. – *Journal of Law and Conflict Resolution*, vol. 6(3), 2014, lk 42.

<sup>45</sup> N. Rostow. Before and After: The Changed UN Response to Terrorism since September 11th. – *Cornell International Law Journal*, vol. 35, 2002, lk 482.

terrorikuritegude vastu võitlemisel, olles valmis võtma vastu eelnevalt kriminaliseeritud meetmetest tunduvalt õiguseid piiravamaid lahendusi.

### *1.2.3. Euroopa Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK*

Euroopa Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK<sup>46</sup> võeti vastu 13. juunil 2002. a ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide eeskujul. Raamotsuse eesmärk on lähtuvalt preambuli p-st 6 ühtlustada terroriaktide, sealhulgas terrorirühmitusi hõlmavate terroriaktide mõiste ning selliste õigusrikkumiste eest ette näha karistused ja sanktsioonid, mis vastavad selliste õigusrikkumiste raskustele. Raamotsusega kehtestatakse jurisdiktsiooni käsitlevad normid, et tagada terroriaktide tõhus uurimine ning võetakse vastu erimeetmed terroriaktide ohvrite kaitsetuse suhtes.<sup>47</sup> Tegemist on esimese Euroopa Liidu organi poolt vastu võetud dokumendiga, kus defineeritakse terrorikuriteo mõiste. Vajadus raamotsuse järele tuleneski asjaolust, et 2001 aasta seisuga oli ainult 6 Euroopa Liidu liikmesriiki 15-st kriminaliseerinud terrorikuriteo ning antud kuriteo mõiste oli neis defineeritud erinevalt.<sup>48</sup> Seega oli raamotsuse eesmärgiks samuti terrorikuriteo mõiste ühtlustamine Euroopa Liidu liikmesriikide seadusandlustes. Raamotsuse eeskujul muudeti ka Eesti KarS-s sätestatud terrorikuriteo regulatsiooni, mis on hetkel kehtivas redaktsioonis endiselt sellisel kujul reguleeritud.

Terrorikuriteo definitsioon on sätestatud raamotsuse art-s 1. Lisaks terrorikuriteole tuleneb õigusakti art-st 2 kohustus kriminaliseerida ka terrorirühmitusega seotud õigusrikkumised – täpsemalt juhtimine ning selles osalemine, sealhulgas teabe või aineliste vahenditega varustamise või selle rühmituse tegevuse mis tahes viisil rahastamise teel, olles teadlik asjaolust, et selline osalemine aitab kaasa rühmituse poolt toimepandavatele kuritegudele. Raamotsuse art-st 3 tuleneb täiendavalt kohustus kriminaliseerida röövimine, väljapressimine ja dokumentide võltsimine terrorikuriteo toimepanemiseks. Neid nimetatakse dokumendis kuritegudeks, mis on terroristliku tegevusega seotud ning subjektiivsest küljest on oluline, et teod oleksid läbi viidud eesmärgiga toime panna terrorikuritegu. Seega saab neid pidada terrorikuritegu ettevalmistavateks tegudeks.

<sup>46</sup> Euroopa Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. 13. juuni 2002. – ELT L 164, lk 3-7.

<sup>47</sup> Euroopa Ühenduste Komisjon. Komisjoni aruanne Euroopa Nõukogu 13. juuni 2002. a terrorismivastase võitluse raamotsuse artiklik 11 põhinev. 06.11.2007. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0681&from=ET>. 16.03.2017.

<sup>48</sup> E. Dumitriu. The E.U.'s Definition of Terrorism: The Council Framework Decision on Combating Terrorism. – German Law Journal, vol. 05, no. 5, 2004, lk 590.



Raamotsuse 2002/475/JSK art 4 lg 1 kohustab kriminaliseerima ka terrorikuriteole, terrorirühmitusega seotud õigusrikkumistele ning terroristliku tegevusega seotud õigusrikkumistele üleskutsumise, kaasaaitamise või kihutamise. Lisaks sellele peab lg 2 kohaselt olema karistatav ka terrorikuriteo ja terroristliku tegevusega seotud õigusrikkumise katse.

#### *1.2.4. Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioon*

Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioon<sup>49</sup> võeti vastu 16. mail 2005 ning Eesti kirjutas sellele alla 07. septembril 2005 ja ratifitseeris 25. veebruaril 2009 seadusega. Konventsiooni art 2 kohaselt on selle eesmärgiks tugevdada konventsiooniosaliste jõupingutusi, et nii riigisiseste meetmetega kui ka rahvusvahelise koostöö kaudu ennetada terrorismi ja selle negatiivset mõju inimõigustele, esmajoones õigusele elada, võttes arvesse konventsiooniosaliste vahel kohaldatavaid mitme- ja kahepoolseid lepinguid ning kokkuleppeid. Konventsiooniga püütakse kriminaliseerida käitumisakte, mis omavad terrorikuriteo toimepanemise potentsiaali.<sup>50</sup> Antud konventsioonis sätestati järgnevad kolm alternatiivset terrorikuritegu ettevalmistavat koosseisu, mille Eesti pidi konventsiooni ratifitseerimiseks KarS-s kuriteona sätestama: avalik üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele, terroristi värbamine ning terrorismialane väljaõpe. Eelnimetatud koosseisud on KarS-s sätestatud käesoleva konventsiooni eeskujul ning vastavate koosseisudegude siseriiklikuks tõlgendamiseks tuleb pöörduda antud õigusakti poole.

Avalik üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele määratletakse konventsiooni art-s 5, terrorikuriteoks isiku värbamine on sätestatud art-s 6 ning art 7 kohaselt on karistatav terrorismialase väljaõppe andmine. Art 8 kohaselt võib kuriteoga artiklite 5–7 tähenduses olla tegemist ka juhul, kui terrorikuritegu ei ole tegelikult toime pandud. Nii nagu ei ole oluline, kas terrorikuritegu toime pannakse, ei ole oluline ka terrorikuriteo toimepanemise koht.<sup>51</sup> Kõik artiklites 5–7 nimetatud kuriteod peavad konventsiooni kohaselt aga olema toime pandud õigusvastaselt ja tahtlikult. Värbamise ja väljaõppe korraldamise puhul kohustab konventsiooni art 9 lg 2 karistatavaks muutma ka vastavate tegude katse. Terrorikuriteo toimepanemisele avaliku üleskutse osas katse karistatavaks muutmist konventsiooniga aga ei

<sup>49</sup> Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seadus. RT II 2009, 10, 24.

<sup>50</sup> E. Chadwick. The 2005 Terrorism Convention: a Flexible Step too Far? – Nottingham Law Journal, vol. 16, issue 2, 2007, lk 29.

<sup>51</sup> Seletuskiri terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde. SE 403, lk 5.

nõuta. Seletuskirjas põhjendatakse asjaolu sellega, et katset avalikule üleskutsele on kontseptuaalselt raske teostada.<sup>52</sup>

#### *1.2.5. Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK*

Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK,<sup>53</sup> millega muudeti raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, võeti vastu 28. novembril 2008. a. Raamotsuse preambuli p 7 sisaldab õigusakti eesmärgi ning selle kohaselt taotletakse aktiga terroristliku tegevusega seotud õigusrikkumiste kriminaliseerimine, et aidata kaasa üldpoliitilise eesmärgi saavutamisele, milleks on terrorismi ennetamine, vähendades selliste materjalide levitamist, mis võiksid õhutada inimesi sooritama terroriakte. Samuti soovitakse kohandada õigusakte vastavalt muutustele terroristide ja nende toetajate töömeetodites - nimetatud muutuste seas on eeskätt struktureeritud ja hierarhiliste rühmituste asendumine pooliseseisvate üksuste või üksiktegutsejatega ning sagenenud internetikasutus kohalike terrorismivõrgustike ja üksikisikute innustamiseks, mobiliseerimiseks, juhendamiseks ja väljaõppeks.<sup>54</sup> Raamotsuse preambuli p 4 kohaselt on just interneti tõttu tegevused, mis on seotud üleskutsetega panna toime terroriakte, värbamisega terroristlikel eesmärkidel ja väljaõppega terroristlikel eesmärkidel, mitmekordistunud väga väikeste kulude ja vähese riskiga.

Võrreldes raamotsusega 2002/475/JSK asetatakse raamotsuse art-ga 3 liikmesriikidele kohustus kriminaliseerida samaselt terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioonile avalik üleskutse panna toime terroriakt, värbamine ja väljaõpe terroristlikel eesmärkidel, kui see on toime pandud seadusevastaselt ja tahtlikult.<sup>55</sup> Kõik eelnimetatud õigusrikkumised on art 3 lg-s 1 ka defineeritud.

---

<sup>52</sup> Council of Europe. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism. Warsaw, 16.05.2005, lk 15.– Arvutivõrgus: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3811>. 29.03.2017.

<sup>53</sup> Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. 28. november 2008. – ELT L 330/21, lk 21.23.

<sup>54</sup> Euroopa Komisjon. Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja Nõukogule Nõukogu 28. novembri 2008. aasta raamotsuse 2008/919/JSK (millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta) rakendamise kohta. 05.09.2014, lk 3-4. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0554&qid=1487853820708&from=ET>. 29.03.2017.

<sup>55</sup> Raamotsuse 2002/475/JSK art 3 kohaselt olid terroristliku tegevusega seotud õigusrikkumisena sätestatud üksnes röövimine, väljapressimine ja valede haldusdokumentide koostamine terroriaktide toimepanemiseks. Uued õigusrikkumised lisati art 3 lg 2 p a-c ning varasemalt kriminaliseeritud õigusrikkumised muudeti art 3 lg 2 p-deks d-f. – vt Euroopa Nõukogu raamotsuse 2008/919/JSK art 3 art 1 lg 1, millega muudetakse 2002/475/JSK art 3.

Raamotsuse art 4 lg 1 ja 2 nõuavad art-s 3 nimetatud õigusrikkumisele kaasaaitamise, kihutamise ja üleskutsumise kriminaliseerimist. Sama sätte lg 4 sätestab, et iga liikmesriik võib otsustada võtta vajalikke meetmeid tagamaks, et terroristlikel eesmärkidel värbamise ja väljaõppe katse muudetakse karistatavaks. Seega seatakse ettevalmistamise katse kriminaliseerimise osas liikmesriikidele diskretsiooniõigus ning erinevalt terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioonile kohustust katse karistatavaks muutmise osas ei esine.

#### *1.2.6. Tulevikus sisseviidavad muudatused*

Hetkel kehtiv KarS-i regulatsioon vajab kooskõlla viimist järgnevate rahvusvahelisest õigusest tulenevate dokumentidega: terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni lisaprotokoll,<sup>56</sup> ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioon 2178 (2014),<sup>57</sup> MONEYVAL-i neljanda vooru hindamisaruandes Eestile tehtud soovitus<sup>58</sup> ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta,<sup>59</sup> millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta.

ÜRO julgeolekunõukogu resolutsioon 2178 (2014) võeti vastu ÜRO põhikirja VII peatüki alusel 24. septembril 2014. a ning selle eesmärk on kutsuda liikmesriike üles võtma meetmeid terroristidest välisvõitlejate vastu, seal hulgas ennetada ja tõkestada isikute värbamist, organiseerimist, nende transportimist ja varustamist, kes reisivad muusse riiki kui nende kodakondsuse või alalise elukoha riik eesmärgiga toime panna, planeerida, ettevalmistada terrorikuritegu või osaleda selles, samuti terrorismialase väljaõppe andmise või saamise eesmärgil. Täiendavalt kutsutakse üles võtma meetmeid eelnimetatud isikute tegevuse ja reisimise rahastamise vastu. Eelnevast tulenevalt kohustab õigusakt kriminaliseerima art-s 6 (a) terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimise ning art-s 6 (b) ja (c) välisriiki reisimise rahastamise, korraldamise või muul viisil hõlbustamise.

<sup>56</sup> Council of Europe. Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism. Riga, 22.10.2015. – Arvutivõrgus: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/217>. 29.03.2017.

<sup>57</sup> United Nations Security Council. Resolution 2178 (2014). 24. september 2014. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20(2014)). 29.03.2017.

<sup>58</sup> Council of Europe. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Report on Fourth Assessment Visit. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. Estonia. 18. september 2014. – Arvutivõrgus: [https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/MONEYVAL%282014%2920\\_Estonia.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/MONEYVAL%282014%2920_Estonia.pdf). 29.03.2017.

<sup>59</sup> Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse Nõukogu otsust 2005/671/JSK. 15. märts 2017. – ELT L 88/6, lk 6-21.

Euroopa Nõukogu konventsiooni lisaprotokoll allkirjastati Eesti Vabariigi poolt 22. oktoobril 2015. a Riias. Lisaprotokolli eesmärk on art 3 kohaselt täiendada terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu 2005. a konventsiooni sätete kriminaliseerimisega, mis on kirjeldatud arttes 2-6, suurendades seeläbi konventsiooniosaliste jõupingutusi, et nii riigisiseste meetmetega kui ka rahvusvahelise koostöö kaudu ennetada terrorismi ja selle negatiivset mõju inimõigustele, esmajoones õigusele elada, võttes arvesse konventsiooniosaliste vahel kohaldatavaid mitme- ja kahepoolseid lepinguid ning kokkuleppeid. Lisaprotokolli art 2 kohastab kriminaliseerima terroristlikel eesmärkidel rühmituses osalemise, art 3 määratleb karistatavana terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe saamise, art 4 nõuab terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimise kriminaliseerimist, art 5 käsitleb terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimise rahastamist ning art 6 samadel eesmärkidel välisriiki reisimise organiseerimist või muul viisil hõlbustamist. Täiendavalt nõuab lisaprotokoll terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimise katse kriminaliseerimist.

MONEYVALi liikmesriigina osaleb Eesti vastastikustes hindamistes ning kõrvaldab oma õiguses hindamise käigus tuvastatud puudujäägid.<sup>60</sup> MONEYVALi neljanda hindamisvooru aruandes tuuakse välja, et Eesti peaks terrorikuriteo rahastamise koosseisu all kriminaliseerima terroristi poolt vara kogumise ka sellistel eesmärkidel, mis ei ole otseselt terrorikuriteo toimepanemisega seotud.<sup>61</sup> Samuti märgitakse hindamisaruandes, et terrorismi rahastamise tõkestamise konventsioon eeldab selle lisades märgitud konventsioonides sätestatud kuritegude rahastamise kriminaliseerimist sõltumata sellest, millisel eesmärgil see kuritegu toime pandi.<sup>62</sup> Seega on MONEYVAL-i neljanda hindamisvooru aruande kohaselt KarS-s reguleeritud terrorismi rahastamise koosseis hetkel kehtival kujul liiga kitsalt määratletud.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta võeti vastu 16. veebruaril 2017. a ning sellega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. Preambuli kohaselt on direktiivi eesmärk veelgi ühtlustada terrorikuritegude, sealhulgas terroristlike rühmituste ja terroristliku tegevusega seotud süütegude mõistet, nii et see hõlmaks laiahaardelisemalt eelkõige terroristist välisvõitlejate ja terrorismi rahastamisega seotud tegevust. Selline tegevus peaks direktiivi kohaselt olema karistatav ka juhul, kui seda tehakse interneti, sealhulgas sotsiaalmeedia kaudu. Direktiivis on

---

<sup>60</sup> Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. 2015, lk 1.

<sup>61</sup> Council of Europe. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Report on Fourth Assessment Visit, p 153, p 156.

<sup>62</sup> Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. 2015, lk 3.

ette nähtud järgnevate uute terrorikuritegusid ettevalmistavate tegude kriminaliseerimine: art 8 terrorismialase väljaõppe saamine, art 9 terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimine, art 10 terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimise korraldamine või muul viisil hõlbustamine. Karistatav on ka terroristlikul eesmärgil välisriiki reisimise katse. Õigusaktis on ette nähtud ka eelnevates aktides sätestatud terrorikuritegusid ettevalmistavad koosseisud, milleks on avalik üleskutse panna toime terrorikuritegu, terroristi värbamine, terrorismialase väljaõppe andmine, terrorismi rahastamine, vargus raskendavatel asjaoludel terrorikuriteo toimepanemiseks, väljapressimine terrorikuriteo toimepanemiseks ja võltsitud haldusdokumentide koostamine terrorikuriteo toimepanemiseks. Art 16 lg 3 kohaselt on karistatav kõikide eelnimetatud süütegude katse, v.a. avaliku üleskutse puhul.

Eelnevast tulenevalt tuleb KarS-s kriminaliseerida ettevalmistavate tegudena lisaks olemasolevale terrorismialase väljaõppe korraldamise regulatsioonile ka terrorismialase väljaõppe saamine. Täiendavalt tuleneb rahvusvahelistest õigusaktidest kohustus kriminaliseerida terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimine, selle rahastamine, korraldamine või muul viisil hõlbustamine. Viimaseks tuleb terrorikuriteo rahastamise koosseisu laiendada selles osas, et rahastamise eesmärk ei pea otseselt olema terrorikuriteo toimepanemine.

## 2. Ettevalmistamine karistusõigusdogmaatikas

### 2.1. Ettevalmistamine eristamine teistest süüteo toimepanemise staadiumitest

Isiku õigusvastasele tegevusele on võimalik karistusõiguslikult reageerida üksnes siis, kui esineb kuritegelikule tegevusele vastav norm KarS-i eriosas ning on realiseeritud antud sätte koosseis. Seega saab eriosa süüteokoosseisu pidada teoreetiliselt teo karistatavuse alguspunktiks. Seadusandja on aga laiendanud eriosa kohaldamist viisil, mis võimaldab karistusõigusliku hinnangu andmist ka juhtudel, kui eriosas sisalduv koosseis pole veel täidetud. Seda on tehtud KarS-i üldosa sätete abil. Üldosas sätete karistatavusala laiendamise võimalusele viitab KarS § 1 lg 1, mis sätestab, et KarS-i üldosa näeb ette sätteid, mida kohaldatakse eriosas ja muudes seadustes sätestatud süütegude eest karistamiseks. Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu karistatavusala tuvastamiseks on oluline, kuidas on karistusõigusdogmaatika lahendanud küsimuse ettevalmistamisstaadiumi piiritlemisest võrreldes teiste – järgnevate, aga ka eelnevate – süüteo toimepanemise staadiumitega. Alles peale tuvastamist, millistesse süüteo toimepanemise piiridesse ettevalmistamine kuulub, saab asuda ettevalmistamisfaasi sisustama.

Kuriteo toimepanemise puhul võib eristada mitmeid ajaliselt teo lõpuleviimisele eelnevaid staadiume. Üldistades saab tahtlik süütegu alguse toimepanija otsusest süütegu sooritada, seejärel järgnevad ettevalmistamine, süüteokatse ja teo lõpuleviimine.<sup>63</sup> Ettevalmistamisele eelnevat faasi saab nimetada karistusõiguslikult mitterelevantseks alaks, mis hõlmab süüteo toimepanija poolt süüteo mõttelist kavandamist.<sup>64</sup> Kuna aga viimane ei vasta teomõiste olulistele tunnustele, siis pelgalt süüteokavatsuse karistusõiguslik hindamine pole võimalik.<sup>65</sup> Edasine – alates mõtteavaldusest ehk mõtte väljendamisest kui üleskutsest – on riigi kriminaalpoliitilise otsustuse ala, kus tuleb lahendada riigi karistusõigusliku sekkumise küsimus.<sup>66</sup> Eestis algab lähtuvalt KarS § 25 lg-s 2 sätestatust teo karistatavus reeglina süüteokatse alustamisest. Erinevalt KrK-st ei ole KarS-i kohaselt 2001. aastast alates süüteo ettevalmistamine eraldi faasina üldosas läbivalt kõikide eriosa koosseisude puhul rakendudes kriminaliseeritud. Seadusandja on aga siiski erandina teatud koosseisude puhul karistusõigusliku sekkumise juba ettevalmistamisstaadiumist alates ette näinud. Oluline on

---

<sup>63</sup> P. Pikamäe, L. Kivi. Õppematerjal kohtunikele 2003. Karistusõiguse põhiprobleeme. Tartu: Sihtasutus Eesti Õiguskeskus 2004, lk 17.

<sup>64</sup> P. Pikamäe. – Kars-K, § 25, komm 3.1.

<sup>65</sup> *Ibid.*

<sup>66</sup> J. Sootak. Karistusõigus üldosa. Tallinn: Juura 2010, lk 469.

siiski nentida, et kuigi KrK kommenteeritud väljaande kohaselt moodustavad nii kuriteo ettevalmistamine kui ka süüteokatse koos kuritegeliku eeltegevuse<sup>67</sup>, on väär arusaam, nagu moodustaksid need kaks erinevat toimepanemisele eelnevat faasi koos ühe toimepanemise staadiumi ning KarS-i süüteokatse regulatsioon hõlmaks mõlemad nimetatud teod. Sellisele seisukohale on korduvalt oma lahendites jõudnud ka Riigikohtu Kriminaalkolleegium.<sup>68</sup> Eelnevast lähtuvalt tuleb ettevalmistamise sisustamiseks tuvastada, kuidas piiritleda ettevalmistamise algust ja lõppu ehk kuidas piiritleda ettevalmistamist karistusõiguslikult mitterelevantsest süüteo toimepanemise staadiumist ning süüteokatest.

PS § 40 lg 1 kohaselt on igaühel südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus. Juba lähtuvalt eelnevatest põhiõigustest peab ettevalmistamisele eelnevat staadiumit pidama karistusõiguslikult mitterelevantseks. Samuti pole selliste n-ö mõtte tasandile jäänud tegude puhul välismaailmas reaalselt ohtu tekkinud ning seetõttu polegi karistusõiguslikult millelegi reageerida. Lähtuvalt Riigikohtu seisukohast ei pruugi olla karistatav isegi isiku poolt kuritegelike plaanide teatavaks tegemine. Nii on Riigikohus sedastanud lahendis 3-1-1-7-07, milles süüdistatav avaldas monumendi õhkimisplaani meedias, ent olenevalt teoplaani võimalikust moraalsest või eetilisest hukkamõistetavusest, ei ole selle pelk teatavaks tegemine KarS-i järgi iseenesest karistatav.<sup>69</sup> Samas lahendis nenditi, et isegi kui süüdistatava tegelik eesmärk oleks olnud monumendi õhkimine, oleks see tegu olnud karistatav alles õhkimiseo vahetust alustamisest, s.t. katsest KarS § 25 mõistes. Antud kaasuse puhul isik väljendas aga intervjuudes üksnes plaani ning selle näol polnud tegemist isegi kuriteo ettevalmistamise kirjeldusega, vaid enda võimalike, tulevikus võib-olla realiseeritavate plaanide avaldamisega.<sup>70</sup> Siit tekib aga küsimus, et millal sellisel juhul kasvab karistusõiguslikult mitterelevantne staadium üle ettevalmistamiseks. Õiguskirjanduses pole antud küsimust lahendatud, vaid on läbivalt esitatud seisukohad süüteokatse alguse määratlemise kontekstis. Sellest tulenevalt ei esine läbivat praktikat küsimuse osas, millised teod on sellised, mida ei saa käsitleda isegi ettevalmistamisena. KrK § 15 lg 1 sätestas ettevalmistamisena kuriteo toimepanemiseks vahendi või riista hankimise või kohandamise, samuti selleks tingimuste muu tahtliku loomise. Samuti selgitab KrK kommenteeritud väljaanne, et ettevalmistamise all mõeldakse kuriteo toimepanemiseks tingimuste loomises seisnevat käitumist, millega algab

---

<sup>67</sup> I. Rebane. – Eesti NSV kriminaalkodeks. Kommenteeritud väljaanne, 5 vlj. Tallinn: Eesti Raamat 1980, § 15 kumm 1 a.

<sup>68</sup> RKKKo 3-1-1-17-03 p 24.

<sup>69</sup> RKKKo 3-1-1-7-07 p 14.

<sup>70</sup> *Ibid.*

kuriteo toimepanemisele suunatud tahtluse realiseerimine, olenemata sellest, kas luuakse kõik tingimused kuriteo toimepanemiseks või üksnes osa neist.<sup>71</sup>

Eelnevast lähtuvalt saab asuda seisukohale, et ettevalmistamisstaadiumi alguseks saab pidada hetke, kui isik on süüteo toimepanemise eesmärgil välismaailmas realiseerinud vähemalt ühe kuriteo toimepanemist soodustava tegevuse. Eriti oluline on, et vastav tegevus avalduks välismaailmas, kuna vastasel juhul ei ole süüteo toimepanemiseks karistusõiguslikult relevantseid tingimusi loodud. Kui tegemist on üksnes isiku mõtetega, mis ei avaldu välismaailmas või välismaailmas pelgalt esitatud plaani avaldamisega, siis ei ole tegemist veel ettevalmistamisega. Seega saab ettevalmistamisstaadiumi alguseks pidada hetke, kui isik astub välismaailmas avalduva teo näol sammu selleks, et luua soodustavaid tingimusi süüteo toimepanemiseks.

Vastavalt KarS § 25 lg-le 2 algab süüteokatse hetkest, mil isik vastavalt oma ettekujutusele teost vahetult alustab süüteo toimepanemist. Sellest tulenevalt eelneb ettevalmistamisfaas süüteo toimepanemise vahetule alustamisele. Ka Riigikohus on sedastanud, et kui isikul on kuriteokoosseisu elluviimise alustamiseks vaja veel üht või mitut käitumisakti, on täideviija oma tegevusega veel ettevalmistamisstaadiumis.<sup>72</sup> Seda, kas isik on süüteokatset vahetult alustanud või mitte, tuleb hinnata konkreetse eriosa koosseisu pinnalt ning koosseis tuvastatakse seejuures läbi asjaolu, millele toimepanija tahtlus suunatud on. Süüteokatse kontrolli alustatakse subjektiivse koosseisu tuvastamisest juba KarS § 25 lg-s 2 kirjeldatu pärast – isik peab vastavalt oma ettekujutusele alustama vahetult süüteo toimepanemist. Seega tuleb esmalt tuvastada, milline oli toimepanija teoplaan. Kommenteeritud väljaande kohaselt tuleb üksikjuhtumi puhul süüteo vahetu alustamise küsimus lahendada formaalse kriteeriumi alusel, mille kohaselt võib süüteokatse lugeda ühemõtteliselt alanuks järgmistel juhtudel: 1) toimepanija võtab ette mõne eriosa koosseisu kirjeldatud toiming; 2) liitkoosseisu puhul on toimepanija realiseerinud ühe koosseisu kuuluva teo; 3) puhtmateriaalsete deliktide puhul on kuritegudeks teod, mis on toimepanija viimase kausaalse teoga ajalis-ruumilises seoses; 4) toimepanija poolt kausaalseose käest andmise korral siis, kui ta on teinud kõik endast oleneva, et tagajärg saabuks.<sup>73</sup> Muu hulgas ei puuduta süüteokatse üksnes selliseid juhtumeid, mil süüteokoosseisus kirjeldatud tagajärg jääb saabumata.<sup>74</sup> Süüteokatsega on tegemist ka siis, kui koosseisupärane tagajärg on saabunud, kuid mõni teine süüteokoosseisuelement jääb

<sup>71</sup> I. Rebane. – KrKK, § 15, komm 2 a.

<sup>72</sup> RKKKo 3-1-1-108-12 p 37.

<sup>73</sup> P. Pikamäe. – KarS-K, § 25, komm 6.3.1.

<sup>74</sup> M. Ernits, P. Pikamäe, E. Samson, J. Sootak. Karistusseadustiku üldosa eelnõu. Eelnõu lähtealused ja põhjendus. Tallinn-Tartu-Kiel: Juura, Õigusteabe AS 1999, lk 64.



täitmata.<sup>75</sup> Sellise juhtumiga on tegemist näiteks siis, kui isik püüab tappa oma ohvrit aeglaselt mõjuva mürgiga, kuid ohver sureb hoopis mingi õnnetuse tagajärjel veel enne seda, kui mürk on hakanud toimima.<sup>76</sup> Sellisel juhul on saabunud küll koosseisupärane tagajärg, ent puudub põhjuslik seos teo ja tagajärje vahel. Süüteokatse saab aga pidada lõppenuks, kui isik on realiseerinud kõik eriosa süüteo objektiivse koosseisu elemendid.<sup>77</sup> Süüteokatse ja täidetud süüteokoosseisu piiritlemine on seejuures oluline karistatavuse seisukohast, kuna kui isik on tegevusega katse staadiumis, on tal võimalik lähtuvalt KarS § 40 lg-st 1 katsest loobuda ning seeläbi süüst vabaneda. KarS § 40 lg 2 kohaselt ei vabastata isikut süüst aga teo eest, millel on mõne lõpuleviidud süüteo tunnused.

Järelikult tuleb ettevalmistamise staadiumi piiritlemiseks süüteokatse algusega tuvastada, millisel hetkel on toimepanija vahetult alustanud eriosa süüteokoosseisu toimepanemist. Seejuures on oluline lähtuda sellest, millistele objektiivse koosseisu tunnustele oli suunatud isiku tahtlus. Katse kohaldamist ei välista seejuures asjaolu, kui koosseisupärane tagajärg on saabunud. Kui kas või üks objektiivse koosseisu tunnustest ei ole täidetud, ei ole täidetud terve koosseis ning on alust rääkida karistamisest süüteokatse regulatsiooni alusel. Seega on ettevalmistamine tegu, mis soodustab süüteo toimepanemise alustamist, ent ei moodusta veel vastava eriosa süüteokoosseisu vahetu realiseerimise alustamist. Järelikult on ettevalmistamisfaasi lõpuks olukord, millal toimepanija on astunud esimese sammu süüteokoosseisu objektiivse külje täitmiseks.

Nüüd kui on tuvastatud ettevalmistamise piirid võrreldes staadiumile eelneva ja järgneva toimepanemise faasiga, tuleb silmas pidada, et kuigi ettevalmistamine võib igale süüteo eelneeda, ei ole selle esinemine alati kindel. Eelkõige ei saa ettevalmistamisest rääkida kuritegude puhul, mille toimepanemisel on isikus tahtluse tekkimine toimepanemisega niivõrd lähedas ajalis-ruumilises seoses, et ettevalmistamiseks ei olnud ei vajadust ega ka aega. Sellised teod on näiteks süüteod, mis on ellu viidud tugeva hingelise erutuse ehk afektiseisundis. Mõne kuriteo toimepanemiseks ei ole ettevalmistav tegevus ka vajalik – näiteks ei ole süüteo toimepanemiseks eraldi kooskõlastatud teoplaani tegemist või vahendi hankimist oluline teo soodustamiseks läbi viia. Selline võib olla olukord näiteks kehalise väärkohtlemise koosseisu realiseerimisel, kui isik seab eesmärgiks valu tekitava kehalise väärkohtlemisena teise isiku löömise, kuid see plaan jääb veel toimepanija mõtetesse ning seega karistusõiguslikult mitterelevantse staadiumi ning süüteokatse vahetu alustamise staadiumi vahel ettevalmistavat tegevust ei esine.

---

<sup>75</sup> *Ibid.*

<sup>76</sup> *Ibid.*

<sup>77</sup> RKKKo 3-1-1-107-13 p 6.

KrK kommenteeritud väljaande kohaselt oli KrK-s kuritegelik eeltegevus (nii ettevalmistamine kui ka süüteokatse) võimalik üksnes siis, kui toimepanija tegutseb otsese tahtlusega.<sup>78</sup> Antud seisukoht tekitab aga kriminaalmenetluslikke probleeme. Nimelt, kuna isiku tahtlus tuvastatakse praktikas reaalselt aset leidnud objektiivsete asjaolude pinnalt, siis ettevalmistamise staadiumi puhul on faktilised asjaolud veel niivõrd neutraalsed, et nende pinnalt on karistusõigusliku tahtluse tuvastamine äärmiselt keeruline kui mitte võimatu.<sup>79</sup> KarS-s kuuluvad süüteokatse subjektiivse külje tuvastamisel aga rakendamisele kõik KarS § 16 lg-s 1 nimetatud tahtluse liigid ning subjektiivne külg on seega täidetud, kui toimepanija tegutses kavatselt, otsese või kaudse tahtlusega. Eelnevast tulenevalt on ka KarS-s kriminaliseeritud ettevalmistamise koosseisude subjektiivne külg täidetud, kui isik on teo toime pannud vähemalt pidades võimalikuks süüteokoosseisule vastava asjaolu saabumist ja möönab seda.

Asjakohane on arutluskäik, kas ettevalmistamiskoosseisu puhul algab süüte tunnuste tuvastamine subjektiivsest või objektiivsest küljest. Süüteokatse kui lõpuleviidud süüteole eelneva staadiumi korral algab koosseisu tuvastamine subjektiivsest koosseisust. Seda põhjusel, et välismaailmas realiseerunud süüte tunnused on niivõrd neutraalsed, et alustada tuleb hoopis isiku käitumise subjektiivsest küljest. Samuti ei pea süüteokatse puhul olema eriosa sättele vastab objektiivne koosseis täidetud, vaid seda peab olema vahetult alustatud. Seega võiks ju arvata, et sarnane peaks olema tuvastamine ka ettevalmistamiskoosseisu puhul, kuna ettevalmistamise staadium eelneb süüteokatsele ning seega on välismaailmas avalduvad käitumisaktid veel neutraalsema olemusega. Kuna aga ettevalmistamine on erinevalt süüteokatsest kriminaliseeritud KarS-i eriosas terviklike süüteokoosseisudena, siis peab nende realiseerimiseks olema täidetud nii koosseisule vastav objektiivne kui ka subjektiivne külg. Seega ei ole subjektiivse koosseisu tuvastamisest esimese astmena koosseisu täidetavuse kontrolli raames kasu, kuna ettevalmistamise osas süüte vahetu alustamise nõuet ei esine ning koosseisu täitmiseks peab esinema nii objektiivsele kui subjektiivsele koosseisule vastav tegu.

Ettevalmistamine on koosseisupärane tegu, mis soodustab süüte toimepanemise alustamist, ent ei kuulu veel süüteokatse alla. Oluline on, et vastav tegu oleks toime pandud eesmärgiga soodustada põhitegu ning peab olema suunatud süüte täideviimise alustamisele, ent ei moodusta veel vastava eriosa süüteokoosseisu vahetu realiseerimise alustamist. Eelnevast tulenevalt on alust süüte toimepanemise ettevalmistamisest rääkida juhul, kui isik on

---

<sup>78</sup> I. Rebane. – KrKK, § 15, komm 11.

<sup>79</sup> Vt. P. Pikamäe, L. Kivi. Õppematerjal kohtunikele 2003. Karistusõiguse põhiprobleeme, lk 18.

realiseerinud süüteo toimepanemise eesmärgil vähemalt ühe kuritegu soodustava teo ning vastav tegu avaldub välismaailmas. Süütegu soodustava teo avaldumine välismaailmas eristabki ettevalmistamist karistusõiguslikult mitterelevantsest süüteo toimepanemise etapist. Ettevalmistamisfaas kasvab aga üle süüteokatseks hetkel, kui isik on vahetult alustanud KarS-i eriosa sätte objektiivse koosseisu täitmist. Tuleb aga silmas pidada, et kuigi ettevalmistamisfaas võib kõikidele KarS-s kriminaliseeritud süütegudele eelneda, ei ole kõikide eriosa koosseisude puhul seadusandja kehtestanud eelteo karistatavust. Eelnevast tulenevalt vaadeldakse ettevalmistamise staadiumi sisustamiseks järgnevas peatükis koosseise, mille puhul karistatavus uuritavast staadiumist algab.

## 2.2. Ettevalmistamisena kriminaliseeritud süüteokoosseisud karistusseadustikus

Eelnevas peatükis avatu pinnalt saab väita, et süüteo ettevalmistamine on staadium, mis süüteo toimepanemise etappides jääb inimese mõtete ja nende pelkade väljenduste ning süüteokatse ehk eriosas leiduva koosseisu vahetu alustamise keskele. Selleks, et eelnimetatud järeldusi kontrollida ning samuti ettevalmistamist sisustada seatakse peatükis vaatluse alla koosseisud, mille karistatavus algab ettevalmistamisstaadiumist.

KarS § 91 lg 1 kriminaliseerib riigi tegevust kontrolliva või suunava agressiooniakti juhtimises, täideviimises või ettevalmistamises osalemise ning samuti ka riigi esindaja poolt agressiooniaktiga ähvardamise. Kuna lg 3 sätestab agressiooniaktina ühe riigi poolt rahvusvahelise õigusega vastuolus olevat relvajõu kasutamist teise riigi suhtes, seisnevad ettevalmistavad tegevused eelkõige vajalike vahendite ehk relvade või informatsiooni muretsemises akti toimepanekuks. Lisaks vahendi muretsemisele saab ettevalmistamiseks pidada ka relvaalast väljaõpet ning samuti rünnakuks vajaliku koosseisu värbamist. Kuna ettevalmistamine seisneb tegevustes, mis eelnevad süüteo vahetule toimepanemisele, kuid samas peavad olema toime pandud süüteo toimepanemise eesmärgil, siis saab ettevalmistavaks teoks pidada ka agressiooniakti kavandamist, kuna taolise suuremahulise rünnaku puhul ei seisne kavandamine vaid pelgas ettekujutuses isiku mõtetes vaid eeldab organiseeritud ja isegi kooskõlastatud tegevust. Kommenteeritud väljaande kohaselt saab ettevalmistamiseks antud koosseisu piires pidada ka selliste ettevalmistavate tegude tegemist, mis on suunatud agressiooniaktile ning ilma milleta oleks akti alustamine võimatu või vähemalt raskendatud.<sup>80</sup> Eelnevast nähtub, et ettevalmistavad tegevused peavad olema suunatud agressiooniakti toimepanemisele. Seega peab toimepanijal esinema tahtlus süüteo

---

<sup>80</sup> J. Tehver. – KarS-K, § 91, komm 7.3.

realiseerimiseks. Subjektiivse koosseisu olulisus tuleneb ka asjaolust, et ettevalmistamisteo tulemusel ei pruugi kaitstavat õigushüve veel kahjustatud olla. Seega tuleb karistusõiguslikuks sekkumiseks hinnata, millisele teole on suunatud isiku tahtlus.

Ettevalmistamine on karistatav ka KarS § 178<sup>1</sup> lg 1 raames, mis käsitleb seksuaalse eesmärgiga kokkulepet lapsealisega kohtumiseks. Antud koosseisu raames on lisaks kohtumissetpaneku tegemisele või kohtumiskokkuleppe sõlmimisele koosseisu täitmiseks tarvilik mõne ettevalmistava tegevuse tegemine. Kommenteeritud väljaande kohaselt saab pidada selleks näiteks kohtumispaika saabumist, hotellitoa broneerimist või sõidupileti ostmist.<sup>81</sup> Eelnevast johtuvalt saab ettevalmistavaks tegevuseks pidada seega ka süüteoaika liikumist.

KarS § 189 kriminaliseerib narkootilise ja psühhotroopse aine levitamise ettevalmistamise. Käesoleva sätte lg 1 kohaselt on ettevalmistamisega tegemist narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslikuks käitlemiseks vajaliku vahendi, seadme või aine valmistamises, valdamises või üleandmises või selleks rahaliste vahendite eraldamises. KarS § 189 lg-s 1 sätestatud ettevalmistamise regulatsioon on võrreldes eelnevate koosseisudega täpselt kirjeldatud ja piiritletud, võimaldades seaduse lugejal aru saada, milliste tegude eest karistus järgneb. Seega on tegemist võrreldes eelmiste ettevalmistamise koosseisudega ühe määratletuima sättega, mis kriminaliseerib selgelt ettevalmistavate tegudena valmistamise, valdamise, üleandmise ning rahaliste vahendite eraldamise.

Samuti on KarS § 216<sup>1</sup> sätestatud arvutikuriteo ettevalmistamise koosseisu puhul. Karistatav on seadme või arvutiprogrammi, mis on loodud või kohandatud kuritegude toimepanemiseks, või kaitsevahendi, mille abil on võimalik hankida juurdepääs arvutisüsteemile hankimine, valmistamine, valdamine, levitamine või muul viisil kättesaadavaks tegemine, et panna ise või võimaldada kolmandal isikul panna toime KarS §-s 206, 207, 213 või 217 sätestatud kuritegu. Taas on sätestatud kindlad koosseisuteod, mille puhul on koosseis realiseeritud. Tegemist on aga osaliselt avatud loeteluga, nähes ette vastutuse ka muude kättesaadavaks tegemise võimaluste eest. Muul viisil kättesaadavaks tegemise all peab seejuures mõistma faktilise kasutamise võimaluse loomist teoobjekti üle määratlemata isikute jaoks interneti teel.<sup>82</sup> Seega on muu kättesaadavaks tegemine piiratud teatud tingimustega ning regulatsioon ei võimalda ettevalmistamise lõpmatut sisustamist tegudega, mis ei pruugi koosseisu poolt kaitstavate eesmärkidega kokku sobida.

---

<sup>81</sup> M. Kurm. – KarS-K, § 178<sup>1</sup>, komm 3.4.

<sup>82</sup> E. Hirsnik. – KarS-K, § 216<sup>1</sup>, komm 5.

Ettevalmistamisteod on kriminaliseeritud samuti KarS § 238 regulatsiooni korral. KarS § 238 lg 1 kriminaliseerib paljusid inimesi hõlmava korratuse organiseerimise või ettevalmistamise või sellises korratuses osalemisele üleskutsumise, kui sellega on kaasnenud rüüstamine, purustamine, süütamine või muu selline tegevus. Kuigi koosseisus on eraldi välja toodud kolm koosseisupärast tegu – organiseerimine, ettevalmistamine ja üleskutsumine – on tegemist kõigi kolme puhul ettevalmistavasse staadiumisse jääva süüteoga. Organiseerimine seejuures seisneb näiteks massilise korratuse korraldamiseks teoplaani paika panemises ja kooskõlastamises teiste osalejatega, samuti osavõtjate värbamises ning nende vahel ülesannete jaotamises.<sup>83</sup> Seejuures tuleb siiski organiseerimise all mõista tegevust, mis avaldub välismaailmas, mitte ei jää pelgalt isiku mõtetesse. Massilise korratuse ettevalmistamine on selleks tingimuste loomisele suunatud tegevus, mis võib seisneda näiteks vahendite hankimises ja kohandamises, plaani väljatöötamises, meedia vahendusel massikorratuseks soodsa olukorra loomises.<sup>84</sup> Eelnev kinnitab taas, et üleskutse, organiseerimine ja ettevalmistamine üldiselt on võimalik liigitada ühtse ettevalmistava tegevuse alla, kuna plaani väljatöötamist võib pidada ka organiseerivaks tegevuseks. Massilises korratuses osalemisele üleskutsumine tähendab kõrvalisele isikule tahteavalduse esitamist, mille kohaselt nad peaksid massilisest korratusest osa võtma.<sup>85</sup>

KarS § 251 lg 2 kriminaliseerib kaitseväes või muus relvi valdavas sõjaväeliselt korraldatud asutuses, organisatsioonis või üksuses võimuhaaramise ettevalmistamise. Süüteokoosseis ettevalmistavat tegevust ei sisusta, ent kommenteeritud väljaande kohaselt võib tegemist olla näiteks relvade varumise ja peitmisega, organisatsioonis võtmepositsioonil olevate isikutega läbirääkimiste pidamisega seadusliku juhtkonna kõrvaldamiseks või muu sellisega.<sup>86</sup> Lähtuvalt ettevalmistamise kriminaliseerimisega kõikides selle vormides, jätab koosseis võimaluse ettevalmistamise lõpmatuks tõlgendamiseks. Lähtuvalt aga eelnevas peatükis tuvastatud ettevalmistamise piiritlemisest tuleks ettevalmistamist antud kontekstis tõlgendada pidades silmas toimepanija eesmärki ja seda, et ettevalmistamistegu oleks suunatud põhiteo toimepanemisele.

Viimaseks eriosa koosseisuks, mille puhul on karistatavusala ettevalmistamisstaadiumi kriminaliseerimise näol tavapärasest ajaliselt ette poole nihutatud, on KarS § 340, mille lg 1 kriminaliseerib raha, pangakaardi või muu maksevahendi, väärtpaberi, maksumärgi või proovijärelevalve märgise võltsimiseks vajaliku seadeldise või muu vahendi, samuti

---

<sup>83</sup> R. Kiris - KarS –K, § 238, komm 3.2.1.

<sup>84</sup> *Ibid.*, komm 3.2.2.

<sup>85</sup> *Ibid.*, komm 3.2.3.

<sup>86</sup> *Ibid.*, § 251, komm 4.

hologrammi või muu võltsimisvastase rahaelemendi soetamise, valmistamise, kohandamise, hoidmise või edasiandmise. Koosseisuga on reguleeritud taas kindlad ettevalmistavad teod lugejale arusaadaval viisil. Pelgalt ettevalmistamise mõiste kasutamise asemel nimetab lg 1 kindlad ettevalmistavad teod, milleks on soetamine, valmistamine, kohandamine, hoidmine ja edasiandmine.

Süütegu saab ette valmistada realiseerides ka mõne muu KarS-i eriosa koosseisu. Näiteks võib ettevalmistamise kriminaliseerimisena käsitleda kuritegeliku ühenduse loomist ja sellesse kuulumist KarS §-de 255 ja 256 järgi. Samuti on see võimalik, kui isik paneb toime näiteks KarS § 199 lg 1 järgi varguse eesmärgil hiljem varguse objekti kasutada narkootilise ja psühhotroopse aine levitamisel. Sellisel juhul saab vargust pidada ettevalmistavaks tegevuseks hilisema kuriteo toimepanemise soodustamiseks vajaliku vahendi hankimisel ning seeläbi on eesmärgiks just hiljem sooritatud kuriteo toimepanemine. Antud juhul on aga isik oma tegevusega lõpule viinud eriosas sätestatud koosseisupärase teo ning vastutab KarS § 199 lg 1 ja § 189 lg 1 järgi kogumis.

Täiendavalt on süüteo ettevalmistamise staadiumisse jäävate teatud tegude kriminaliseerimisena on vaadeldav ka § 22<sup>1</sup> alusel kuriteole kihutamise katse, kuriteo toimepanemisega nõustumise ja kuriteo kaastäideviimise kokkuleppe karistatavaks kuulutamine osa kuriteokoosseisude puhul.<sup>87</sup> KarS § 22<sup>1</sup> alusel vastutab lg 2 kohaselt isik üksnes siis, kui vähemalt üks tegevuse osapooltest teeb täiendava teo eesmärgiga soodustada kuriteo toimepanemise alustamist. KarS § 22<sup>1</sup> nimetatud tegusid kohaldatakse lg 1 kohaselt üksnes KarS-i eriosa 8., 9., 13., 18. ja 22 peatükis ning 15. peatüki 2., 4. ja 5. jaoks sätestatud kuritegude puhul, mille eest ette nähtud karistuse ülemmäär on vähemalt kaheteistaastane või eluaegne vangistus. Seega nõuavad 22<sup>1</sup> lg-s 1 nimetatud koosseisupärase teo toimepanija poolset lisategu kuriteo toimepanemise alustamise soodustamiseks. Riigikohtu Kriminaalkolleeegiumi seisukohast tulenevalt võib lisategu endast kujutada ka iseenesest mittekaristatavat käitumist, nagu seda on kuriteo toimepanemise vahendi soetamine, kuriteo kokkulepitud toimepanemise kohta liikumine või muu selline tegevus, mis ei pruugi täita KarS § 25 lg 2 kohaselt kuriteo katse tunnuseid.<sup>88</sup> Taolise täiendava teo tuvastamine peab välistama, et isikuid karistataks üksnes mõtete eest.<sup>89</sup> Eelnevast tulenevalt on koosmõjus KarS § 22<sup>1</sup> lg-ga 1 ettevalmistamine karistatav ka sama sätte lg-s 1 nimetatud peatükkides ja jagudes kirjeldatud koosseisude puhul. KarS § 394<sup>1</sup>, mis kuulub lg-s 1 nimetatud koosseisude

<sup>87</sup> P. Pikamäe. – KarS-K, § 25, komm 3.2.

<sup>88</sup> RKKKo 3-1-1-128-12 p 7.

<sup>89</sup> Vt. Kihutamise kontekstis RKKKo 3-1-1-128-12 p 7.

hulka ja sätestab rahapesu kokkuleppe, on käesoleva koosseisu suhtes erinorm ning §22<sup>1</sup> lg-ga 1 kogumit ei moodusta.

Tuvastatu pinnalt saab väita, et seadusandja on kriminaliseerinud ettevalmistamise staadiumi süütegude puhul, mis aitavad ennetada keskmisest suurema ohtlikkuse astmega põhitegude toimepanemist. Sellistel juhtudel on kaitstav õigushüve suure väärtusega. Nii on KarS §-s 91 sätestatud koosseisuga kaitstav õigushüve inimsuse ja rahvusvaheline julgeolek, KarS § 178<sup>1</sup> puhul on tegemist alaealise isiku seksuaalse enesemääramise<sup>90</sup> ja tema normaalse vaimse ja seksuaalse arengu vastu suunatud kuriteo ettevalmistamisega<sup>91</sup>, KarS § 189 poolt kaitstavaks õigushüveks on rahvatervis, KarS § 238 kaitseb riigi siserahu ja avalikku korda<sup>92</sup>, KarS § 251 puhul on tegemist riigi kaitsevõimega ning KarS § 340 sätestatud koosseisuga kaitstakse avalikku usaldust, mille all tuleb mõelda dokumendi, raha või muu maksevahendi või riigi poolt kehtestatud märgi või tunnuse käibe usaldusväärsust<sup>93</sup>. Täiendavalt on tegemist koosseisudega, mille puhul vaid süüteokatse karistamine võib õiguskorra kaitse seisukohalt olla juba lootusetult hiljaks jäänud.<sup>94</sup> Seega täidab ettevalmistamise staadiumi karistatavus preventatiivset eesmärki.

### 2.3. Ettevalmistamise mõiste sisustamine karistusseadustikus sätestatud ettevalmistamise koosseisude pinnalt

Käsitledes eelnevas peatükis KarS-s sätestatud ettevalmistamistegusid selgus, et antud koosseisud hõlmavad ettevalmistamisena väga erinevaid käitumisakte, kuid on ka läbivalt esinevaid tunnuseid. Samuti olid mitmed ettevalmistamise koosseisud sätestatud üldsõnaliselt, sätestades üksnes ettevalmistamise ning jättes seaduse tasandil sisustamata, milles vastav tegevus seisneb.

Kõige sagedasemad ettevalmistavad teod, mis on KarS-s kriminaliseeritud, on seotud kuriteoks vajaliku vahendi või riista hankimise, valmistamise, soetamise või kohandamisega. Vahendi või riista hankimine või kohandamine on käitumisaktid, mis *expressis verbis* KrK ettevalmistamise definitsioonis välja toodud olid. Kuriteo riista all seejuures mõeldi eset või ainet, mille abil süüdlane viib vahetult täide oma kuritegeliku kavatsuse.<sup>95</sup> Vahendi

<sup>90</sup> J. Tehver. – KarS-K, 8 ptk, komm 2.1.

<sup>91</sup> M. Kurm. – KarS-K, § 178<sup>1</sup>, komm 1.

<sup>92</sup> R. Kiris. – KarS-K, § 238, komm 1.

<sup>93</sup> J. Sootak. – KarS-K, 19. ptk, komm 1.

<sup>94</sup> Vt. P. Pikamäe, L. Kivi. Õppematerjal kohtunikele 2003. Karistusõiguse põhiprobleeme, lk 18.

<sup>95</sup> I. Rebane. – KrKK, § 15, komm 3a.

hankimisega on tegemist, kui isik mureseb relva, lõhkeseadeldise, mürgi või muu kuriteo vahendi selle ostmise, laenamise, varastamise või muul analoogsel teel. Vahendi kohandamisega on tegemist, kui olemasolev kuriteo toimepanemise vahend muudetakse vastava kuriteo täideviimiseks sobivamaks – näiteks tavalise kööginoa ümber töötlemine. Valmistamisega on tegemist, kui toimepanija loob kuriteo toimepanemise eesmärgil vahendi ise. Kõige iseloomulikumaks näiteks seejuures on sissemurdmiseks muukraua valmistamine. Kuriteo toimepanemise vahendid ei pruugi olla üksnes tehislikud – sobivaks vahendiks võib olla ka looduslik ese, näiteks kivi isiku löömiseks.<sup>96</sup> Täiendavalt on vahendiks ka mürk või muu aine, mida ohvrile manustatakse. Lähtuvalt KarS § 189 lg-st 1 võib vahendi näol olla tegemist ka seadmega. Arvutikuriteo puhul on vahendiks ka arvutiprogramm või kaitsevahend, mille abil on võimalik hankida juurdepääs arvutisüsteemile. Antud juhul on karistatav ka vahendi valdamine, levitamine või muul viisil kättesaadavaks tegemine. Eelnevast tulenevalt on ettevalmistavaks tegevuseks kindlasti vahendi valmistamine, kohandamine, hankimine või muu sellelaadne tegevus. Vahendi laad sõltub aga koosseisust, mille toimepanemise eesmärgil ettevalmistav tegevus läbi viiakse või iseloomulikust koosseisupärasest teost. Näiteks on KarS § 113 lg-s 1 sätestatud tapmist võimalik toime panna mürgitamise, tulirelva või külmrelva abil ning vastava vahendi valik määrab, milline on vahendiga seotud ettevalmistav tegevus.

Ettevalmistavaks käitumisaktiks võib olla ka väljaõpe põhiteo sooritamise soodustamiseks ning selle toimepanemiseks isikute värbamine. Väljaõpe võib seisneda näiteks kuriteovahendi kasutamise koolituses või olla ka informatiivne – näiteks agressioonikuriteo väljaõppe puhul teise riigi kohta teadmiste kogumine. Värbamisest saab rääkida eelkõige süütegude puhul, mis eeldavad toimepanemiseks rühmituse loomist või suure rahvamassi osalust. Täiendavalt võib ettevalmistamiseks olla ka informatsiooni kogumine. Informatsiooni kogumisena saab käsitleda kuriteo objekti kohta teadmiste hankimist. Näiteks uuritakse tapmise eesmärgil, millise toiduaine vastu isik allergiline on või agressioonikuriteo toimepanemise eesmärgil, millal rünnatava riigi kaitseväge õppustel või muul viisil hõivatud on. Samuti on võimalik informatsiooni koguda õppides tundma tulevast kuriteopaika.

Süüteo koosseisu toimepanemist soodustava eelteona võib käsitleda ka kavandamist, organiseerimist ja üleskutset. Eelnimetatud tegusid on oluline eristada karistusõiguslikult mitterelevantsest staadiumist, mille jooksul välismaailmas ühtegi käitumisakti realiseeritud veel pole. Seega tuleb kavandamise, organiseerimise ja üleskutse kriminaliseerimisel

---

<sup>96</sup> Asjaolule, et kuriteo riistadeks või vahenditeks võivad olla nii looduslikud esemed kui ka mitmesugused tööriistad ja tooted, kaasa arvatud kuriteo või analoogiliste kuritegude toimepanemiseks spetsiaalselt kohandatud esemed, on viidatud ka KrK kommenteeritud väljaandes. – vt I. Rebane. – KrKK, § 15, komm 3 c.



arvestada PS § 40 lg-st 1 tuleneva mõttevabadusega. Kavandamist ja organiseerimist võib järelikult ettevalmistava tegevusena karistatavaks pidada eelkõige koosseisude raames, mis eeldavad toimepanemiseks kooskõlastatud tegevust mitmete isikute vahel, millest tulenevalt ilmnevad ettevalmistavad tegevused ka välismaailmas, mitte pelgalt mõttetasandil.

Täiendavalt saab ettevalmistamisteona käsitleda süüteo paika liikumist. Selline on valitsev seisukoht ka varavastaste süütegude puhul käsitledes toimepanemiskohale lähenemisel.<sup>97</sup> Kui aga sündmuskohale minekut käsitleda ettevalmistusstaadiumi hulka kuuluvaks võib osutada problemaatiliseks selle ajahetke määramine, millest alates lähenemine kuriteo objektile või ohvrile on jõudnud nii kaugele, et võib alata kuriteokoosseisule vastav tegevus.<sup>98</sup> See küsimus tuleb aga lahendada iga juhtumi korral eraldi lähtuvalt muuhulgas toimepanija tahtlusest koosseisutunnuste realiseerimise osas ning sellest, millal on täidetud esimene objektiivse koosseisu tunnus. KrK kommentaaride kohaselt võib ettevalmistamiseks pidada täiendavalt ka ohvri varitsemist ja takistuste kõrvaldamist<sup>99</sup>, antud juhul võib aga lähtuvalt asjaoludest olla tegemist juba kuriteokatsega, kui esineb toimepanija ja kannatanu vaheline ajalis-ruumiline suhe. Antud seisukohta toetab ka KarS-K, milles on sedastatud, et süüteo toimepanemisel varitsusega on tegemist süüteokatsega hetkest, kui on loodud toimepanija ja kannatanu vaheline ruumilis-ajaline lähisuhe, mis võimaldab teo kohe toime panna.<sup>100</sup>

Lähtuvalt narkootiliste ja psühhotroopsete aine levitamise ettevalmistamise koosseisust, saab ettevalmistamisteona mõista ka rahaliste vahendite eraldamist süüteo toimepanemiseks. Rahaliste vahendite kogumine võib olla suunatud näiteks vahendi soetamiseks, süüteo paika liikumiseks või isegi reisimiseks ning muude süüteo objektiivse koosseisu tunnuste realiseerimiseks.

Teoreetiliselt saab kuriteo toimepanemist ette valmistada ka tegevusetuse näol. KarS § 13 lg 1 kohaselt vastutab isik tegevusetuse eest juhul, kui ta oli õiguslikult kohustatud tegutsema. KrK kommenteeritud väljaanne toob näitena olukorra, mille korral laohoidja ei lukusta tööpäeva lõpul ust, et hiljem valvuri märkamata toime panna vargus.<sup>101</sup> Arvestades aga KarS-s ettevalmistamisena kriminaliseeritud sätete poolt kaitstavaid õigushüvesid ning ettevalmistamisega soodustavaid põhitegusid, on koosseisu täitmine tegevusetusega vähemalt väga erandlik või isegi võimatu.

<sup>97</sup> K. Kühl. Karistusõigus üldosa. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2002, lk 318.

<sup>98</sup> Vt. K. Kühl. Karistusõigus üldosa. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2002, lk 318.

<sup>99</sup> I. Rebane. – KrKK, § 15, komm 2b.

<sup>100</sup> Vt. P. Pikamäe. – KarS-K, § 25, komm 6.3.3.

<sup>101</sup> I. Rebane. – KrKK, § 15 komm 2b.

Süüteo ettevalmistamine on äärmiselt lai valdkond, mis võimaldab mõiste alla paigutada väga erinevaid koosseisupäraseid tegevusi. Antud asjaolu selgitab ka seda, miks mitmete eriosa koosseisude puhul on seadusetekstis kriminaliseeritud üksnes ettevalmistamine üldiselt ning mõistet pole täpsemalt sisustatud - sõnaselgelt kõiki ettevalmistavaid tegusid kriminaliseerida ei olekski võimalik. Käsitletud ettevalmistamistegude pinnalt saab jõuda järeldusele, et ettevalmistamisfaas võib endas kätkeada täiesti tavalisi, sotsiaalselt aktsepteeritavaid tegusid – näiteks autoga sõitmine või poest ümbriku ostmine, ettevalmistamise raames võib aga vastavate tegude raames tegemist olla hoopis sõitmisega kuriteopaika või poest ümbriku ostmine, et selle abil hiljem levitada narkootilisi või psühhotroopseid aineid. Seega tuleb ettevalmistamise sisustamiseks analüüsida, kuidas koosseisupäraseid ettevalmistamistegusid piiritleda selleks, et koosseisuga ei hõlmataks juhtumeid, mis pole sätte raames relevantssed ja ei peaks olema selle alusel karistatavad.

#### 2.4. Määratletuse ja *ultima ratio* põhimõtted

Eelnevalt tuvastati, et ettevalmistamise staadium kätkeb endas palju erinevaid käitumisakte. Seega on ettevalmistamise sisustamisel võimalik staadiumi alla hõlmata teod, mis tegelikult karistusõiguslikku sekkumist ei vaja. Ettevalmistamiskoosseisude puhul võib liiga lai käitumisaktide ring olla aga vastuolus karistusõiguse määratletuse põhimõttega. Samuti võib tegude hõlmamine, mis karistusõigusliku hinnangu andmist ei vaja, viia riiveni karistusõiguse *ultima ratio* põhimõttega. Eelnevast tulenevalt on oluline terrorikuriteo ettevalmistamise karistatavusala piiritlemisel tuvastada, kas probleemid määratletuse ja *ultima ratio* põhimõtete ja ettevalmistamise staadiumi vahel esinevad ka terrorikuriteo ettevalmistamise raames, ent selleks tuleb esmalt seada vaatluse alla, millised on määratletusnõude ja *ultima ratio* põhimõtte tunnused ja kuidas need suhestuvad üldise süüteo ettevalmistamisega.

Karistusõiguse määratletuse põhimõte (*nullum crimen nulla poena sine lege certa*) tuleneb KarS § 2 lg-st 1, põhiseaduse<sup>102</sup> (edaspidi: PS) § 23 lg-st 1 ja § 13 lg-st 2. Põhimõtte esemeline kaitseala hõlmab eeskätt karistusõiguse eriosa norme, kuid selle kõrval ka karistusõiguse üldosas sisalduvaid norme, mille alusel määratakse kindlaks teo karistatavus.<sup>103</sup> Seega kohaldub määratletuspõhimõte ka ettevalmistamise raames, mis on küll sätestatud eriosas kindlate koosseisudena, kuid laiendab süüteo karistatavusala kaugemale

<sup>102</sup> Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.

<sup>103</sup> Ü. Madise. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 3 vlj. Tallinn: Juura 2012, § 23, komm 3.1.

karistusõiguse tavapärasest piirist. Karistusõiguse kui repressiivse õigusharu eripära seab karistusõigusnormi tõlgendamisele kindlad piirid – normi sisu avamine ei tohi viia normi piiridest väljumiseni ega nende juhtumite hõlmamiseni sättega, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada.<sup>104</sup> Eelnevast ja KarS § 2 lg-st 4 tuleneb selge keeld tunnistada tegu süüteoks ka analoogia põhjal. Seega esineb karistusõiguses keeld arendada KarS-i regulatsiooni edasi väljapoole seaduses endas ette antud karistatavuspiire, mis omakorda tähendaks ka määratletuspõhimõtte rikkumist.<sup>105</sup>

Riigikohus on oma lahendites korduvalt rõhutanud, et määratletuspõhimõttest tulenevalt on vajalik süüteokoosseisu tunnuste tõlgendamine viisil, mis võimaldab igal juhul ette näha, milline käitumine on keelatud ja karistatav ning milline karistus selle eest ähvardab, et isik saaks oma käitumist vastavalt kujundada.<sup>106</sup> Seega peavad olema tegu ja karistus seaduses täpselt määratletud, mistõttu KarS ei tohi sisaldada ebamääraseid teokoosseise.<sup>107</sup> Vastavalt valitsevale seisukohale ei välista määratletuspõhimõtte esemeline kaitseala siiski seda, et kriminaalõiguse kohaldamisel tuginetakse muuhulgas ka nii kriminaalõiguse dogmaatikas kui ka kohtupraktikas tõlgendamise tulemina väljakujunenud mõisteaparaadile ja reeglitele – seega millelegi sellele, mida KarS-i tekst otsesõnu ei sisalda.<sup>108</sup> Samuti ei tähenda süüteokoosseisu tunnuste määratletusenõue seda, et kogu süüteokoosseis peab olema verbaalselt võimalikult üksikasjaliselt kirjeldatud – seadusandja võib teatud tunnuseid üksnes nimetada või koguni eeldada, et need on teo olemusest tuletatavad.<sup>109</sup> Samuti peab seaduse sõnastus olema küll võimalikult üheselt mõistetav, kuid see ei tähenda täielikku keeldu kasutada määratlemata õigusmõisteid või normatiivseid koosseisutunnuseid.<sup>110</sup> Nii ei pea ka ettevalmistavad koosseisud selgesõnaliselt sätestama, et staadiumile vastavad käitumisaktid peavad toetama põhiteo toimepanemist ning avalduma välismaailmas. Vähemalt põhiteoks tingimuste loomise nõue on tuletatav ettevalmistamise olemusest ning selle eraldi rõhutamise pole seaduse tekstis vajalik. Käitumisakti välismaailmas esinemise nõue on aga sisustatav õigusdogmatika ja kohtupraktika pinnalt. Lisaks eelnevalt väljatoodud ettevalmistamise tunnustele, peavad iga ettevalmistamisena kriminaliseeritud sätte puhul esinema spetsiaalsed koosseisupäraseadused, mis on suures osas KarS-s sätestatud üldsõnaliselt. Seetõttu ongi määratletuspõhimõtte riive vältimiseks oluline terrorikuriteo ettevalmistamise

---

<sup>104</sup> RKKKo 3-1-1-23-12 p 8.2.

<sup>105</sup> RKKKo 3-1-1-103-12 p 9.

<sup>106</sup> RKÜKo 3-4-1-16-10 p 50, RKKKo 3-1-1-23-12 p 8.2, RKKKo 3-1-1-113-13 p 24.2, RKKKo 3-1-1-65-16 p 9.

<sup>107</sup> J. Sootak. Karistusõiguse alused. Tallinn: Juura 2003, lk 50.

<sup>108</sup> Ü. Madise. – PS-K, § 23 komm 3.1.

<sup>109</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 12, komm 3.

<sup>110</sup> RKKKo 3-1-1-100-13 p 3.5.

karistatavuspiiride tuvastamine tõlgendamise teel, mille juurde tullakse tagasi käesoleva töö 3. peatükis.

Normi arusaadavust peab eelkõige hindama keskmise isiku seisukohalt – normi ei saa pidada õiguselgusetuks üksnes seetõttu, et konkreetne protsessiosaline sellest aru ei saa.<sup>111</sup> Euroopa Inimõiguste Kohus on leidnud, et õigusnormid peavad olema formuleeritud piisava täpsusega, võimaldamaks kodanikul oma käitumist reguleerida ning isikul peab olema võimalus mõistlikul määral ette näha tagajärgi, mille teatud tegevus võib kaasa tuua.<sup>112</sup> Ent need tagajärjed ei pea olema absoluutse kindlusega ettenähtavad ning on vältimatu, et paljud seadused on sõnastatud, kasutades termineid, mis on suuremal või vähemal määral ähmased ning mille tõlgendamine ja kohaldamine on prakika küsimus.<sup>113</sup> Osa süüteokoosseisu tunnuseid määratletakse dogmaatika abil ning alati jääb mingi osa süüteokoosseisust määratleda seaduse tõlgendamise teel.<sup>114</sup> Süüteokoosseis võib muuhulgas tuleneda ka rahvusvahelisest õigusest.<sup>115</sup> Seega on võimalik vastuolu määratletuspõhimõttega vältida koosseisutunnuste tõlgendamisel ning terrorikuriteo ettevalmistamise korral tuleb selleks pöörduda rahvusvahelise õiguse poole.

Vähemalt printsiibis peaks seadusandja süüteokoosseisude sätestamisel olema lähtunud *ultima ratio* põhimõttest.<sup>116</sup> Karistusõiguse *ultima ratio* põhimõte moodustab proportsionaalsusprintsiibi ühe alapunkti.<sup>117</sup> Tegemist on põhimõttega, mille kohaselt võib karistusõiguslikku normi luua üksnes siis, kui teised, kergemad vahendid ei kaitse õigushüve küllaldaselt.<sup>118</sup> Seega võib karistusõigust lähtuvalt *ultima ratio* põhimõttest pidada viimaseks vahendiks õigusrikkumistele reageerimisel. Eelnevalt tulenevalt tuleb lähtuvalt *ultima ratio* põhimõttest õigusrikkumisele reageeriva karistusõigusliku regulatsiooni väljatöötamisel hinnata, kas rikkumisele oleks võimalik vastata õiguskorra poolt ette nähtud leebema vahendiga. Alles selliste variantide eitamisel, tuleb asuda karistusõigusliku normi looma. Kuna eelnevates peatükkides on tuvastatud, et ettevalmistavate tegude ring võib hõlmata ka sotsiaaladekvaatseid tegusid, ei ole kõikide süüteokoosseisude puhul ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimine lähtuvalt *ultima ratio* põhimõttest kindlasti õiguspärane. Ettevalmistamise sisuks olev tegevus, mis loob põhiteoks tingimusi, ent mille puhul ei alustata veel põhiteo toimepanemist, ei vaja alati karistusõiguslikku sekkumist. Kui aga

<sup>111</sup> RKPJKo 3-4-1-33-05, p 22.

<sup>112</sup> EIKo 6538/74, *Sunday Times vs. Ühendkuningriik*, p 49.

<sup>113</sup> *Ibid.*

<sup>114</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 12, komm 3.

<sup>115</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-140-03 p 10.

<sup>116</sup> T. Ploom, M. Kärner. Kannatanu huvide realiseerimine kriminaalmenetluses. – *Juridica*, nr 7, 2015, lk 509.

<sup>117</sup> Hirsch, H. J. Õigusriikliku karistusõiguse aktuaalsed probleemid. – *Juridica*, nr 3, 2004, lk 162.

<sup>118</sup> RKKKo 3-1-1-81-14 p 8.

leitakse, et ettevalmistav tegevus vajab reguleerimist, tuleb esmalt tuvastada, kas piisaks reguleerimisest vähem repressiivsemal tasandil kui seda on karistusõigus. Juhul, kui leebemaid meetmeid ei esine, tuleb alles pöörduda karistusõiguse poole. Kuna ettevalmistamise kriminaliseerimine on seotud põhiteo ennetamise funktsiooniga, on ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimine alati seotud teataval määral *ultima ratio* riivega. Et saaks rääkida *ultima ratio* põhimõtte riive lubatavusest, peaks koosseisuga kaitstav õigushüve olema olulise kaaluga ning ettevalmistamise kriminaliseerimine seeläbi õiguskorras proportsionaalne. Seega tuleb normi kehtestamisel hinnata, kas piirang on vajalik, proportsionaalne soovitava eesmärgiga ja kas soovitud eesmärki pole võimalik muul viisil saavutada.<sup>119</sup>

Vastuolu *ultima ratio* põhimõttega võib viidata ka ülekriminaliseerimisele. Ülekriminaliseerimise puhul sisaldab KarS süüteokoosseise, mille karistusõiguslik reguleerimine ei ole tingimata vajalik. Tuleb ette olukordi, mille korral pole karistusseadusandluses *ultima ratio* printsiipi arvesse võetud ning kui ühiskonnas kerkib esile mõni pahe, siis pööratakse pilk karistusseadusandja poole, kuna poliitilistele organitele on karistusseadusandlus kõige kiirem viis tõestada, et midagi rahva kaitseks tehakse.<sup>120</sup> Selline seadusandlus viib aga ebavajalike süüteokoosseisudeni KarS-s. Selliseks ebavajalikuks ja isegi põhjendamatuks süüteokoosseisuks võis pidada ka ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimist KrK üldosas. Ettevalmistamine KrK § 15 lg-s 1 võimaldas eriosas sätestatud koosseise hõlmata käitumisaktidega, mis kaitstava õigushüve ning sätte eesmärkidega kokku ei lähe. Kuna kehtivas KarS-i redaktsioonis on ettevalmistamine kriminaliseeritud vaid teatud süütegude puhul, ei saa seda pidada ülekriminaliseerimiseks. Seda põhjusel, et nagu on ka eelnevalt tuvastatud, on antud koosseisude poolt kaitstav õigushüve olulise kaaluga ning põhitegudega kaasnevate raskete tagajärgede ära hoidmiseks on vajalik kriminaliseerida ka süüteo toimepanemist ettevalmistav faas.

Määratletuse nõue on seega täidetud juhul, kui keskmine isik saab sätte sõnastusest või täiendavalt kohtute tõlgendamisest aru, milliste tegude eest järgneb kriminaalvastutus ning millised karistused sellega kaasnevad. Kui määratletud ja konkreetne norm olema peab, sõltub eelkõige aga akti iseloomust.<sup>121</sup> KarS kui loomu poolest *ultima ratio* meede, ning on seetõttu õiguseid oluliselt piirava iseloomuga, peab järelikult olema võimalikult täpselt ja arusaadavalt sõnastatud. Sellegipoolest tuleb arvestada, et kõiki võimalikke koosseisupäraseid tegusid pole

<sup>119</sup> Vt. RKPJKo 3-4-1-3-97 p I.

<sup>120</sup> K. Siitam-Nyiri. Karistusõiguse areng revisjonist Euroopa Liidu ühtse karistusõiguseni. – Juridica, nr 8, 2014, lk 577.

<sup>121</sup> T. Annus. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006, lk 100.

võimalik alati ette näha ning seega ei ole võimalik neid seadusega alati *expressis verbis* määratleda. Ettevalmistamise koosseisude puhul on kõikide tegude määratlemine seaduse tasandil eriti problemaatiline, kuna süüteo ettevalmistamine hõlmab väga laia käitumisaktide ringi, mida polegi ammendaval kujul võimalik reguleerida. See võib omakorda tekitada aga probleeme *ultima ratio* põhimõttega. Riive vältimiseks antud põhimõtetega tõlgendatakse järgnevas peatükis terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuseid.

### 3. Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni karistatavusala piiritlemine

#### 3.1. Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu kriminaliseerimisega seonduvad probleemid

Eelmises peatükis tuvastati, et ettevalmistamine on süüteo katsele eelnev staadium, mille eesmärk on toetada põhitegu, kuid millega ei alustata veel vahetult põhiteoga sätestatud süüteo toimepanemist. Terrorikuriteo ettevalmistamine seejuures on suunatud terrorikuriteo toimepanemise soodustamisele, kuid koosseisu täitmiseks ei ole oluline, kas terrorikuritegu tegelikult toime pannakse või mitte. KrK-s oli ettevalmistamisfaas kriminaliseeritud üldosa tasandil, ent dekriminaliseeriti KarS-i vastu võtmisel, kuna sellega seonduvad mitmed õiguslikud probleemid. Antud peatükis seatakse vaatluse alla, millised probleemid esinevad terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisuga, muu hulgas käsitletakse probleeme, mis seonduvad *ultima ratio* ja määratletuspõhimõttega.

##### 3.1.1. Terrorikuriteo ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimise põhjendatus

Ettevalmistamise staadium oli karistatav KrK üldosas. Sarnaselt KarS §-s 25 sätestatud süüteo katsele oli võimalik tegude ettevalmistamise reguleerimise abil eriosa koosseisude karistatavusala laiendada. KrK § 15 lg 1 sätestas ettevalmistamisena kuriteo toimepanemiseks vahendi või riista hankimise või kohandamise, samuti selleks tingimuste muu tahtliku loomise. Koosseisu sõnastusest nähtub, et lisaks sättes nimetatud koosseisutegudele, milleks olid vahendi või riista hankimine või kohandamine, oli võimalik isiku karistamine ka muul viisil süüteo ettevalmistamise eest. Seega oli ettevalmistamine KrK-s kriminaliseeritud mitteammendava loeteluna, mis võimaldas ettevalmistamisstaadiumit sisustada kõikvõimalike tegevustega, millega loodi tingimusi süüteo toimepanemiseks, ent ei moodustanud veel süüteo vahetu toimepanemise alustamist. Ettevalmistamise kriminaliseerimine üldosas viisil, et see kohaldub kõikidele eriosa koosseisudele ning laiendab neid mitteammendavalt sätestatud käitumisaktide võtta, ei vasta aga kõikidele õiguse põhimõtetele, eelkõige karistusõiguse määratletusnõudele.<sup>122</sup> Vastavate probleemide tõusetumise tõttu ettevalmistamisstaadium KarS-i vastuvõtmisel üldosa tasandilt dekriminaliseeriti. Sellest tulenevalt seatakse järgnevalt

---

<sup>122</sup> Vt. P. Pikamäe, L. Kivi. Õppematerjal kohtunikele 2003. Karistusõiguse põhiprobleeme, lk 17.

vaatluse alla määratletuspõhimõttele vastavus ka terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni kontekstis, et tuvastada, kas ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimine antud koosseisu raames on põhjendatud.

Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnused on KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud osaliselt määratlematult, nimetades üksnes teatud ettevalmistavad koosseisuteod ning jättes need sisustamata. Sarnaselt KrK regulatsioonile on ka KarS § 237<sup>2</sup> lg 1 järgi koosseisupärane muu ettevalmistamine, mille raames on võimalik koosseisuga hõlmata ettevalmistamistegusid, mida seadusandja *expressis verbis* kriminaliseerinud pole. Nende käitumisaktide piiritlemiseks pole seadusandja aga juhiseid andnud ning seetõttu võib muu ettevalmistamine viia kõikvõimalike ettevalmistavate käitumisaktidega normi piiridest väljumiseni. Määratletuspõhimõtte kohaselt ei tohi aga normi sisu avamine viia normi piiridest väljumiseni ega nende juhtumite hõlmamiseni, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada.<sup>123</sup> Määratletusnõude kohaselt tuleb normi arusaadavust hinnata eelkõige keskmise isiku seisukohalt ning seejuures tõlgendada, kas keskmine isik suudaks mõistlikul määral aru saada, milles koosseisupärane tegevus seisneb, et oma käitumist sellele vastavalt kujundada.<sup>124</sup> Muu ettevalmistamise koosseisutunnuse raames on aga äärmiselt keeruline keskmisel isikul enda käitumist kujundada, sest ei ole sätet tõlgendamata arusaadav, millistesse piiridesse tunnusele vastav käitumisakt peab mahtuma. Selliste probleemide tõusetumisel on küsitav, kas terrorikuriteo puhul ettevalmistamise kriminaliseerimine on üldse põhjendatud. Nimelt esinesid sarnased probleemid määratletusnõudega ka KrK ettevalmistamise regulatsiooni puhul. Erinevalt KrK regulatsioonist on terrorikuriteo puhul ettevalmistamine kriminaliseeritud eraldi koosseisuna KarS-i eriosas ning sättes on välja toodud teatavad koosseisuteod. Kuigi antud koosseisu puhul ei ole selgelt arusaadav, millised käitumisaktid on sätestatud koosseisutegude puhul karistatavad, on siiski määratletud, millele ettevalmistav tegevus peab suunatud olema ning millistes alternatiivsetes tegudes see seisneda võiks. Euroopa Inimõiguste Kohus on lahendis *Sunday Times vs. Ühendkuningriik* sedastanud, et kuigi õigusnormid peavad olema formuleeritud piisava täpsusega, ei pea nendega kaasnevad tagajärjed olema absoluutse kindlusega ettenähtavad ning on vältimatu, et paljud seadused on sõnastatud, kasutades termineid, mis on suuremal või vähemal määral ähmased ning mille tõlgendamine ja kohaldamine on prakika küsimus.<sup>125</sup> Seega on karistatavuspiiri tuvastamiseks võimalik tõlgendada seadusandja tahet ning seeläbi tuvastada, mida on täpsemalt kriminaliseeritud osategude puhul mõeldud. Terrorikuriteo koosseisud on

---

<sup>123</sup> RKKKo 3-1-1-23-12 p 8.2.

<sup>124</sup> Vt. RKPJKo 3-4-1-33-05, p 22.

<sup>125</sup> EIKo 6538/74, *Sunday Times vs. Ühendkuningriik*, p 49.



Eesti õigusesse üle võetud rahvusvahelise õiguse eeskujul, mistõttu koosseisutunnuste piiritlemiseks järgnevates peatükkides tuginetakse ka rahvusvahelise seadusandja tahte ja võrreldakse seda Eesti seadusandja tahtega KarS-s vastavate koosseisude sätestamisel ning nende piiritlemisel. Sellisel viisil on võimalik terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu tõlgendamise teel tuvastada, milline käitumine on koosseisupärane. Eelnevast nähtuvalt esineb terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu puhul riive määratletuse põhimõttega, kuid seda võib olla võimalik kitsendava tõlgendamise teel vältida.

Kuigi koosseisu puhul esineb riive määratletuse põhimõttega, on vajadus terrorikuritegude varase avastamise järele on selge ja põhjendatud. Preventatiivne tegevus on eelkõige vajalik, kuna tegemist on tõsiste rünnetega avalikkuse vastu ning rünnete ennetamisega on võimalik terrorikuriteoga kaasnevaid raskeid tagajärgi (nt tsiviilisikute surmasid ja vigastusi) ära hoida. Terrorismi vastu võitlemine nõuab selgelt aina radikaalsemaid meetmeid, kuna ka terroristide töömeetodid muutuvad ajas ning aina enam pannakse terrorikuritegusid toime üksikuritajate poolt, mitte läbi terroristlike rühmituste. See aga muudab terrorikuritegude toimepanemise kavatsuse avastamise keerulisemaks. On spekulieritud, et terrorikuriteo ettevalmistamise laiaulatuslik kriminaliseerimine on terrorikuritegude avastamist hoopis raskendanud – terrorirühmitused uuendavad oma töömeetodeid vastavalt sellele, millised ettevalmistavad tegevused rahvusvaheliselt kriminaliseeritud on, et neid oleks aina keerulisem ennetada.<sup>126</sup> Teisest küljest aitab terrorikuriteo ennetamine KarS-s sätestatud koosseisude abil reageerida potentsiaalselt ühiskonnaohtlikele tegudele enne nende toimepanemise alustamist ning seeläbi terroriakte ära hoida. Terrorikuriteo ettevalmistamise karistusõigusliku reguleerimise põhjendatuse juures tuleb lisaks eelnevale silmas pidada, et vastavate tegude kriminaliseerimise kohustus tuleneb Eestile rahvusvaheliselt tasandilt ning EL liikmesriigina kohustuste ülevõtmise osas Eestil olulist diskretsiooniõigust pole. Võimalik on kriminaliseerimata jätta koosseisud, mille puhul on liikmesriigile antud kaalutlusõigus või kui koosseisu kriminaliseerimise näol on tegemist põhjendamatute põhiõiguste riivega. Kuna terroriakte on keeruline ennetada, on aga selge, et selle raames tuleb teatud määral põhiõiguseid piirata ning karistatavusala piiritlemisel analüüsitakse muuhulgas ka seda, kas põhiõiguste riive on koosseisude kriminaliseerimisel demokraatlikus ühiskonnas õigustatud. Nii saab asuda seisukohale, et terrorikuritegude ennetamise eesmärgil on ettevalmistamise staadiumi kriminaliseerimine teo ühiskonnaohtlikkuse seisukohast põhjendatud ja vajalik, et ära hoida terroriaktide esinemist.

---

<sup>126</sup> Vt. L. Wörner. Expanding Criminal Laws by Predating Criminal Responsibility – Punishing Planning and Organizing Terrorist Attacks as a Means to Optimize Effectiveness of Fighting Against Terrorism. – German Law Journal. Vol 13 No 09, 2012, lk 1054.

Olenemata asjaolust, et ettevalmistamine dekriminaliseeriti KarS-i vastuvõtmisel, ei ole põhjendamatu ettevalmistamise kriminaliseerimine terrorikuriteo ettevalmistamise puhul. Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu vajadust nendib asjaolu, et terrorikuriteo puhul on tegemist õigusrikkumisega, mille ühiskonnaohtlikkust tuleb kindlasti ennetada. Selle kasuks räägib ka asjaolu, et lisaks KarS § 237<sup>2</sup> koosseisu poolt kaitstavale õigushüvele, milleks on ennekõike sisemine ja rahvusvaheline julgeolek ja riigi ja rahvusvaheliste organisatsioonide funktsioneerimisvõime ning avalik rahu ohustab terrorikuriteo ettevalmistamine ka individuaalseid põhiõiguseid. Kuna on tuvastatud, et terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu kriminaliseerimine on vajalik, peab otsima lahendusi tõlgendamise teel koosseisu kitsendamiseks ja seeläbi põhiseaduspärasuse tagamiseks.

### *3.1.2. Terrorikuriteo ettevalmistamine kui koosseisu poolt kaitstava õigushüve ohustamine*

Terrorikuriteo ettevalmistamisega ei seata karistusõiguslikult relevantset õigushüve veel vahetusse ohtu.<sup>127</sup> Koosseisuga tekitatakse üksnes abstraktne oht õigushüvele, mille avaldumine tagajärjes ei ole koosseisu täitmiseks vajalik. Ohu tekkimine asjaolu osas, et teo tulemusel võidakse toime panna terrorikuritegu aga ettevalmistavate tegudega kaasneb. See tähendab, et koosseisupärased teod peavad omama potentsiaali seada kaitstav õigushüve ohtu. See tuleneb ka Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise 2005. a konventsioonist, mille eesmärgiks oligi kriminaliseerida käitumisaktid, mis omavad terrorikuriteo toimepanemise potentsiaali. Juhul kui käitumisakt omab põhiteo sooritamise potentsiaali, kaasneb sellega ka abstraktne oht kaitstavale õigushüvele. Seega karistusõiguslik sekkumine kõikide ettevalmistavate tegevuste puhul kindlasti õiguspärane ei ole ning arvestada tuleb, et käitumisakt tekitaks abstraktse ohu terrorikuriteo toimepanemiseks. Terrorikuriteo ettevalmistamise kriminaliseerimist on õiguskirjanduses lihtsustatult võrreldud ohtlikkusega, mida kannavad avalikel teedel sõitvad autod.<sup>128</sup> KarS-s on näiteks kriminaliseeritud §-s 424 mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis – tegemist on abstraktse ohtlikkusega ja teo eest karistamiseks ei ole vajalik reaalset õigushüve kahjustada. Nii terrorikuriteo ettevalmistamise kui ka KarS § 424 lg-s 1 sätestatud süütegude puhul esineb mitmeid ohte, mis potentsiaalselt kahjustavad kaitstavat õigushüve, ent põhjuslik seos karistatava teo ja abstraktse ohtlikkuse

<sup>127</sup> I. Rebane. – KrKK, § 15, komm 2a.

<sup>128</sup> L. Wörner. Expanding Criminal Laws by Predating Criminal Responsibility – Punishing Planning and Organizing Terrorist Attacks as a Means to Optimize Effectiveness of Fighting Against Terrorism, lk 1050.

vahel võib jääda tihtipeale selgusetuks. Seega avaldavad ettevalmistavad teod õigushüvele abstraktset ohtu ning kaitstavat õigushüve veel vahetusse ohtu ei seata.

Kuna käitumisaktid, mis terrorikuriteo kontekstis karistatavad on, ohustavad kaitstavat õigushüve abstraktsel kujul, mitte vahetult, võib see tähendada vastuolu karistusõiguse *ultima ratio* põhimõttega. Ettevalmistamise regulatsiooni näol on tegemist n-ö pehme õigusega, mis kajastab sotsiaalset vajadust ennetada tulevikus toimepandavat rikkumist, selle asemel, et funktsioneerida *ultima ratio* seadusena reageerides juba toime pandud õigusrikkumistele.<sup>129</sup> Teatavatel juhtudel on aga põhjendatud ka ennetavate süüteokoosseisude kehtestamine. Seda põhjusel, et teod nagu väljaõppe korraldamine, värbamine ja üleskutse terrorikuriteo toimepanemiseks toetavad terrorikuritegu määral, mis soodustavad põhiteo toimepanemist oluliselt ning kiirendavad seda. Juhul kui terrorikuritegu ennetavad ettevalmistavad käitumisaktid karistatavad poleks, võib tõusetuda oht, et põhiteo toimepanemise tuvastamisel on õiguskorra kaitse seisukohalt hilja, kuna tagajärgi on äärmiselt raske ära hoida. Keeruline on määratleda, millal on huvi piisavalt relevantne, et seda ettevalmistavate käitumisaktide kehtestamise näol karistusõiguslikult kaitsta. Antud juhul on koosseisude poolt kaitstav õigushüve aga niivõrd olulise kaaluga, et terrorikuriteo toimepanemisel ei satuks ohtu üksnes riigi või rahvusvahelise organisatsiooni toimimisega seotud õigushüved vaid ka absoluutsed põhiõigused nagu on õigus elule ja turvalisusele. Seega, kuna tegemist on süütegude toimepanemise ennetamisega ning karistatavate käitumisaktidega ei kaasne vahetut ohtu kaitstavale õigushüvele, võib näha karistusõiguse *ultima ratio* riivet, kuid kuna eelnevalt on tuvastatud, et riive on vajalik, tuleb seda minimeerida koosseisu karistatavusala piiritlemise teel.

Selleks, et vältida vastuolu *ultima ratio* põhimõttega, saab siiski leida tuge eelnevalt tuvastatud ohtlikkuse kriteeriumist. Juhul, kui käitumisaktiga seatakse koosseisuga kaitstav õigushüve abstraktsesse ohtu, on teatud juhtudel õigustatud ohtu tekitanud käitumisele karistusõiguslikult reageerida. See aga sõltub ohu olulisusest ning seetõttu ongi ettevalmistamise staadium kriminaliseeritud vaid valitud eriosa koosseisude puhul. Tuleb aga silmas pidada, et karistusõiguse peamine mõte ei ole reageerida terroristlikule ohule, vaid terroristlikule tegevusele.<sup>130</sup> Seega saab terrorikuritegude ennetamine olla vastuvõetav üksnes siis, kui terroristlik tegevus avaldub välismaailmas ning vaid sellisel juhul on toimepanija tegevus karistusõiguslikult relevantne. Eelnevast tulenevalt on võimalik karistusõiguse *ultima ratio* põhimõtte riivet vältida arvestades, et isiku tegevusega peab kaasnema oht

---

<sup>129</sup> Vt. *Ibid.*, lk 1045.

<sup>130</sup> Vt. *Ibid.*, lk 1054.

karistusõiguslikult olulisele õigushüvele ning vastavad käitumisaktid peavad avalduma välismaailmas.

Kokkuvõtvalt saab jõuda järeldusele, et terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu realiseerimiseks peab esinema abstraktne oht õigushüvele. Vajalik on üksnes abstraktne oht ning see ei pea realiseeruma põhiteo toimepanemisenä. Oluline on, et ettevalmistamistegu omaks ohtu, et tegevus võib terrorikuriteo toimepanemiseni viia. Kuna ettevalmistamise näol on tegemist terrorikuriteo toimepanemise staadiumi eelastmega, peab selleks, et tegemist oleks karistusõiguslikult relevantse teoga, ohtu tekitav käitumine avalduma välismaailmas ning ettevalmistamisenä ei saa tõlgendada tegevust, mis on karistusõiguslikult mitterelevantne ja esineb üksnes isiku mõtetes. Kuna ettevalmistavad tegevused tekitavad õigushüvele üksnes abstraktse ohu, on tegemist karistusõiguse *ultima ratio* riivega. Seda on aga võimalik vähendada terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu tõlgendamise teel.

### *3.1.3. Terrorikuriteo ettevalmistamise katse karistatavus*

Karistusõiguses kehtestatud eriosa koosseisude karistatavuspiire on võimalik KarS-i üldosa abil laiendada. Peamiseks meetodiks karistatavusala ajaliselt ette poole liigutamisel on KarS §-s 25 sätestatud vastutus süüteokatse eest. Kuna süüteokatse karistatavus ettevalmistamise koosseisu raames laiendaks KarS § 237<sup>2</sup> karistatavusala veelgi tuvastatakse, kas uuritava koosseisu puhul on süüteokatse sarnaselt enamikule eriosa koosseisudele karistatav.

Kuna süüteokatse on KarS-s sätestatud üldosas ning kehtib kõikidele tahtlikult toimepandud süütegudele, on alust järeldada, et süüteokatse on karistatav ka terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni puhul. Lisaks ei ole katse karistatavust välistatud KarS § 237<sup>2</sup> sõnastuses ühegi koosseisuteo raames. Täiendavalt saab antud seiskoha kinnitamiseks tuge rahvusvahelistest õigusaktidest, mis ettevalmistavate koosseisude puhul süüteokatse kriminaliseerimist reguleerivad. Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioon, Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK ning Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiiv 2017/541 sätestavad katse karistatavuse värbamise ja väljaõppe korraldamise osas. Raamotsus jätab seejuures liikmesriikidele katse karistatavuse kehtestamisel kaalutusõiguse, ent teised kaks nimetatud akti kohustavad katse kriminaliseerima. Üleskutse osas katse kriminaliseerimist ükski rahvusvaheline õigusakt ei nõua – Euroopa Nõukogu 2005. a terrorismi ennetamise

konventsiooni seletuskirjas märgitakse, et katset avalikule üleskutsele on kontseptuaalselt raske teostada.<sup>131</sup> KarS § 237<sup>2</sup> lg 1 sõnastusest ei tulene aga süüteo karistatavuse osas erinevusi. Seega pelgalt seaduse sõnastuse ning rahvusvahelise õiguse poolt kehtestatud nõuete pinnalt võib asuda seisukohale, et hetkel on Eestis kriminaliseeritud ka terrorikuriteo ettevalmistamise, täpsemalt värbamise, väljaõppe korraldamise, üleskutse ja muu ettevalmistamise, katse.

Terrorikuriteo ettevalmistamise näol on tegemist koosseisuga, mille puhul on karistatavusala ajaliselt üldreeglist ette poole liigutatud. Kuna eelnevalt leiti, et ettevalmistamisstaadiumi kriminaliseerimine valmistab probleeme määratletuspõhimõttega, süvendab ettevalmistamise katse karistatavus antud probleemi veelgi, kuna tegemist on koosseisu karistatavusala täiendava laiendamisega. Terrorikuriteo ettevalmistamise katse karistatavuse jaatamise korral on terrorikuriteo puhul karistatav KarS § 237 lg-s 1 sätestatud põhitegu, selle katse, terrorikuriteo ettevalmistamine ning ettevalmistamise katse. Kuna koosseisu karistatavusala on laiendatud nii ettevalmistamise kui ka selle katse võrra, võib see tekitada täiendavaid probleeme määratletuspõhimõttega. Terrorikuriteo ettevalmistamise raames tuvastati, et vastuolu vältimiseks määratletusnõudega võib olla võimalik koosseisu kitsendavalt tõlgendada. Kui aga ettevalmistamise koosseisu sisustamine nõuab tõlgendamist, on kerge karistatavusala täiendava laiendamise raames jõuda karistatavuspiiride osas järeldusele, mis viib normi piiridest väljumiseni. Määratletuspõhimõtte kohaselt ei tohi aga normi sisu avamine viia selle piiridest väljumiseni ega nende juhtumite hõlmamiseni, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada.<sup>132</sup> Sellest tulenevalt esineb ettevalmistamise katse osas vastuolu määratletuse põhimõttega.

Käesolevas töös on tuvastatud, et ettevalmistamise staadiumi raamidesse on võimalik mahutada erinevaid koosseisupäraseid tegusid, millest kõik ei vaja karistusõiguslikku sekkumist ning võivad olla isegi sotsiaalselt aktsepteeritavad. Kuigi terrorikuriteo raames karistatavad koosseisuteod avaldavad välismaailmas realiseeruva käitumisakti näol ohtu kaitstavale õigushüvele, on vastav oht üksnes abstraktne. Ehkki terrorikuriteo ettevalmistamise kriminaliseerimise puhul on õigushüve üksnes abstraktne ohustamine põhjendatud koosseisu poolt kaitstava õigushüve olulisuse tõttu, ei saa sama väita vastava koosseisu katse osas. Karistusõiguses on nähtud vastutus süüteokatse eest seetõttu, et isik seab oma õigusvastast tahet käitumisaktina realiseerides ohtu koosseisu poolt kaitstava

---

<sup>131</sup> Vt. Council of Europe. Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, lk 15.

<sup>132</sup> RKKKo 3-1-1-23-12 p 8.2.

õigushüve.<sup>133</sup> Kuna juba ettevalmistamisteoga ohustatakse kaitstavat hüve üksnes abstraktselt, on võimalik, et ettevalmistamise katse ei avalda õigushüvele isegi abstraktset ohtu. Näiteks on üleskutse objektiivse koosseisu täitmiseks vajalik, et üleskutse oleks esitatud avalikkusele – juhul kui toimepanijast sõltumatutel põhjustel üleskutse avalikkuseni ei jõua, ent toimepanija on vastavalt oma ettekujutusele selleks kõik vajaliku teinud, võiks olla tegemist üleskutse katsega. Kui aga üleskutse ei jõua avalikkuseni, ei seata õigushüve ohtu. Sellise süüteokatse karistatavaks muutmine oleks täiendavalt vastuolus ka *ultima ratio* põhimõttega. Nii saab asuda seisukohale, et lisaks terrorikuriteo ettevalmistamisstaadiumi karistatavusele ei ole täiendavalt ettevalmistamise katse karistatavus põhjendatud.

Kuna eelnevalt leiti, et ettevalmistamise katse karistatavus tekitaks riive karistusõiguse määratletuse ja *ultima ratio* põhimõttega, tuleb terrorikuriteo ettevalmistamise katse karistatavus seada kahtluse alla. Seda põhjusel, et vastavalt subjektiivsele teooriale on süüteokatse karistatavuse põhjuseks isiku ja tema õigusvastase tahte ohtlikkus.<sup>134</sup> Terrorikuriteo ettevalmistamise katse õigushüve konkreetsesse ohtu aga veel ei sea. Samuti esineb ettevalmistamise katse karistatavuse puhul probleem seoses karistusõiguse määratletusnõudega. Nimelt esineb teatav vastuolu määratletuspõhimõttega juba üldise ettevalmistamise korral, seda võib aga olla võimalik tõlgendamise teel vältida. Juhul, kui on võimalik võtta isik vastutusele ka ettevalmistamise katse eest, võib see viia koosseisu ülemäärase laiendamiseni juhtumitega, mis karistusõiguslikku sekkumist ei vaja. See poleks aga kooskõlas karistusõiguse *ultima ratio* nõudega. Järelikult võib jõuda järelduseni, et olenemata rahvusvahelise õiguse poolt kehtestatud nõuetest terrorikuriteo ettevalmistamise katse kriminaliseerimiseks, ei saa lähtuvalt karistusõiguse põhimõtetest ettevalmistamise katse kriminaliseerimist pidada põhjendatuks, mistõttu tuleb toetada seisukohta, et KarS-s terrorikuriteo ettevalmistamise katse karistatav ei ole.

#### 3.1.4. Terrorikuriteo ettevalmistamisest osavõtu karistatavus

Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsiooni art 9 kohustab liikmesriikidel kehtestama värbamisest, väljaõppe korraldamisest ja terrorikuriteole üleskutsumisest osavõtu. KarS § 22 lg 1 kohaselt on seejuures süüteost osavõtjad kihutaja ja kaasaaitaja. Eesti karistusõigusele on omane teovalitsemise teooria, millest lähtuvalt tuleb isiku käitumise

<sup>133</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-104-09 p 11.

<sup>134</sup> P. Pikamäe. – KarS-K, § 25, komm 4.

kvalifitseerimisel kas täideviimise või osavõtuna esmajoones tuvastada tema roll toimuvas.<sup>135</sup> Teovalitsemise teooriast lähtuvalt ei valitse kihutaja ja kaasaaitaja tegu. Osavõtuvormide kehtestamisega on lisaks täideviimisele teo karistatavust laiendatud ning see tuleneb asjaolust, et osavõtja on üks süüteo kaaspõhjustajaid – kas tekitades täideviijal soovi panna toime süütegu või soodustada täideviimist sellele kaasa aitamisega.<sup>136</sup> Järgnevalt seatakse vaatluse alla, kas terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu on täiendavalt laiendatud karistades lisaks täideviimisele ka süüteost osavõtu.

Selleks, et võiks rääkida osavõtuteo karistatavusest, peavad põhiteo puhul olema täidetud kindlad nõuded. Esiteks on osavõtutegu võimalik üksnes koosseisupärasest teost ehk selleks, et saaks üldse rääkida terrorikuriteo ettevalmistamise osavõtust peab olema realiseeritud KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud koosseisutegu, mis on jõudnud vähemalt katse staadiumi.<sup>137</sup> Kuna eelnevalt on tuvastatud, et terrorikuriteo ettevalmistamise puhul süüteokatse karistatav ei ole, peab selleks, et osavõtutegu oleks karistatav, ettevalmistamistegu olema toime pandud. Kuna terrorikuriteo ettevalmistamise puhul on tegemist alternatiiv-aktiivse teodeliktiga piisab sellest, kui on täidetud üks sättes nimetatud koosseisutegudest – üleskutse, värbamine, väljaõppe korraldamine või muu ettevalmistamine. Teiseks peab olema tegemist õigusvastase põhiteoga KarS § 27 mõistes.<sup>138</sup> Täiendavalt peab põhitegu olema tahtlik, mis tähendab, et ettevaatamatusest toime pandud süüteost ei ole võimalik osa võtta.<sup>139</sup> Rahvusvahelistest aktidest tulenevalt peab terrorikuriteo ettevalmistamise korral olema tegemist õigusvastase ja tahtliku teoga – sellele viitab näiteks Euroopa Nõukogu konventsiooni art 5 lg 2, art 6 lg 2 ning art 7 lg 2. Täiendavalt sätestavad KarS § 22 lg 2 ja 3 selgelt, et osa on võimalik võtta üksnes teise isiku poolt toimepandud teost. Eelnevast tulenevalt on osavõtt terrorikuriteo ettevalmistamisest võimalik, kui KarS §-s 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud koosseisutegudest vähemalt üks on realiseeritud ning see on õigusvastane ja tahtlik ning toime pandud osavõtja suhtes teise isiku poolt. Kui kõik eelnimetatud tingimused on täidetud, on võimalik toime panna osavõtutegu terrorikuriteo ettevalmistamisest.

Kokkuvõtvalt on jõutud järeldusele, et terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisust osavõtu puhul on võimalik realiseerida kõik osavõtuteoks olulised tingimused. Sellest tulenevalt saab pidada terrorikuriteo ettevalmistamise korral karistatavaks lisaks täideviimisele KarS § 21 mõistes ka ettevalmistamisest osavõttu KarS § 22 lg 2 või 3 järgi. Seega on võimalik terrorikuriteo ettevalmistamisele kihutada ning selle toimepanemisele kaasa aidata.

<sup>135</sup> RKKKo 3-1-1-83-11 p 4.1.

<sup>136</sup> J. Sootak. Täideviimine ja osavõtt, lk 9.

<sup>137</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-94-00 p 6.2.

<sup>138</sup> J. Sootak.- KarS-K, § 22, komm 2.1.

<sup>139</sup> J. Sootak. Täideviimine ja osavõtt, lk 21.

### 3.2. Terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutse esitamise karistatavusala

KarS § 237<sup>2</sup> lg 1 sätestab üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele üldsõnaliselt, esitamata definitsiooninormi ning määratlemata üleskutsele vastavad koosseisutunnused. Seetõttu tuleb koosseisu sisustamiseks pöörduda rahvusvaheliste aktide poole, millest üleskutse kriminaliseerimise kohustus tuleneb. Esimesena mainiti üleskutse kriminaliseerimise vajadust Euroopa Nõukogu raamotsuses 2002/475/JSK, ent aktis ei viidatud üleskutsele kui ettevalmistavale tegevusele vaid käsitleti käitumisakti kuriteole kihutamise mõistes. Seevastu Euroopa Nõukogu 2005. a konventsioon, mille Eesti on ratifitseerinud seadusega, sätestab terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutsumise koosseisu järgnevalt: avalik üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele on üldsusele sõnumi levitamine või muul moel kättesaadavaks tegemine terrorikuriteole kihutamise tahtlusega, kui selline käitumine otseselt või kaudselt toetab terrorikuritegu, tekitades selle toimepanemise ohu. Äärmiselt sarnane on üleskutse definitsioon ka ajaliselt järgnevate rahvusvaheliste õigusaktide puhul, milleks on Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK. Eelnevast tulenevalt võib eristada viit terrorikuriteole üleskutsumise koosseisule iseloomuliku tunnust, millest koosseisu objektiivsesse külge kuuluvad järgnevad: 1) üleskutse on suunatud avalikkusele, 2) tegemist on sõnumi levitamisega või muul moel kättesaadavaks tegemisega, 3) üleskutse toetab terrorikuritegu ning 4) tekitab terrorikuriteo toimepanemise ohu. Subjektiivse koosseisu täitmiseks on vajalik, et toimepanijal esineks terrorikuriteole kihutamise tahtlus. Eelnimetatud koosseisutunnuseid piiritledes jõutaksegi peatükis järelduseni, milline on KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud terrorikuriteo toimepanemisele üleskutsumise karistatavusala. Nende pinnalt on võimalik teha omakorda järeldusi, kas tõlgendamine võimaldab ületada riivet karistusõiguse *ultima ratio* ja määratletuspõhimõttega.

#### 3.2.1. Üleskutse on suunatud avalikkusele

Terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutse koosseisu realiseerimiseks on vajalik, et üleskutse oleks suunatud avalikkusele. See tuleneb juba KarS § 237<sup>2</sup> lg 1 sõnastusest. Avalikkusele suunatuse all saab mõista olukorda, mille korral üleskutse ei ole suunatud ühelegi kindlale isikule ning seega on üleskutse suunatud igähele, kes võib sellest kuulda. Järelikult on koosseisuteo täitmiseks vajalik, et üleskutse oleks esitatud määratlemata adressaatide



ringile.<sup>140</sup> Kuna üleskutse näol on tegemist teodeliktiga, mille puhul piisab üksnes üleskutse esitamisest, ei ole koosseisu raames oluline, kas üleskutsega kelleski tegelikult tahtlus tekitati. Avalikkuses sisalduv oht seisneb just potentsiaalse adressaatide ringi määramatuses ja teadmatuses, kas ja kuidas vastav üleskutse adressaate mõjutab.<sup>141</sup> Selleks, et üleskutse oleks suunatud avalikkusele saab kasutada erinevaid vorme – näiteks võib üleskutse olla esitatud suuliselt, interneti vahendusel, plakatite abil, kasutades massimeediat jne. Interneti vahendusel üleskutsumine hõlmab näiteks sõnumite levitamise e-posti aadresside kaudu või postitamist aruteluforumites, jututubades või ka sotsiaalmeedias.<sup>142</sup>

Kuna üleskutse peab olema esitatud avalikkusele, ei kuulu antud koosseisu karistatavusalaasse üleskutsed, mis on toime pandud eraviisiliselt ning ei oma potentsiaali mõjutada ühtegi isikut avalikkuse hulgast. See aga ei tähenda, et eraviisilised üleskutsed terrorikuriteo toimepanemiseks karistatavad pole. Isikliku suhtluse käigus isiku motiveerimine on karistatav terrorikuriteole kihutamisenä KarS § 22 lg 2 - § 237 lg 1 järgi kui on täidetud kihutamistee tunnused. Nii terrorikuriteole kihutamise kui sellele üleskutsumise puhul on tegemist isikute motiveerimisega terrorikuriteo toimepanemiseks. Kihutamise puhul peab esinema kahekordne tahtlus – tahtlus kihutamistee ja põhjusliku seose vahel ehk just kihutamistee peab tekitama toimepanijas tahtluse süütee toime panna ning teisest küljest peab esinema tahtlus põhiteo osas. Piisab, kui kihutaja tahtlus hõlmab põhitegu selle ebaõigussisu olulisemates joontes, kuid see peab olema tuvastatav kui konkreetne individualiseeritud sündmus.<sup>143</sup> Üleskutse peab olema esitatud avalikkusele – seega on võimalik, et tekitatakse tahtlus süütee toimepanemiseks rohkem kui ühel isikul. Küll aga ei eelda üleskutse toimepanemine põhiteo osas sellist konkretiseeritust nagu tahtlus kihutamistee puhul ning ettevalmistamine ei pea hõlmama terrorikuritegu konkreetse tee tunnuste osas. Kihutamise ja üleskutse eraldi käsitlemine on ka arusaadav arvestades, et kuigi mõlemad teod on põhiteoga seotud ning selle toimepanemiseks tahtluse tekitamisele suunatud, ei ole KarS §-s 237<sup>2</sup> sätestatud üleskutse eest vastutamiseks oluline, et põhiteo toimepanemine oleks aset leidnud. Kihutamine on aga täideviimise suhtes aktsessoorne ning isik vastutab kihutamise eest üksnes siis, kui põhitegu on jõudnud vähemalt katse staadiumi.<sup>144</sup> Seega on KarS § 22 lg 2 mõistes süüteele kihutamiseega kaasnev oht õigushüve kahjustamisele kindlasti suurem ning kuna kihutaja vastutab täideviijaga samadel alustel ehk antud juhul KarS § 237 järgi, on kõrgem karistusmäär ka põhjendatud.

<sup>140</sup> Vt. R. Kiris. – KarS-K, § 237-2, kumm 3.2.

<sup>141</sup> *Ibid.*, § 236, kumm 3.2.

<sup>142</sup> Council of Europe. Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, lk 12.

<sup>143</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22, kumm 6.1.

<sup>144</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-7-08 p 11.

Peatükis on tuvastatud, et KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud üleskutse terrorikuriteo toimepanemiseks on karistatav üksnes siis, kui see on suunatud avalikkusele. Üksikisiku motiveerimine terrorikuriteo toimepanemiseks antud koosseisu alusel karistatav ei ole ning antud käitumisaktide korral tuleb pöörduda KarS-i üldosas sätestatud kihutamise regulatsiooni poole.

### *3.2.2. Sõnumi levitamine või muul viisil kättesaadavaks tegemine*

Lähtuvalt rahvusvahelisest õigusest on üleskutse näol tegemist sõnumi levitamise või muul moel kättesaadavaks tegemisega. Mõiste levitamine viitab aktiivsele sõnumi levitamisele, samas kui väljend kättesaadavaks tegemine viitab asjaolule, et sõnum on lihtsalt avalikkusele kättesaadav, näiteks postitades üleskutse internetis ning lisades sellele hüperlinke, et hõlbustada juurdepääsu.<sup>145</sup> Kuna sõnumi esitamise näol on tegemist sõnalise tegevusega on regulatsiooni näol tegemist sõnavabaduse piiramisega.<sup>146</sup> Mitmed rahvusvahelised aktid sisaldavad sätteid, mis mõõnavad, et liikmesriigid ei pea kasutusele võtma meetmeid, mis on vastuolus põhiõigustega, sh ka sõnavabadusega.<sup>147</sup> Seega tuleb hinnata, kas sõnavabaduse piiramine on proportsionaalne, mis tähendab et õiguste piiramine peab olema kooskõlas õiguspäraste eesmärkidega ning demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni<sup>148</sup> (edaspidi: “EIÕK”) art 10 lg 1 kohaselt on igaühel õigus sõnavabadusele ning see õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Sarnaselt on sõnavabaduse kaitse sätestatud PS §-s 45, mille alusel on igaühel õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. EIÕK on rõhutanud, et sõnavabadus on üks olulisemaid alustalasid demokraatlikus ühiskonnas ning see ei kohaldu üksnes ideede ja informatsiooni korral, mida peetakse ohutuks vaid ka nende

---

<sup>145</sup> Council of Europe. Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, lk 12.

<sup>146</sup> Terrorismivastase võitluse tugevdamise ja sõnavabaduse kaitse vahelise tasakaalu säilitamisele juhiti tähelepanu ka terrorismi ennetamise konventsiooni seletuskirjas. – vt SE 403, lk 6. Asjalolule, et üleskutse kriminaliseerimisega võidakse ohustada fundamentaalseid põhiõiguseid ja –vabadusi on juhitud tähelepanu ka Euroopa Parlamendi poolt. – vt European Parliament. Report on the Proposal for a Council Framework Decision amending Framework Decision 2002/475/JHA on Combating Terrorism. 23.07.2008, lk 17. – Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0323+0+DOC+PDF+V0//EN.12.04.2017>.

<sup>147</sup> Vt Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni art 12; Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta art 2.

<sup>148</sup> Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.

puhul, mille eesmärgiks on solvata, šokeerida või häirida.<sup>149</sup> Erinevalt absoluutsetest põhiõigustest on sõnavabadust siiski teatud olukorras õigus piirata. EIÕK art 10 lg 2 sätestab piirangu võimaluse muu hulgas riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides ning korratuste või kuritegude ärahoidmiseks. Terrorikuriteole üleskutsumise näol ei ole tegemist pelgalt häiriva tegevusega, vaid ühiskondlikult ohtliku tegevusega, mis kutsub üles riigi või rahvusvahelise organisatsiooni vastu suunatud süütegu toime panema. Tegemist pole sõnavabaduse põhjendamatu piiramisega sellepärast, et üleskutse toimepanemisega tekitatakse terrorikuriteo toimepanemise potentsiaal. Sarnaselt pole tegemist sõnavabaduse põhjendamatu piiramisega ka KarS §-s 120 sätestatud ähvardamiseteo ning KarS § 22 lg 2 puhul, mis kujutavad endast suuliselt esitatud käitumistegu, ent mille puhul pole tegemist sõnavabaduse põhjendamatu riivega. Nii saab asuda seisukohale, et kuna uuritav koosseis on suunatud kuritegeliku käitumisakti üleskutsumisele, ei ole tegemist ebaproportsionaalse sõnavabaduse riivega, ning põhiõiguse piiramine on põhjendatud. Täiendavalt peab üleskutse puhul esinema olulise koosseisutunnusena oht terrorikuriteo toimepanemiseks ning vastavat ohtu on vajalik ennetada.<sup>150</sup>

Hinnates sõnavabaduse piiramise õigustatust käsitleti koosseisu otsese üleskutse mõistes. Seoses interneti levikuga on sõnumi levitamine terrorikuriteo toimepanemisele üleskutsumiseks muutunud süüteo sooritajale aina lihtsamaks ning juhtumite arv on tõusnud.<sup>151</sup> Sellest tulenevalt on rahvusvahelisel tasandil kasutusele võetud aina radikaalsemaid meetmeid terrorikuritegude ennetamiseks. Nii Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsioonis, raamotsuses 2008/919/JSK kui ka direktiivis 2017/541 viidati, et lisaks otsesele üleskutsele peaksid liikmesriigid kriminaliseerima ka kaudse üleskutse terrorikuriteo toimepanemisele. Kui Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsioon jättis riikidele kaudse üleskutse kriminaliseerimise osas diskretsiooniõiguse, siis järgnevad õigusaktid kohustavad kriminaliseerima üleskutse mõlemas vormis. Seega peab rahvusvahelise õiguse kohaselt üleskutse toetama terrorikuriteo toimepanemist otseselt või kaudselt. Kaudse üleskutsega on direktiivi 2017/541 kohaselt tegemist muu hulgas terrorismi ülistamisel ja õigustamisel või terroristlike eesmärkide toetamiseks või elanikkonna tõsiseks hirmutamiseks sõnumite või kujutiste, sealhulgas terrorismiohvritega seotud sõnumite või

<sup>149</sup> A. Salinas de Frías. Counter-Terrorism and Human Rights in the Case Law of the European Court of Human Rights. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2012, lk 133.

<sup>150</sup> Antud lahendusele on jõudnud EIK lahendis Mehdi Zana v Turkey. – vt F. Yenisey. Some Legal Aspects of Terrorism in Western Europe and in Turkey. – Kan. JL & Pub. Pol'y vol 14, 2004, lk 653.

<sup>151</sup> Interneti mõjule üleskutsete toimepanemise arvu tõusmisel on viidatud ka rahvusvahelistes aktides. – vt Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta preambuli p-d 3, 4.

kujutiste levitamisel internetis ja mujal.<sup>152</sup> Eelnimetatud üleskutsete puhul võib avalikkus põhjendatult eeldada, et seda, mida on tegevusena ülistatud, sellest tuleks eeskju võtta.<sup>153</sup> Kaudse üleskutse puhul tekib küsimus, et millal kasvab pelk seisukoha avaldamine üle karistatavaks tegevuseks. Kaudse üleskutse kriminaliseerimise õiguspärasus oleneb suuresti sellest, kas keskmine kolmas isik peab vastavat tegevust terrorikuriteo toimepanemisele suunatuks. Nimelt ei saa üleskutsena käsitleda pelgalt informatsiooni avaldamist või muud üleskutset, mille puhul tahteavaldus pole suunatud kuriteole motiveerimiseks.<sup>154</sup> Üleskutse raames pole küll oluline, kas see kellelgi tahtluse tekitas, kuid üleskutse peab olema motiveerimisele suunatud. Selline käsitus tuleneb juba terrorikuriteo ettevalmistamisstaadiumi olemusest – tegu peab looma tingimusi põhiteo toimepanemiseks ning seeläbi abstraktselt ohustama õigushüve. Pelk arvamuse avaldamine antud tingimusi aga ei täida. Seega võib järeldada, et kaudne üleskutse võib olla koosseisupärane juhul, kui see on suunatud motiveerima ning toetab sellega terrorikuriteo toimepanemist, millega omakorda kaasneb abstraktne oht kaitstavale õigushüvele.

Kuna üleskutse on suunatud kuritegelikule tegevusele, ei ole selle sisuks oleva sõnumi levitamise puhul tegemist ebaproportsionaalse sõnavabaduse riivega, vaid piiramine aitab ära hoida terrorikuriteo toimepanemist. Seejuures võib KarS-s sätestatud üleskutse sisuks olev sõnum olla suunatud isikute motiveerimisele nii otseselt kui kaudselt, kuid oluline on, et kolmanda isiku seisukohast oleks sõnum suunatud avalikkust motiveerima.

### *3.2.3. Üleskutse toetab terrorikuritegu*

Täiendavalt on oluline, et üleskutse toetaks terrorikuriteo toimepanemist. Põhiteo soodustamise kohustus tuleneb juba üldiselt ettevalmistamisstaadiumi olemusest, kuna ettevalmistamise näol ongi olemuselt tegemist põhiteoks tingimuste loomisega. Üleskutse soodustab terrorikuriteo toimepanemist sellega, et koosseisul on potentsiaal tekitada avalikkuses tahtlus terrorikuriteo täideviimiseks. Sellest võib järeldada, et peab esinema kausaalseos üleskutse ja potentsiaali vahel, et üleskutsega tekitatakse terrorikuriteo toimepanemise oht. Sellele viitab ka Euroopa Nõukogu 2005. a konventsiooni eesmärk, millega sooviti kriminaliseerida käitumisaktid, mis omavad terrorikuriteo toimepanemise

---

<sup>152</sup> Vt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse Nõukogu otsust 2005/671/JSK preambuli p 10.

<sup>153</sup> Vt. V. Tadros. Justice and Terrorism. – New Criminal Law Review, vol 10, no 4, 2007, lk 671.

<sup>154</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-117-05 p 23.

potentsiaali. Samuti sooviti Euroopa Nõukogu raamotsusega 2008/919/JSK vähendada materjalide levitamist, mis võiksid õhutada inimesi sooritama terroriakte. Juba antud rahvusvaheliste õigusaktide eesmärkidest tuleneb, et üleskutse toetab terrorikuriteo toimepanemist tekitades selleks ohu. Seega leidis kinnitust, et üleskutse peab toetama terrorikuritegu selleks tingimuste loomise teel. Tingimuste loomine seisneb üleskutse puhul avalikkusele esitatud sõnumis, millega tekitatakse potentsiaal terrorikuriteo toimepanemiseks.

Eelneva valguses võib terrorikuriteo toetamise puhul paralleeli tõmmata süüteo osavõtu realiseerimiseks olulise põhjusliku seose nõudega. Nimelt peab osavõtu puhul just kihutaja tekitama tulevasel täideviijal tahtluse ning seeläbi viima täideviija ka süüteo toimepanemiseni.<sup>155</sup> Nii on kihutaja koos täideviijaga õigushüve kahjustamise kaaspõhjustaja, ehkki tema mõju õigushüvele ilmneb täideviija kaudu.<sup>156</sup> Selline on käsitus ka terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutse esitamise puhul – üleskutse omab potentsiaali tekitada täideviijas tahtlus terrorikuriteo toimepanemiseks. Erinevalt kihutamise regulatsioonist, ei ole üleskutse realiseerimiseks aga vajalik, et terrorikuritegu toime pannakse või selle toimepanemist vahetult alustatakse. Seega on üleskutsele vastav käitumistegu põhjuslikus seoses üksnes potentsiaaliga, et terrorikuritegu võidakse toime panna. Nii tekitab üleskutsuja ajalises mõttes esimesena võimalikkuse, et terrorikuritegu võidakse üleskutse pinnalt toime panda ning järelikult tekitab sellega õigushüve kahjustamise ohu.

Kokkuvõtvalt on peatükis tuvastatud, et terrorikuriteole üleskutse esitamise koosseisu täitmiseks oluline, et vastav ettevalmistamistegu toetaks põhiteo toimepanemist ning see tuleneb juba ettevalmistamise kui süüteo toimepanemiseks tingimuste loomisele vastava käitumisakti eesmärgist. Toetamine seisneb sõnumi levitamises, mis omab potentsiaali tekitada avalikkuses tahtlus terrorikuriteo toimepanemiseks. Nii on tegemist kihutamisteo realiseerimiseks olulise põhjusliku seose analoogiaga. Nimelt peab terrorikuriteole üleskutsumine olema põhjuslikus seoses potentsiaaliga, et üleskutse tulemusel võidakse terrorikuritegu toime panna.

---

<sup>155</sup> J. Sootak. Täideviimine ja osavõtt. Tallinn: Juura 2004, lk 69.

<sup>156</sup> *Ibid.*

### *3.2.4. Üleskutse tekitab terrorikuriteo toimepanemise ohu*

Nii nagu kõik terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisud, peab ka üleskutse terrorikuriteo toimepanemiseks tekitama ohu, et käitumisakti tulemusel võidakse terrorikuritegu toime panna.<sup>157</sup> Lähtuvalt rahvusvahelistest konventsioonidest piisab ka abstraktsest ohust ning terrorikuriteo toimepanemise eeldust koosseisu rakendamiseks ei esine. Vastavat nõuet ei esine juba rahvusvahelistest õigusaktidest lähtuvalt ja nii on Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsiooni art-s 8 sätestatud, et terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisude puhul võib olla tegemist kuriteoga ilma, et terrorikuritegu oleks tegelikult toime pandud. Euroopa Nõukogu direktiiv viitab preambulis, et ohtlikkuse hindamisel tuleb arvesse võtta ka ohu olulisust ja tõenäosust. Euroopa Parlamendi aruandes Euroopa Nõukogu raamotsuse 2008/919/JSK ettepanekule viidatakse aga, et kõnealune käitumine peaks kujutama endast reaalselt ohtu, mitte üksnes hüpoteetilist ohtu.<sup>158</sup> Arvestades aga asjaolu, et üleskutse peab olema suunatud määratlemata isikute ringile, oleks reaalse ohu nõuet keeruline täita. See tuleneb juba ettevalmistamise staadiumist üldiselt, kuna varasemalt on leitud, et vastav tegevus õigushüve vahetusse ohtu veel ei sea. Järelikult tuleb toetada seisukohta, et ettevalmistamise staadiumi olemusega on kooskõlas abstraktse ohu nõue, mis peab terrorikuriteo üleskutse esitamisega kaasnema.

Eelnevast johtuvalt peab koosseisuteo realiseerimiseks üleskutse tekitama ohu terrorikuriteo toimepanemiseks. Antud ohu hindamiseks peab arvestama selle olulisust ning tõenäosust. Oht ei pea aga koosseisu raames realiseeruma terrorikuriteo toimepanemises ning seega peab vastav oht olema mitte reaalne, vaid abstraktne.

### *3.2.5. Üleskutse on toime pandud terrorikuriteole kihutamise tahtlusega*

Subjektiivse koosseisu täitmiseks on vajalik, et üleskutsele oleks toime pandud terrorikuriteole kihutamise tahtlusega. KarS § 22 lg 2 kohaselt on kihutaja isik, kes tahtlikult kallutab teise isiku tahtlikule õigusvastasele teole. Seega peab toimepanijal üleskutse puhul esinema tahtlus teise isiku terrorikuriteo toimepanemise kallutamise osas. Kihutamise

---

<sup>157</sup> Vt. Käesoleva töö pkt 3.1.2.

<sup>158</sup> European Parliament. Report on the Proposal for a Council Framework Decision amending Framework Decision 2002/475/JHA on Combating Terrorism, lk 17.

regulatsioon nõuab lisaks tahtlusele kallutamisteo osas täiendavat tahtlust, mis hõlmab põhiteo selle ebaõigussisu olulisemates joontes. Tulenevalt võimalikust analoogiast kihutamise ja üleskutse subjektiivsete tunnuste vahel, vajab tuvastamist, kas ka üleskutse subjektiivne koosseis eeldab kahekordse tahtluse tuvastamist. KarS § 22 lg-s 2 sätestatud kihutamisteo puhul peab tahtlus olema suunatud piisavalt konkretiseeritud põhiteole. Eelnevalt on aga tuvastatud, et üleskutse tahtlus ei pea olema suunatud samal määral konkretiseeritud terrorikuriteole – piisab sellest, kui on arusaadav teo laad ning selle vastavus kuriteokoosseisule.<sup>159</sup> Üleskutse toimepanija tahtlus on suunatud avalikkuses tahtluse tekitamisele terrorikuriteo toimepanemiseks – seega hõlmab koosseisupärane subjektiivne koosseis üleskutsujal esineva tahtluse n-ö kihutamise esimese astmega, mille puhul tekitatakse teises isikus tahtlus süüteo toimepanemiseks. Käesoleval juhul pole aga tahtluse tekitamisel tegemist konkreetse, kindlaksmääratud isikuga, vaid üleskutse on suunatud avalikkusele. Kihutamise puhul peab kihutaja tahtluse n-ö teine aste ulatuma lõpuleviidud põhiteoni.<sup>160</sup> Terrorikuriteole üleskutsumise puhul antud tahtluse nõuet aga ei esine. Seda selle tõttu, et KarS § 237 lg 1 realiseerimine ei eelda tingimata terrorikuriteo lõpuleviimist, vaid koosseisu täitmiseks piisab üksnes teo toimepanemisest. Kuna üleskutse raames piisab sellest, kui tahtlus hõlmab lisaks avalikkuse kihutamisele terrorikuriteo üksnes teataval määral konkretiseeritult, saab asuda seisukohale, et koosseisupärane tahtlus ei ole võrdsustatav kihutamise realiseerimiseks vajaliku kahekordse tahtlusega.

Seega peab lähtuvalt rahvusvahelistest õigusaktidest terrorikuriteole üleskutsumise koosseisu realiseerimiseks esinema toimepanijal tahtlus terrorikuriteole kihutamise suhtes. Vastasel juhul oleks tegemist üksnes enda arvamuse avaldamisega, mille ühiskonnaohtlikkus oleks kaheldav ning ei vajaks karistusõiguslikku sekkumist. Küll aga ei ole oluline, et tahtlus esineks terrorikuriteo kõikide tunnuste osas, ent peab olema piisavalt konkretiseeritud, et oleks arusaadav, millisel eesmärgil üleskutse esitatud on. Direktiivi 2017/541 seletuskirjas sedastatakse, et üleskutsumisega peab kaasnema tegelik terrorikuritegude toimepanemise oht ning toimepanijal peab esinema tahtlus edendada terroristlikku tegevust.<sup>161</sup> Nii võib asuda seisukohale, et koosseisu raames ei ole tegemist vaid arvamuse avaldamisega, vaid kaudne

---

<sup>159</sup> R. Kiris. – KarS-K, §236, komm 3.1.2.

<sup>160</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22, komm 6.2.

<sup>161</sup> Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. 02.12.2015, lk 16. – Arvutivõrgus: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST\\_14926\\_2015\\_INIT&qid=1487853820708&from=ET](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_14926_2015_INIT&qid=1487853820708&from=ET). 25.04.2017.

üleskutse peab olema esitatud tahtlusega motiveerida kedagi terrorikuritegu sooritama. Tahtluse vormi puhul piisab vähemalt kaudsest tahtlusest KarS § 16 lg 4 mõistes.<sup>162</sup>

KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud terrorikuriteo toimepanemisele üleskutsumise koosseisuteo karistatava käitumise piir on iseloomustatav erinevate tunnuste alusel. Esiteks piiritletakse üleskutset adressaadi järgi – koosseis on realiseeritud üksnes juhtumite puhul, mille korral on üleskutse esitatud avalikkusele. Teine vajalik koosseisutunnus seisneb üleskutse sisus – tegemist peab olema sõnumi levitamisega või muul viisil kättesaadavaks tegemisega. Sõnumi sisu on seejuures Eesti karistusõiguses kriminaliseeritud nii otsese kui kaudse üleskutse korral, kui sõnum on suunatud motiveerima avalikkust terrorikuriteo toimepanemiseks. Kolmanda tunnuseks peab üleskutse toetama terrorikuritegu ning soodustamise realiseerimiseks piisab sellest, kui esineb oht, et keegi võib panna toime terrorikuriteo. Sellest tuleneb ka järgnev oluline koosseisutunnus, mille kohaselt peab üleskutse tekitama terrorikuriteo toimepanemiseks abstraktse ohu. Täiendavalt peab esinema terrorikuriteole kihutamise tahtlus, mis peab olema suunatud avalikkusel terrorikuriteo toimepanemise tahtluse tekitamisele.

Terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutse esitamise koosseisu tõlgendamine võimaldas koosseisutunnuseid piiritleda. Kuna Riigikohtu lahendi 3-1-1-100-13 kohaselt võib süüteokoosseis tuleneda ka rahvusvahelisest õigusest, on asjakohaste rahvusvaheliste õigusaktide toel üleskutse koosseisu suudetud sisustada.<sup>163</sup> KarS-i ja rahvusvaheliste õigusaktide abil tuvastati koosseisupäraseid objektiivse ja subjektiivse külje tunnused ammendavalt. See tähendab, et analüüsiti rahvusvahelistes aktides välja toodud koosseisutunnuseid ning jõuti konkreetsetele järeldusele koosseisutunnustele vastava karistatava käitumise osas. Sellise tõlgendamisviisi võimaldab keskmisel isikul aru saada, milles karistatav käitumine seisneb ning seega on tal võimalik oma käitumist vastavalt sellele kujundada. Järelikult on tõlgendamise abil suudetud vältida vastuolu määratletusnõudega, kuna on jõutud järeldusele selle osas, milliste käitumisaktide eest üleskutse alusel vastutus järgneb.

Kuna tegemist on põhitegu ennetava süüteokoosseisuga, mis avaldab kaitstavale õigushüvele üksnes abstraktset ohtu, ei ole võimalik *ultima ratio* riivet täielikult vältida. Vastuolu on võimalik aga vähendada, kuna on tuvastatud, et üleskutsele vastav tegevus peab esinema välismaailmas ning vastava koosseisu kriminaliseerimine on terrorikuritegude ennetamiseks vajalik. Üleskutse puhul ei ole karistatav pelgalt arvamuse avaldamine, vaid sõnum peab

---

<sup>162</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-7-07 p 12.2.

<sup>163</sup> RKKKo 3-1-1-140-03 p 10.



olema suunatud kuritegelikule tegevusele. Seega on riivet *ultima ratio* põhimõttega võimalik vähendada, kuid mitte täielikult vältida.

Mõneti erinev on käsitus kui arvestada, et *ultima ratio* põhimõtte kohaselt tohib karistusõigusliku normi luua alles siis, kui on ennast ammendanud võimalused reguleerida konkreetset käitumist teistes, vähem repressiivsetes õigusvaldkondades.<sup>164</sup> Kuigi on võimalik, et üleskutse abstraktse ohtlikkuse tõttu oleks mõistlik reageerida õigusrikkumisele vähem koormava meetme abil, näiteks haldussunniga, tuleb silmas pidada, et vastava koosseisu kriminaliseerimise kohustus tuleneb Eestile rahvusvaheliselt tasandilt ning Eestil leebema reguleerimise osas diskretsiooniõigus puudub. Teisest küljest räägib karistusõigusliku sekkumise kasuks asjaolu, et eelnevalt on tuvastatud, et terrorikuritegude ennetamise puhul aitab just ettevalmistavatele käitumisaktidele karistusõiguslik sekkumine. Samuti on karistusõigusliku hinnangu andmine kaitstava õigushüve kaalu arvestades vajalik. Eelnevast johtuvalt esineb üleskutse kriminaliseerimise puhul teatav vastuolu *ultima ratio* põhimõttega, ent seda on võimalik vähendada arvestades õigushüvele avalduvat ohtu ning käitumisakti karistusõiguslikku relevantsust. Samuti tuleb arvestada, et rahvusvaheliselt õigusaktidest tulenevatest kohustustest lähtuvalt puudub Eestil terrorikuriteo ettevalmistamisele leebemalt reageerimise võimalus.

### 3.3. Terrorikuriteo toimepanemiseks isiku värbamise karistatavusala

Terrorikuriteo toimepanemiseks isiku värbamise koosseisu kriminaliseerimise kohustus tuleneb terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioonist, Euroopa Nõukogu raamotsusest 2008/919/JSK ning Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivist 2017/541. Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsioon defineerib värbamise järgnevana: terroristi värbamine on isikule ettepaneku tegemine panna toime terrorikuritegu või osaleda selles või liituda kuritegeliku ühendusega, et aidata sellel ühendusel terrorikuritegusid toime panna. Antud definitsioon sisaldab kahte erinevat alternatiivtegu, mis on KarS-s sätestatud erinevate koosseisudena. Värbamine kuritegeliku ühendusega liitumiseks on KarS-s kriminaliseeritud §-s 237<sup>1</sup> ning käesoleva töö raames uurimisele ei kuulu. KarS § 237<sup>2</sup> sisaldab järgnevaid objektiivsesse koosseisu kuuluvaid tunnuseid: 1) ettepaneku tegemine ning 2) ettepanek peab olema tehtud terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks. Kuigi võiks arvata, et värbamine peab subjektiivsest küljest olema läbi viidud terrorikuriteo

---

<sup>164</sup> H. J. Hirsch. Õigusriikliku karistusõiguse aktuaalsed probleemid, lk 162.

toimepanemise eesmärgil, siis antud koosseis eesmärgi süüteo toimepanemiseks KarS § 12 lg 3 mõistes ei eelda.<sup>165</sup> Järelikult piisab koosseisu täitmiseks kui isik paneb värbamise toime kaudse tahtlusega KarS § 16 lg 4 mõistes ning subjektiivse külje raames täiendavaid koosseisutunnuseid realiseerida vaja ei ole.

### *3.3.1. Ettepaneku tegemine*

Värbamine terrorikuriteo toimepanemiseks seisneb ettepaneku tegemises. Kuna ettepaneku näol on tegemist sõnalise käitumisaktiga, on tegemist järjekordselt sõnavabaduse piiramisega. Peatükis 3.2.2. on tuvastatud, et sõnavabadust on teatud olukordades vajalik piirata – muu hulgas sätestab EIÕK art 10 lg 2 selleks võimaluse ühiskondliku turvalisuse huvides ja kuritegude ärahoidmiseks.<sup>166</sup> Kuna värbamine seisneb ettepaneku tegemises terrorikuriteo toimepanemiseks, on tegemist kuritegeliku tegevusega ning sõnavabaduse piiramine on õigustatud. Seega on põhivabaduste riive värbamisteo puhul õigustatud ning võib asuda järgnevate koosseisutunnuste tuvastamise juurde.

Eelnevas peatükis tuvastati, et terrorikuriteole üleskutsumise koosseisu täitmiseks peab üleskutse olema esitatud avalikkusele. Sellest lähtuvalt tekib küsimus, kas värbamise koosseisu realiseerimiseks vajalik tunnus, ettepanek, on täidetud kui see on tehtud konkreetsele isikule või on koosseis täidetud ka juhul, kui ettepanek on suunatud avalikkusele. Kommenteeritud väljaande kohaselt ei ole koosseisu realiseerimiseks tähtsust, kas värbamise adressaat on konkreetne üksikisik või määramata isikute ring.<sup>167</sup> Seega võib ettepanek olla suunatud konkreetsele isikule või avalikkusele ning sellest tulenevalt võib värbamine olla toime pandud nii salaja kui ka avalikult. Antud seisukoht ühtib Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivi 2017/541 ettepanekus välja toodud värbamiskoosseisu kriminalaliseerimise eesmärgiga, milleks on tagada asjakohased karistusõiguslikud vahendid üksikisikute või värbamisvõrgustike vahendusel toimuva laiaulatusliku värbamistegevuse tõkestamiseks.<sup>168</sup> Järelikult ei pea ettepanek olema suunatud ka konkreetsele isikule, kes sellega hiljem nõustus, kuna koosseisu realiseerimiseks on oluline

---

<sup>165</sup> Vt. R. Kiris. – KarS-K, § 237<sup>2</sup>, komm 4.

<sup>166</sup> Sõnavabaduse kohta vt lähemalt käesoleva töö ptk 3.2.2.

<sup>167</sup> N. Aas. – KarS-K, § 256, komm 3.3.

<sup>168</sup> Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, lk 17.

üksnes ettepaneku tegemine.<sup>169</sup> Eelnevast tulenevalt võib koosseisupärane ettepanek olla suunatud nii konkreetsele isikule kui avalikkusele ning ettepanek võib olla esitatud nii avalikult kui salaja.

Ettepanek võib seejuures olla suuline või kirjalik ning toime pandud vahetult või kasutades selleks erinevaid suhtlusplatvorme. Internetile kui kasutegurile värbamisprotsessi efektiivsuse tagamisel on viidatud mitmetes rahvusvahelistes aktides ning on ka põhjuseks, miks värbamise ennetamine niivõrd oluline on – internet on värbamisprotsessi teinud lihtsaks ja kiireks, mis omakorda kiirendab ettevalmistamise üleminekut terrorikuriteo toimepanemisele.<sup>170</sup>

Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskirjas sedastatakse, et värbamine on lõpule viidud, kui värvatav nõustub terrorikuriteo toime panema või selles osalema.<sup>171</sup> Sellest lähtuvalt võib pidada koosseisupäraseks üksnes värbamistegu, mille adressaat on sellega nõustunud. Eelnev käsitus viitab, et nõustumine moodustab eraldi objektiivse koosseisu tunnuse, mille puudumisel pole KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud süüteo koosseis täidetud. Seega oleks koosseisu raames välistatud vastutus nende värbamisetepanekute eest, millega pole nõustunud. Vastav käsitus rahvusvahelisel tasandil tuleneb tõenäoliselt asjaolust, et kõik rahvuvahelised aktid, sh Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsioon käsitlevad värbamisena ühe koosseisu raames nii ettepaneku tegemist terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks ning värbamist terroristliku ühendusega liitumiseks. Eesti KarS-s on aga need kaks teoalternatiivi sätestatud eraldi süüteo koosseisudes ning seega tuleb KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 nimetatud värbamisteona mõista üksnes isikule ettepaneku tegemist. Juba värbamise definitsioonist ei nähtu, et koosseisupärase teo realiseerimiseks oleks nõutav värbamisega nõustumine. Seejuures tuuakse Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivi 2017/541 ettepaneku seletuskirjas välja, et värbamise kriminaliseerimise eesmärk on tagada asjakohased karistusõiguslikud vahendid üksikisikute või värbamisvõrgustike vahendusel toimuva laiaulatusliku värbamistegevuse tõkestamiseks.<sup>172</sup> Seda eesmärki on võimalik efektiivsemalt täita siis, kui vastutusele võtmiseks piisab üksnes ettepaneku tegemisest. Nii tuleks asuda, et värbamisteo realiseerimiseks piisab uuritava koosseisu raames üksnes ettepaneku tegemisest ning sellega nõustumine ei moodusta koosseisulist tunnust.

<sup>169</sup> Vt. Analoogselt on ka KarS § 22<sup>1</sup> lg-s 1 sätestatud kuriteo toimepanemise ettepanekuga nõustumise koosseisuteo puhul. – Vt. J. Sootak. – KarS-K, § 22<sup>1</sup>, komm 4.

<sup>170</sup> Vt. Euroopa Ühenduste Komisjon. Ettepanek: Nõukogu raamotsus, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, lk 2.

<sup>171</sup> SE 403, lk 7.

<sup>172</sup> Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, lk 17.

Kuna eelnevalt on jõutud järeldusele, et koosseisu realiseerimiseks piisab üksnes ettepaneku tegemisest, ei välista koosseisu täitmist ka asjaolu, kui värbamise adressaat värbamissettepanekut ignoreerib. Kui ettepanek on adressaadini jõudnud, on värbaja teinud kõik endast oleneva koosseisu täitmiseks ning on seeläbi värbamiskoosseisu realiseerinud.

Selline käsitlus võimaldab eristada KarS § 237<sup>2</sup> koosseisu raames tehtud ettepanekut KarS § 22<sup>1</sup> lg-s 1 sätestatud nõustumisega kuriteo toimepanemise ettepanekuga. KarS § 22<sup>1</sup> lg-s 1 kirjeldatud teoga on tegemist, kui isikule on tehtud ettepanek süüteo toimepanemiseks ning ta on sellega nõustunud ehk kuulutanud end kuriteoks valmis olevaks.<sup>173</sup> Lisaks on vajalik koosseisu realiseerimiseks täiendava teo tegemine eesmärgiga soodustada kuriteo toimepanemise alustamist.<sup>174</sup> Juhul, kui isik nõustub KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud värbamisteoga, ei järgne vastutus KarS § 22<sup>1</sup> lg 1 – § 237 lg 1 järgi. Seda eelkõige põhjusel, et 22<sup>1</sup> lg 1 piiritleb koosseisu kohaldamisala ning kuigi säte reguleerib KarS-i 15. peatükki, on 22<sup>1</sup> kohaldatav üksnes antud peatüki 2., 4. ja 5. jaos sätestatud süütegudele. Terrorikuriteo ettevalmistamine kuulub aga 15. peatüki 3. jakku. Vastutus ettepanekuga nõustumise eest on välistatud ka KarS § 237<sup>1</sup> lg 1 järgi, kuna värbamine § 237<sup>2</sup> mõistes on ettepaneku tegemine terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks. KarS § 237<sup>1</sup> järgi on karistatav aga terroristlikusse ühendusse liikmete värbamine, mille eesmärk on leida ühendusse uusi liikmeid või oma tegevusele järgijaid.<sup>175</sup> Terroristliku ühenduse tegevuse eesmärk peab olema suunatud terrorikuriteo toimepanemisele, ent liikmete värbamise eesmärk pole tingimata terrorikuriteo toimepanemine. Seega on KarS § 237<sup>2</sup> puhul tegemist värbamisega ühenduse väliselt.<sup>176</sup> Isiku nõustumisel värbamisega ei ole samuti tegemist veel kaastäideviimisega KarS § 21 lg 2 järgi, kuna täideviimine eeldab süüteo toimepanemise alustamist ühiselt ja kooskõlastatult. Eelnevast lähtuvalt võib asuda järeldusele, et juhul, kui isik värbamisega nõustub, järgneb vastutus sellegipoolest üksnes KarS § 237<sup>2</sup> järgi ning enese värvata laskmine täiendava teise süüteokoosseisu realiseerimist kaasa ei too. Küll aga võib enese värvata laskmine kuuluda terrorikuriteoks muu ettevalmistamise kohaldamisalasse.

Kokkuvõtvalt on jõutud järeldusele, et terrorikuriteo toimepanemiseks värbamise korral on karistatav üksnes ettepaneku tegemine ning koosseisu realiseerimiseks ei pea ettepaneku adressaat sellega nõustuma. Ettepaneku adressaat võib seejuures olla konkreetne üksikisik või avalikkus ning ettepanek võib olla esitatud nii avalikult kui salaja.

<sup>173</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22<sup>1</sup>, komm 4.

<sup>174</sup> Täiendava teo kriteeriumite osas vt lähemalt käesoleva töö ptk. 2.2.

<sup>175</sup> Kuritegelikku ühendusse liikmete värbamise osas. – vt N. Aas. – KarS-K, § 256, komm 3.3.

<sup>176</sup> Vt. SE 403, lk 8.

### *3.3.2. Ettepanek peab olema tehtud terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks*

Värbamisettepaneku tegemine sarnaneb esmapilgul süüteo kihutamisega KarS § 22 lg 2 mõistes. Ettepanek peab olema tehtud terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks – seega terrorikuriteo toimepanemiseks täideviija, kihutaja või kaasaaitajana. Kihutamistegu seisneb aga teise isiku kallutamises õigusvastasele teole.<sup>177</sup> Euroopa Nõukogu raamotsuses 2008/919/JSK sätestati värbamine kui teise isiku agiteerimine.<sup>178</sup> Antud termini kasutamine võib viidata kihutamistegevuse vajalikkusele, ent sellegipoolest värbamise puhul kallutamistegevus vajalik ei ole ning karistatav on üksnes ettepaneku tegemine. Kihutamistahtluse vajalikkust värbamiskoosseisu realiseerimiseks ei ole sedastatud ka üheski peatükis 1.2. uuritud rahvusvahelise õiguse aktis. Kuna koosseisu realiseerimiseks ei ole vajalik vastava ettepanekuga nõustuda, siis ei ole koosseisu raames vajalik ka ettepaneku adressaadis tahtluse tekitamine, kuid nagu ettevalmistamistegudele omane, peab ettepanek olema suunatud terrorikuriteo toetamisele. Toetatav terrorikuritegu ei pea samuti olema kihutamisteole omasel määral konkretiseeritud. Kuna värbamise realiseerimiseks ei pea värbaja kallutama adressaati õigusvastasele teole vaid üksnes tegema ettepaneku teo toimepanemiseks, ei ole ettepaneku näol tegemist kihutamisega sarnase instituudiga.

Värbamine peab olema suunatud terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks. Käesoleva töö peatükis 2.2 on tuvastatud, et värbamine on karistatav ka teiste KarS-s sätestatud ettevalmistavate koosseisude puhul, näiteks KarS § 238 lg-s 1 sätestatud massilise korratuse ning KarS § 91 lg-s 1 sätestatud agressioonikuriteo ettevalmistamise puhul. Eelnimetatud koosseisutegude puhul on tegemist süütegudega, mis nõuavad toimepanemiseks täiendavat isikute abi. Nii värvatakse isikuid süüteo toetamise eesmärgil, et tagada põhiteo läbiviimiseks paremad tingimused. Kuna ka värbamise puhul oluline, et värvataks terrorikuriteo toetamise eesmärgil, on seeläbi tegemist ettevalmistava tegevusega.

Eelnevalt on tuvastatud, et värbamiskoosseisu raames peab ettepanek olema suunatud terrorikuriteo toimepanemisele. Suunatus terrorikuriteo toimepanemisele tekitab küsimuse, kas tegemist võib olla kaudse tahtlusega ehk suunatus tähendab, et isik peab võimalikuks pidama ja mõnna, et värvatu paneb terrorikuriteo toime. Karistusõiguses peab subjektiivne koosseis hõlmama objektiivse koosseisu tunnused. Objektiivse koosseisu kohaselt peab

<sup>177</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22, komm 4.

<sup>178</sup> Vt. Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võtluse kohta art 3 lg 1 b.

ettepanek olema suunatud terrorikuriteo toimepanemisele, ent koosseis ei eelda, et terrorikuritegu toime pandaks. Seega on subjektiivne koosseis täidetud kui toimepanija peab võimalikuks ja mõõnab, et värbamissettepanekuga luuakse tingimusi terrorikuriteo toimepanemiseks ehk värbamistegu on toime pandud terrorikuriteo ettevalmistamise raames.

Kokkuvõtvalt on terrorikuriteo toimepanemiseks isiku värbamist võimalik piiritleda kahe käsitletud koosseisutunnuse järgi. Esiteks peab olema tegemist ettepaneku tegemisega terrorikuriteo toimepanemiseks. Ettepaneku tegemine seejuures on koosseisupärane suunates selle nii üksikisikule kui ka avalikkusele. Teiseks peab vastav ettepanek olema tehtud terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks, ent ettepanekut tehes ei pea värbamise puhul esinema kihutamisteole omast teise isiku õigusvastasele teole kallutamise tahtlust.

Värbamiskoosseisu tõlgendades tuvastati, et koosseisu täitmiseks peab värbaja esitama üksnes ettepaneku, ent sellega nõustumine ei ole vajalik. Sellest tulenevalt avaldatakse värbamisega kaitstavale õigushüvele üksnes abstraktset ohtu. Koosseisutunnuseid tõlgendades oli võimalik jõuda järeldusele värbamistegu konkreetsete tunnuste ja nende vastavate käitumisaktide osas. Koosseisutunnuseid piiritleti ammendavalt, võimaldades tuvastada konkreetset koosseispärased teod ning nende piirid. Nii on tõlgendamise tulemusel isikul võimalik tõesti aru saada, millised teod on karistatavad. Kuna koosseisutunnuseid piiritleti rahvusvahelise õiguse pinnalt, kuid sellegipoolest arvestades ka Eesti karistusõiguse põhimõtetega, saab väita, et tõlgendamise raames ei ole väljutud seadusandja poolt kehtestatud karistatavuspiiridest. Seega aitas kitsendav tõlgendamine ületada koosseisu probleeme määratletuspõhimõttega. Kuna värbamise puhul on tegemist põhiteo ennetamise eesmärgil reguleeritud koosseisuga, võib tegemist olla aga *ultima ratio* riivega. Nimelt süütegude ennetamine ei vasta karistusõiguse *ultima ratio* eesmärgile, mille kohaselt on tegemist viimase meetmega juba toimepandud õigusrikkumistele reageerimiseks. Rahvusvahelistes õigusaktides on aga rõhutatud vajadust võidelda terroristide värbamisvõrgustike kaudu toimuva laiaulatusliku värbamistegevuse vastu.<sup>179</sup> Kuna värbamistegevus toetab terrorikuriteo toimepanemist ning väljendub tegevusena välismaailmas, võib rikkumist pidada siiski karistusõiguslikult relevantseks ning tuleb tunnistada vajadust selle karistusõiguslikuks reguleerimiseks, et vältida ettevalmistamise kasvamist terrorikuriteo toimepanemiseks. Eelnevast johtuvalt esineb terrorikuriteoks värbamise puhul riive karistusõiguse *ultima ratio* põhimõttega, ent seda on võimalik vähendada arvestades värbamise kriminaliseerimise vajalikkust õiguskorras, käitumisaktide avaldumist välismaailmas ning abstraktset ohtlikkust

---

<sup>179</sup> Vt. Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, lk 17.

õigushüvele. Seega teatud riive *ultima ratio* põhimõttega esineb, ent see tuleb lugeda õiguskorras lubatavaks.

### 3.4. Terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise karistatavusala

Terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise kriminaliseerimise kohustus tuleneb terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsioonist, Euroopa Nõukogu raamotsusest 2008/919/JSK ning Euroopa Nõukogu direktiivist 2017/541. Väljaõppe on defineeritud Euroopa Nõukogu raamotsuses järgnevalt: terrorismialane väljaõppe on terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks juhiste andmine lõhkeainete, tuli- või muude relvade või mürgiste või ohtlike ainete valmistamise või kasutamise kohta või muude eriliste meetodite või tehniliste võtete kohta, teades, et oskusi kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemise või sellele kaasaaitamise eesmärgil. Seega tuleks karistatavuspiiri tuvastamiseks analüüsida väljaõppe korraldamise objektiivse koosseisu raames juhiste andmist. Subjektiivse koosseisu raames on aga vajalik, et väljaõppe toimuks teades, et oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks.

#### 3.4.1. Väljaõppe kui juhiste andmine

Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsiooni art 7 lg 1 kohaselt seisneb väljaõppe juhiste andmises. Nii nagu kahe eelnevalt käsitletud koosseisuteo puhul, on ka väljaõppe korral tegemist sõnalise käitumisaktiga, mille sõnavabaduse piiramine on õigustatud, kuna see on suunatud kuriteo toimepanemise soodustamisele. Juhiste andmine on koosseisupärane, kui need on antud lõhkeainete, tuli- või muude relvade või mürgiste või ohtlike ainete valmistamise või kasutamise kohta. Täiendavalt on juhiseid võimalik anda ka muude eriliste meetodite või tehniliste võtete kohta. Eelnevast tulenevalt peavad väljaõppe sisuks olevad meetodid olema erilised – sellest võib järeldada, et koosseisu raames võiks tegemist olla spetsiifilise väljaõppega, mis toetab terrorikuriteo toimepanemist ning omab potentsiaali tekitada toimepanemise ohu. Terrorismi ennetamise seletuskirja kohaselt mõeldakse väljaõppe all igasuguse oskuse või teadmise edasiandmist, mis aitab toime panna

terrorikuritegu või osaleda selles.<sup>180</sup> Võib nõustuda, et väljaõpe peab looma tingimusi terrorikuriteo toimepanemiseks ning seega soodustama põhitegu. Küll aga ei nõustuta sellega, et tegemist võib olla igasuguse oskuse või teadmise edasi arendamisega – terrorikuriteoks väljaõppe korraldamise definitsioonist tuleneb, et ka muude väljaõppe viiside puhul peab olema tegemist eriliste meetodite või tehniliste võtetega. Väljaõppe sisustamisel võib olla abi selle piiritlemisel terrorikuriteo ettevalmistamiseks omase abstraktse ohtlikkuse nõudega. Selle kohaselt tuleks otsustamisel, kas väljaõpe moodustab terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisule vastava teo, hinnata kas väljaõppega seatakse kaitstav õigushüve potentsiaalsesse ohtu. Nii tuleks asuda seisukohale, et väljaõppe vastavuse hindamisel terrorikuriteo ettevalmistamisega, tuleb lähtuda sellest, kui suurde ohtu sattus koosseisuga kaitstav õigushüve.

Käesoleva töö kahes eelnevas peatükis on tuvastatud, et terrorikuriteole üleskutse esitamise raames on koosseis täidetud kui üleskutse on tehtud avalikkusele ning lisaks individuaalsele värbamisele on karistatav ka avalikkusele suunatud värbamistegu. Seega on asjakohane uurida, kas väljaõppe raames juhiste andmine on koosseisupärane ka siis, kui see ei ole suunatud konkreetsele isikule. Euroopa Nõukogu raamotsuse 2008/919/JSK preambuli p-s 4 on viidatud, et internetist on võimalik saada teavet terroristide käsutuses olevate vahendite ja meetodite kohta ning see toimib nn virtuaalse väljaõppelaagrina. Selline käsitlus viitab, et väljaõppe korraldamine võiks olla koosseisupärane ka juhul kui isik on väljaõppele vastavad juhised postitanud internetis ning seeläbi on võimalik avalikkusel sellega tutvuda. Eelnevast lähtuvalt võib analoogia alusel koosseisupärane olla ka kirjalike materjalide tootmine, mida on võimalik kasutada juhendina terrorikuriteo toimepanemiseks teadmiste ja oskuste omandamisel. Saksamaa KarS § 91 eelnimetatud teo terrorikuriteo ettevalmistamisena sätestab.<sup>181</sup> Euroopa Nõukogu terrorismi ennetamise konventsiooni kohaselt on väljaõppe korraldamise koosseisu täitmiseks aga oluline lisatingimuse täitmine, et isikul, kes väljaõpet korraldab esineks teadmine, et oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Tuvastamiseks, kas eelnevalt nimetatud teod on väljaõppe raames koosseisupärased, tuleb hinnata, mida tähendab väljaõppe definitsioonis sisalduv termin “teadmine”.

Karistusõiguse mõistes viitab teadmine otsesele tahtlusele süüteo subjektiivse koosseisu tunnuseks. Nii on sedastatud Riigikohtu lahendis 3-1-1-48-05, mille kohaselt

---

<sup>180</sup> SE 403, lk 8.

<sup>181</sup> L. Wörner. Expanding Criminal Laws by Predating Criminal Responsibility – Punishing Planning and Organizing Terrorist Attacks as a Means to Optimize Effectiveness of Fighting Against Terrorism, lk 1051.



süüteo koosseisudes kasutatav formuleering “teadvalt” eeldab otsest tahtlust.<sup>182</sup> Otseste tahtluse puhul on oluline, et isik teab kindlasti, et teo tulemusena saabub selline tagajärg, kuid viimane pole toimepanija eesmärk.<sup>183</sup> Juhul kui väljaõppe pole suunatud konkreetsele isikule vaid avalikkusele, ei esine väljaõppe korraldajal kindlat teadmist, et oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Alternatiivselt on võimalik, et isik kasutab antud materjali üksnes terroristlike meetoditega tutvumiseks. Eelnevalt tulenevalt välistaks otseste tahtluse nõue käitumisaktid, mille sisuks on interneti või raamatute teel väljaõppeks vajaliku informatsiooni avaldamist. Selliste käitumisaktide karistatavuse alt välistamine ei ole aga rahvusvaheliste õigusaktide eesmärgiks. Euroopa Nõukogu raamotsusesse 2008/919/JSK väljaõppe lisamisega sooviti piirata rünnakute toimepanemise õpetamiseks või rünnakute kavandamiseks mõeldud juhtnööride ja (veebi-)käsiraamatute levitamist, täpsemalt terroristlikke vahendeid ja meetodeid käsitleva teabe levitamist internetis, millest on kujunenud nõ virtuaalne väljaõppelaager.<sup>184</sup> Järelikult ei ole käsitus, mille kohaselt väljaõppe korraldamine nõuab otsest tahtlust selle osas, et oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks, kooskõlas rahvusvahelistes aktides väljaõppe korraldamise kriminaliseerimise eesmärgiga.

Kuna eelnevalt on tuvastatud, et väljaõppe korraldamise definitsioonis kasutatud termin “teadmine” ei viita otseste tahtlusele, tuleb leida nõude tõlgendamiseks muid võimalusi. Rahvusvaheliste õigusaktide näol on tegemist poliitiliste aktidega, mis ei erista süüteo objektiivset ja subjektiivset koosseisu. Sellest tulenevalt on võimalik, et termin “teadmine” ei viita subjektiivse koosseisu tunnusele vaid üksnes teatud asjaolude tajumisele ja teadvustamisele. Nii on võimalik jõuda järeldusele, et koosseisupärased on väljaõppe korraldamise teel antud juhised, mis ei ole suunatud ainult konkreetsele isikule, vaid võivad olla esitatud ka avalikkusele, kuna isik ei pea kindlasti teadma, et oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Seda on võimalik teha laadides internetti materjale, mis sisaldavad juhiseid lõhkeainete, tuli- või muude relvade või mürgiste või ohtlike ainete valmistamise või kasutamise kohta või muude eriliste meetodite või tehniliste võtete kohta. Samuti võib olla koosseisupärane käsiraamatute avaldamine, mis sisaldab vastavaid juhiseid.

Ehkki interneti kasutamisele on rahvusvahelistes õigusaktides pööratud eriti suurt rõhku, ei piirdu terrorismialane väljaõppe pelgalt internetipõhiste juhtnööride andmisega, vaid hõlmab

---

<sup>182</sup> RKKKo 3-1-1-48-05 p 6.

<sup>183</sup> P. Pikamäe. – KarS-K, § 16, komm 4.

<sup>184</sup> Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, lk 17.

ka traditsioonilisemat väljaõpet.<sup>185</sup> Seega on koosseisu raames karistatav ka kontaktne väljaõppe, mis võib seisneda näiteks auditoorse õppe läbiviimises või juhiste andmises praktikumi teel. Juhised peavad olema aga spetsiifilised ning võimaldama kaitstava õigushüve ohtu asetamist.

Terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise näol võib olla tegemist sarnase regulatsiooniga KarS § 22 lg-s 3 sätestatud kaasaaitamisele. Tegemist pole analoogse koosseisuga, kuna osavõtt on täideviimise suhtes aktsessoorne, ent terrorikuriteoks väljaõppe korraldamine põhiteo toimepanemist ei eelda. Sellegi poolest on võimalik kaasaaitamisega paralleele tõmmata. Nimelt on ka kaasaaitamise puhul tegemist teise isiku õigusvastase teo toetamise ehk soodustamisega.<sup>186</sup> Põhiteo soodustamine ning selleks tingimuste loomine on ka ettevalmistamisstaadiumi üldine eesmärk. Eelnevast tuleneb, et kaasaaitaja ning väljaõppe korraldaja ei valitse täideviija põhitegu, vaid on suunatud üksnes selle toetamisele. Samuti on sarnaselt kaasaaitamisteole terrorikuriteo väljaõppe korraldamise raames potentsiaalsel tulevasel täideviijal juba teotahtlus terrorikuriteo toimepanemiseks ning erinevalt süüteole kihutamiseest täideviijas tahtluse tekitamine vajalik pole. Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni määratlusest lähtuvalt peab tulevasel täideviijal esinema isegi kavatsetus terrorikuriteo toimepanemiseks KarS § 16 lg 2 mõistes ning väljaõppe korraldaja poolt tahtluse tekitamise vajadust ei esine. Kaasaaitamise vormidest sarnaneb väljaõppe korraldamine kõige enam vaimse kaasaaitamisega. Vaimne kaasaaitamine võib seisneda näiteks teotahtluse tugevdamises.<sup>187</sup> Ka väljaõppe korraldamist võib käsitleda teotahte tugevdamisena. Väljaõppega võidakse tekitada juba teotahtele jõudnud isikul suurem kindlustunne, et terrorikuriteo toimepanemine võib õnnestuda. Erinevus kaasaaitamise ja väljaõppe korraldamise koosseisude puhul seisneb aga selles, et kaasaaitaja tahtlus peab hõlmama ka põhiteo tahtluse.<sup>188</sup> Väljaõppe korraldamine eeldab aga üksnes teadmist, et oskuseid kavatakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Eelnevast johtuvalt on väljaõppe korraldamise näol äärmiselt sarnase regulatsiooniga vaimsele kaasaaitamisele. Peamine erinevus seisneb selles, et kaasaaitamise puhul peab täideviija põhitegu olema vastutuse kaasnemiseks jõudnud vähemalt katse staadiumisse ning kaasaaitaja tahtlus peab hõlmama ka tahtliku põhiteo. Väljaõppe raames peab esinema aga üksnes kaudne tahtlus terrorikuriteo ettevalmistamise osas.

---

<sup>185</sup> *Ibid.*

<sup>186</sup> J. Sootak. – KarS-K, § 22, komm 7.

<sup>187</sup> J. Sootak. Täideviimine ja osavõtt, lk 80.

<sup>188</sup> Vt. J. Sootak. – KarS-K, § 22, komm 2.2.

Koosseisu raames ei ole karistatav terrorismialase väljaõppe saamine. Euroopa Nõukogu konventsiooni lisaprotokolli art 3 ning Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivi 2017/541 art 8 aga väljaõppe saamise liikmesriikidel tulevikus kriminaliseerida kohustab. Vastav koosseis peaks tulevikus hõlmama terrorismialase teadmiste, dokumentide ja praktiliste oskuste saamist, iseõppimist, sealhulgas interneti või muu õppematerjali vahendusel, kui see tähendab aktiivset tegevust ja see toimub eesmärgiga panna toime terroriakt või aidata selle toimumisele kaasa.<sup>189</sup> Eelnevast lähtuvalt pole eelnimetatud teod terrorikuriteoks väljaõppe korraldamise koosseisu raames karistatavad ning koosseisupärane on üksnes väljaõppe korraldamine, mitte aga selle saamine.

Seega on tuvastatud, et terrorikuriteo väljaõppe raames antavate juhiste koosseisupärasuse tuvastamisel tuleb hinnata, kui suurde ohtu sattus koosseisuga kaitstav õigushüve. Seega ei ole koosseisupärane igasugune väljaõpe, vaid üksnes selline, mis omab potentsiaali kahjustada kaitstavat õigushüve. Täiendavalt on koosseisu alusel karistatav väljaõppe korraldamine, mis on suunatud nii konkreetsele isikule kui avalikkusele.

#### *3.4.2. Subjektiivne koosseis*

Terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise peatüki sissejuhatuses on öeldud, et koosseisu subjektiivse külje täitmiseks peab isik teadma, et väljaõppe korraldamise raames antud oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Eelnevas alapeatükis aga tuvastati, et rahvusvahelise akti definitsioonis sisalduv termin “teadmine” ei viita koosseisu realiseerimiseks vajalikule otsesele tahtlusele subjektiivse külje täitmiseks, vaid üksnes asjaolu tajumisele või teadvustamisele, et väljaõpe toimub terrorikuriteo ettevalmistamise raames ning vastavaid juhiseid võidakse seega kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks tingimuste loomisel. Sellisel juhul piisab koosseisu täitmiseks kaudsest tahtlusest selle osas, et väljaõpe toimub terrorikuriteo ettevalmistamise raames ning vastavaid juhiseid võidakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks tingimuste loomisel. Nii tuleks asuda seisukohale, et terrorikuriteo ettevalmistamise raames väljaõppe korraldamine on täidetud kaudse tahtluse olemasolul KarS § 16 lg 4 mõistes.

---

<sup>189</sup> Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse Nõukogu otsust 2005/671/JSK, peampuli p 11.

Kokkuvõtvalt tuleb terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise karistatavusala piiritlemisel hinnata väljaõppe raames juhiste andmist ning väljaõppe korraldaja teadvustamist, et juhiste sisuks olevat teavet võidakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Väljaõppe korraldamise sisuks on antavad juhised ning selleks, et koosseisu realiseerida, ei pea olema tegemist konkreetsele isikule või isikute ringile suunatud juhistega, vaid väljaõpe võib olla suunatud ka avalikkusele. Selleks, et väljaõppe raames antavaid juhiseid mitte liigselt laiendada peab aga hindama, kas antavad juhised omavad potentsiaali kahjustada koosseisuga kaitstavat õigushüve.

Peatükis tuvastati tõlgendamise teel terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise koosseisutunnused ning piiritleti neid. Tuvastatud tunnustest võib potentsiaalset riivet määratletusnõudega tekitada väljaõppe sisustamine, mis on seaduses sätestatud avatud nimekirjana. Antud riivet on võimalik vältida arvestades, et koosseisupärase väljaõppe sisuks peavad olema juhised, mis omavad potentsiaali ohustada kaitstavat õigushüve. Kuna ülejäänud väljaõppe korraldamise tunnuste osas on rahvusvahelistele õigusaktidele tuginedes jõutud konkreetsele tulemusele selle osas, milles koosseisupärane käitumine seisneb, on võimalik tõlgendamise tulemusena kolmandal isikul aru saada, milline käitumine koosseisu alusel karistatav on. Seega võimaldas koosseisu tõlgendamine ebamäärasust vähendada ning oli võimalik ettevalmistamise probleeme määratletuspõhimõttega ületada.

Samaselt eelnevalt käsitletud terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisudega avaldab väljaõppe korraldamise koosseisutegu kaitstavale õigushüvele üksnes abstraktset ohtu. Kuna tegemist pole konkreetse ohuga, võib tegemist olla *ultima ratio* põhimõtte riivega, mille kohaselt on karistusõiguse eesmärk reageerida üksnes juhul, kui puuduvad võimalused olukorda adekvaatselt lahendada teistes, vähem õiguseid piiravates õigusvaldkondades.<sup>190</sup> Kuna väljaõppe kriminaliseerimise kohustus tuleneb rahvusvahelisest õigusest, mis nõuab koosseisu kriminaliseerimist siseriiklikes karistusseadustikes, pole võimalik sama lahendust leida leebemate meetoditega. Seega tuleb asuda seisukohale, et kuigi teatav riive *ultima ratio* põhimõttega esineb, puuduvad vähem õiguseid piiravad vahendid koosseisu reguleerimiseks ning seega tuleb vastav riive lugeda lubatavaks.

---

<sup>190</sup> H. J. Hirsch. Õigusriikliku karistusõiguse aktuaalsed probleemid, lk 162.

### 3.5. Terrorikuriteo toimepanemiseks muu ettevalmistamise karistatavusala

Rahvusvahelisest õigusest ei tulene nõudeid siseriiklikes seadustikes muu ettevalmistamise kriminaliseerimiseks. Seega ei ole peatükis 1.2. käsitletud rahvusvaheliste õigusaktide pinnalt selgelt tuvastatav, milles muu ettevalmistamine seisneb. Kuna tegemist on ebamäärase koosseisuteoga, on võimalik antud koosseisuteo laiendamine juhtumitele, mis ei peaks lähtuvalt KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud koosseisu eesmärgist karistatavad olema. See aga tähendaks vastuolu karistusõiguse määratletusepõhimõttega.<sup>191</sup> Käsitledes rahvusvahelisi õigusakte tuvastati, et rahvusvahelistest õigusaktidest tuleneb terrorikuriteo ettevalmistamise koosseise, mis hetkel KarS-s eraldi koosseisudena sätestatud pole. Sellest tulenevalt koostati 2015. aasta lõpus karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. Antud väljatöötamiskavatsusest nähtub, et KarS-s kavatakse tulevikus sätestada täiendavaid terrorikuriteo ettevalmistamise koosseise. Antud peatükis seatakse vaatluse alla, millised käitumisaktid muu ettevalmistamise raames karistatavad võiksid olla ning kuidas vastavat koosseisutegu selle ebamõistliku laiendamise vältimiseks piiritleda.

Käesoleva töö peatükis 1.2. käsitletud rahvusvahelised õigusaktid sätestavad mitmeid terrorikuriteo ettevalmistamise koosseise, mis pole kehtivas KarS-s *expressis verbis* karistatavad. Samuti on KarS-s sätestatud erinevaid ettevalmistamise koosseise, mis määratlevad ettevalmistamise raames erinevaid koosseisutegusid. Järgnevalt seatakse vaatluse alla, kas rahvusvahelises õiguses ja teistes KarS-i ettevalmistamise koosseisudes nimetatud ettevalmistamisteod võiksid olla karistatavad terrorikuriteo toimepanemiseks muu ettevalmistamise koosseisuteo raames.

ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1373 (2001) art 2 (e) asetab liikmesriikidele kohustuse kriminaliseerida terrorikuritegude rahastamine, kavandamine, ettevalmistamine ja täideviimine. Kui terrorikuritegude rahastamine, ettevalmistamine ja täideviimine on KarS-s eraldi koosseisudena karistatavad, siis terrorikuritegude kavandamine *expressis verbis* karistatav pole. ÜRO Julgeolekuresolutsioonis nimetatud kavandamist on õiguskirjanduses võrdsustatud planeerimisega ning sisustatud seda kui mõttelisi samme kuriteo toimepanemise suunas.<sup>192</sup> Planeerimise sisustamisel tulebki hõlmata mõiste üksnes plaani tasandile jääva

<sup>191</sup> Määratletuse põhimõtte osas vt lähemalt käesoleva töö ptk 2.4.

<sup>192</sup> Vt. E. J. Husabo, B. Ingviid. Fighting Terrorism Through Multilevel Criminal Legislation: Security Council Resolution 1373, the EU Framework Decision on Combating Terrorism and Their Implementation in Nordic, Dutch and German Criminal Law. – Leiden, Boston, Nijhoff 2009, lk 286.

ettevalmistamisega, mille puhul ettevalmistavad tegevused ei ole veel objektiivselt avaldunud. Sellisel kujul läheks planeerimise kriminaliseerimine siseriiklikus õiguses vastuollu karistusõiguse üldpõhimõtetega. Eelnevalt on korduvalt sedastatud, et süüteo toimepanemise staadiumitele eelneb mittekaristatav ala, mille kohaselt mõtted on karistusõiguslikult mitterelevantseks etapiks. Veelgi enam, lähtuvalt *cogitations poenam nemo patiur* põhimõttest ei ole mõtted ega kavatsused karistatavad ka siis kui need käivad keelatud või karistatava teo kohta.<sup>193</sup> Seega terrorikuriteo planeerimise kriminaliseerimine üksnes mõtete tasandile jääva plaani mõistes kindlasti PS §-st 40 tuleneva mõttevabaduse ja karistusõiguse põhimõtetega kooskõlas ei ole. Järelikult ei ole terrorikuriteo planeerimine karistatav ka KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud muu ettevalmistamise raames.

Peatükis 2.2. on tuvastatud, et KarS § 91 lg 1 ning KarS § 238 lg 1 raames on karistatav süüteo planeerimine ja organiseerimine. Organiseerimiseks saab pidada midagi enam kui pelgalt mõtete tasandile jäävat kuritegelikku plaani. Organiseerimine avaldub välismaailmas ning sellega luuakse tingimusi süüteo toimepanemiseks. Seda eelkõige, kuna süütegude puhul, mille korral organiseerimine on karistatav, on tegemist koosseisudega, mis eeldavad koosseisu täitmiseks kooskõlastatud tegevust mitmete isikute vahel.<sup>194</sup> Näiteks on massilise korratuse organiseerimisena käsitletavad ettevalmistavad teod nagu tegutsemisplaani väljatöötamine, osavõtjate värbamine, osalejate vahel ülesannete jaotamine jms. Eelnevast nähtub, et ka isikute värbamine, mis on KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 eraldi koosseisuteona sätestatud, võib kuuluda organiseeriva tegevuse alla. Eelkõige saab aga organiseerimise all mõista süüteos osalejatega teoplaani kooskõlastamist ja ülesannete jaotamist. Võimalik on aga organiseerimine ka muul viisil. Seega on organiseerimine lai mõiste, mis hõlmab erinevate käitumisaktide ringi. Kui pidada organiseerimist muu ettevalmistamise raames karistatavaks, laiendaks vastav tegevus terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisu karistatavusala veelgi. Kuna on tuvastatud, et ka värbamine kuulub organiseeriva tegevuse alla, võib asuda seisukohale, et seadusandja on soovinud organiseerimist koosseisu raames piiritleda ning muuta karistatavaks vaid teatud organiseerivad teod. Juhul, kui pidada kõikvõimalikke organiseerimistegusid ettevalmistamise raames koosseisupäraseks, tekitaks see vastuolu määratletuspõhimõttega, kuna äärmiselt keeruline oleks mõista, millised käitumisaktid koosseisu raames karistatavad on. Eelnevast tulenevalt tuleb muu ettevalmistamise raames üldiselt organiseerimise karistatavust eitada ning pidada karistatavaks üksnes organiseerivaid käitumisakte, mis on terrorikuriteo ettevalmistamise raames määratletud.

---

<sup>193</sup> *Ibid.*

<sup>194</sup> Vt. Käesoleva töö ptk 2.3.

Käesoleva töö peatükis 2.3. on tuvastatud, et kõige sagedasemad ettevalmistavad teod, mis KarS-s on kriminaliseeritud, on seotud süüteks vajaliku vahendi või riista hankimise, valmistamise, soetamise või kohandamisega. Samuti olid just eelnimetatud koosseisuteod KrK ettevalmistamise regulatsioonis kriminaliseeritud. Terrorikuriteo ettevalmistamisele kui vahendi või riista hankimisele, kohaldamisele jms suunatud süüteod on seotud teatava ohtlikkuse astmega, mille suurus oleneb vahendi või riista liigist. Nii on vahendi või riista hankimine ettevalmistamisena KarS-s karistatav §-s 91, §-s 189, §-s 216<sup>1</sup> ja §-s 238 sätestatud süütegude puhul. Rahvusvahelistest aktidest ettevalmistamise raames antud koosseisutegude sätestamise kohustust ei tulene. Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiiv 2017/541 sätestab relvade, lõhkeainete või tuuma-, bio- või keemiarelvade valmistamise, valduses hoidmise, omandamise, veo, tarnimise või kasutamise, samuti bio- ja keemiarelvadega seotud teadus- ja arendustöö juba terrorikuriteona.<sup>195</sup> Seega võivad vahendiga seotud käitumisaktid realiseerida terrorikuriteo põhikoosseisu. Selleks peab aga täidetud KarS § 237 lg-s 1 sätestatud teo tunnuseks subjektiivne külg, mis eeldab süüteo toimepanemise eesmärki. Kuna süüteo vahendiga seotud käitumisaktid realiseerivad teatud juhtudel juba terrorikuriteo põhikoosseisu, tuleb nende sisustamist muu ettevalmistamise raames eitada.

Täiendavalt võib terrorikuriteo ettevalmistamiseks pidada süüteopaika liikumist. Antud käitumisakti näol võib aga tegemist olla juba põhiteo vahetu realiseerimise algusega. Kuna KarS § 237 puhul on tegemist blanketse deliktiga, mida sisustatakse sättes nimetatud eriosa koosseisudega, on võimalik, et süüteopaika liikumine võib täita mõne antud koosseisu objektiivse koosseisu tunnuse ning seega kujutada terrorikuriteo katse alguse. Sellisel juhul peab olema aga täidetud süüteokatsele vastav subjektiivne koosseis. Kuna terrorikuriteo toimepanemise korral peab esinema spetsiaalne eesmärk, tuleb katse täitmiseks ka see tuvastada. Seega tuleb süüteopaika liikumise puhul analüüsida, kas on täidetud mõni KarS § 237 lg-s 1 nimetatud koosseisu tunnus. Juhul, kui tegemist pole KarS § 237 lg-s 1 sätestatud teo katsega, tuleb seada vaatluse alla, kas tegemist võiks olla terrorikuriteo ettevalmistamisega. Süüteopaika liikumine avaldab koosseisuga kaitstavale õigushüvele potentsiaalset ohtu, kuna süüteo toimepanemisele ollakse ajaliselt lähedal ning koosseisupärase teo alustamiseni on jäänud vaid üksikud sammud. Teisest küljest on aga keeruline sisustada, millisel hetkel süüteopaika liikumine alguse saab. Kuna on peatükis 1.2. on tuvastatud, et rahvusvahelistest õigusaktidest tuleneb kohustus terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimine kriminaliseerida, võib ka antud käitumisakti puhul olla tegemist süüteopaika liikumisega. Põhjusel, et rahvusvaheline seadusandja on sätestanud üksnes

---

<sup>195</sup> Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse Nõukogu otsust 2005/671/JSK. 15 art 3 lg 2 p f.

eelnimetatud süüteopaika liikumist puudutava teo, võib asuda seisukohale, et seadusandja on soovinud karistatavaks muuta üksnes terrorikuriteo-spetsiifilised süüteopaika liikumise viisid. Sellest lähtuvalt võib iga süüteopaika liikumist puudutava teo hõlmamine terrorikuriteoks muu ettevalmistamise koosseisuteoga viia sätte ülemäärase laiendamiseni ning see omakorda riiveni *ultima ratio* ja määratletusnõudega. Nii tuleks asuda seisukohale, et süüteopaika liikumist igas selle võimalikus vormis ei tuleks pidada hõlmatuks terrorikuriteoks muu ettevalmistamise koosseisutunnusega.

Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni lisaprotokolli art 3 ja Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivi 2017/541 art 8 kohustavad liikmesriike kriminaliseerima terrorismialase väljaõppe saamise. Eelnevalt on tuvastatud, et väljaõppe saamine ei ole karistatav väljaõppe korraldamise koosseisu raames.<sup>196</sup> Küll aga võib käitumisakt kuuluda muu ettevalmistamise kohaldamisalasse. Ka väljatöötamiskavatsuses mõonatakse, et väljaõppe saamine võib muu ettevalmistamise teoalternatiiviga hõlmatud olla.<sup>197</sup> Väljaõppe saamise näol võib tegemist olla aga isegi ühiskonnaohtlikuma käitumisaktiga kui on väljaõppe korraldamise koosseisutegu. Nimelt omandab väljaõpet isik, kes tulevikus potentsiaalselt terrorikuriteo toime paneb, mistõttu on käitumisakt lõpuleviidud teole lähemal. Nii võib asuda seisukohale, et väljaõppe saamine võib kuuluda terrorikuriteo muu ettevalmistamise karistatavusalasse. Koosseisu ebamõistliku laiendamise vältimiseks tuleb aga ka vastavat tegu piiritleda lähtuvalt ohtlikkusest, mida tegu kaitstavale õigushüvele avaldab. Eelnevast tulenevalt ei piisa koosseisu realiseerimiseks üksnes sellest, kui isik külastab internetilehekülgi või loeb käsiraamatuid, mis sisaldavad teavet, mida võib kasutada terrorismialase väljaõppe saamise eesmärgil. Ka Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivi 2017/541 ettepanekus sedastatakse, et süüteo realiseerimiseks peab toimepanija reeglina väljaõppes aktiivselt osalema.<sup>198</sup>

Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni lisaprotokolli art 4, ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 2178 (2014) art 6 (a) ja Euroopa Nõukogu ja Parlamendi direktiivi 2017/541 kohaselt peab Eesti KarS-i üle võtma terroristlikel eesmärkidel välisriiki reisimise koosseisu. Samuti kohustavad eelnimetatud aktid kriminaliseerima välisriiki reisimise rahastamise, korraldamise või muul viisil hõlbustamise. Kuigi välisriiki reisimise rahastamise, korraldamise või muul viisil hõlbustamise näol on tegemist terrorikuriteo ettevalmistamisega, kuuluvad antud koosseisuteod tõenäoliselt pigem KarS § 237<sup>3</sup> lg-s 1

<sup>196</sup> Vt. Käesoleva töö ptk 3.4.1.

<sup>197</sup> Vt. Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks, lk 4.

<sup>198</sup> Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, lk 17.



kohaldamisalasse. Välisriiki reisimise puhul on aga tegemist terrorikuriteo ettevalmistamisega, kuna vastav tegevus loob tingimusi terrorikuriteo toimepanemiseks. Nagu käesolevas peatükis eelnevalt mainitud, võib olla tegemist süüteo paika liikumise erivormiga, mille puhul pole tegemist veel vahetu süüteo toimepanemise alustamisega, kuna ei ole täidetud ühtegi terrorikuriteo objektiivse koosseisu tunnust. Kuna välisriiki reisimise näol on tegemist terrorikuriteo ettevalmistamisega, võib ka vastav koosseis olla hõlmatud terrorikuriteo ettevalmistamisega muul viisil.

Muul viisil terrorikuriteo ettevalmistamise näol on tegemist ebamäärase koosseisualternatiiviga, mille sisustamiseks puudub kohtupraktika. Ettevalmistamise staadiumit on võimalik sisustada väga erinevate käitumisaktidega, millest kõik karistusõiguslikku sekkumist ei vaja. Kõikide selliste käitumisaktide hõlmamine koosseisuga võib aga tekitada vastuolu karistusõiguse määratletusnõudega.<sup>199</sup> Terrorikuriteo ettevalmistamise kriminaliseerimise eesmärk on ennetada terrorikuriteo toimepanemist. Sellest lähtuvalt võib koosseisupäraseks pidada ettevalmistavaid tegevusi, mis omavad potentsiaali viia terrorikuriteo toimepanemiseni. Muu ettevalmistamise koosseisutunnuse sisustamine kõikvõimalike ettevalmistamise viisidega võib viia sätte eesmärgist väljumiseni. Vältimaks vastuolu määratletuspõhimõtte ja *ultima ratio* põhimõttega oleks kooskõlas vaid lähenemine, kus üksnes rahvusvahelistes aktides toodud teod võivad muu ettevalmistamise alla kuuluda. Seisukohta toeab ka Riigikohtu otsus 3-1-1-140-03, mille kohaselt võib süüteokoosseis tuleneda rahvusvahelisest õigusest.<sup>200</sup> Neist kõrvale jäävad teod võivad koosseisu täita aga üksnes äärmuslikel juhtudel. Küll aga on rahvusvahelisest õigusest tulenevad koosseisud soovitatav KarS-s *expressis verbis* kriminaliseerida, et vältida olukorda, mille puhul võidakse sätte tõlgendamisel väljuda koosseisu piiridest.

---

<sup>199</sup> Terrorikuriteo ettevalmistamise staadiumi riivist määratletusnõudega vt lähemalt käesoleva töö ptk. 3.1.1.

<sup>200</sup> Vt. RKKKo 3-1-1-140-03 p 10.

## Kokkuvõte

Terrorikuriteo ettevalmistamine on suure abstraktsusastmega koosseis, mille alla on võimalik pelgalt grammatiliselt tõlgendades hõlmata väga laia juhtumite ringi, seal hulgas ka ühiskonnas esinevad sotsiaaladekvaatsed teod. Selliste juhtumite hõlmamine koosseisuga viib aga riiveni karistusõiguse *ultima ratio* ja määratletuspõhimõttega. Seega asuti antud riive vältimiseks terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuseid piiritlema, et leitu pinnalt tuvastada, kas koosseisu kitsendav tõlgendamine võib aidata ületada koosseisuga seonduvaid probleeme karistusõiguse põhimõtetega. Eelnevast lähtuvalt püstitati käesolevas magistritöös järgmine uurimisprobleem: kas ja kuivõrd on võimalik terrorikuriteo ettevalmistamise karistatavusala tõlgendada viisil, mis ei rikuks määratletus ja *ultima ratio* põhimõtteid. Töö hüpoteesiks oli väide, et kuigi terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisude puhul esineb probleeme määratletusnõude ja *ultima ratio* põhimõtte riivega, on antud probleemi võimalik ületada terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuste kitsendava tõlgendamise teel.

Süütekoosseisude, mille puhul on kriminaliseeritud ettevalmistamise staadium, esineb alati teatav ebamäärasus, kuna antud teo toimepanemise etapp hõlmab väga laia potentsiaalselt koosseisupäraste käitumisaktide ringi. Ettevalmistamisstaadiumi üldine piiritlemine võimaldas sisustada terrorikuriteo ettevalmistamise tunnuseid. Määratledes terrorikuriteo ettevalmistamise tingimusi tuleb arvestada, et vastav tegevus avalduks välismaailmas ning toetaks põhiteo toimepanemist. Täiendavalt on koosseisu raames vajalik, et ettevalmistamine avaldaks kaitstavale õigushüvele abstraktset ohtu. Kuigi antud koosseisutunnused aitavad terrorikuriteo ettevalmistamist teataval määral piiritleda, on koosseisutunnused seaduse tasandil endiselt sätestatud üldiselt, võimaldades nende sisustamisel väljuda koosseisu piiridest. Vastavalt määratletusnõudele ei tohi normi sisu avamine viia aga normi piiridest väljumiseni ning seadus tekst peab olema formuleeritud viisil, et selle pinnalt oleks võimalik mõista, milliste käitumisaktide eest on karistus ette nähtud. Terrorikuriteo ettevalmistamise koosseis on KarS §-s 237<sup>2</sup> sätestatud üldsõnaliselt ja avatud nimekirjana. Ettevalmistamine on KarS-s sätestatud toimepanemise ennetamiseks, mistõttu esineb riive *ultima ratio* põhimõttega. *Ultima ratio* kohaselt on KarS-i näol tegemist viimase meetmega õigusrikkumistele reageerimisel ning karistusõigusliku normi loomine on põhjendatud üksnes juhul kui puuduvad antud rikkumise reguleerimise võimalused vähem repressiivsemal viisil. Seega ei pruugi ettevalmistamisena kriminaliseeritud koosseisutunnused olla kooskõlas karistusõiguse *ultima ratio* põhimõttega.

Vältimaks riivet *ultima ratio* ja määratletuspõhimõttega asuti koosseisutunnuseid kitsendavalt tõlgendama. Kuna terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuste kriminaliseerimise kohustus tuleneb Eestile rahvusvaheliselt tasandilt, tulenevad vastavatest õigusaktidest ka alused koosseisu tõlgendamiseks. Sellest tulenevalt tõlgendati ettevalmistamise koosseisutunnuseid kooskõlas rahvusvaheliste õigusaktide ja Eesti õigusest tulenevate karistusõiguse põhimõtetega. Ettevalmistamist piiritledes käsitleti KarS § 237<sup>2</sup> lg-s 1 sätestatud nelja koosseisutegu: terrorikuriteo toimepanemiseks üleskutsumine, värbamine, väljaõppe korraldamine ning muul viisil ettevalmistamine.

Terrorikuriteo toimepanemise üleskutse koosseisupärasus eeldab, et see on suunatud avalikkusele. Avalikkusele suunatus tähendab, et üleskutse koosseis ei ole täidetud, kui see on suunatud konkreetsele isikule või piiratud isikute ringile. Seega peab koosseisu täitmiseks üleskutse olema suunatud igäühele, kes võib sellest kuulda. Avalikkusele suunatud sõnum võib seejuures olla nii otsene kui kaudne. Sellest lähtuvalt võib koosseisupärane olla nii otseselt terrorikuriteo toimepanemist õhutav sõnum kui ka terrorikuriteo ülistamine. Vastav sõnum peab mõlemal juhul olema suunatud avalikkust terrorikuriteo toimepanemiseks motiveerima. Kuna ettevalmistamine peab toetama põhiteo toimepanemist, peab ka üleskutse toetama terrorikuriteo toimepanemist, luues selleks tingimusi. Seejuures saab paralleelsele tõmmata süüteost osavõtu põhjusliku seose nõudega – just üleskutsuja tekitab ajalisel mõttes esimesena võimalikkuse, et terrorikuritegu võidakse üleskutsesest motiveerituna toime panna. Sellega tekitab üleskutsuja kaitstavale õigushüvele abstraktse ohu, tekitades võimaluse terrorikuriteo toimepanemiseks. Subjektiivsest küljest peab terrorikuritegu olema toime pandud põhiteole kihutamise tahtlusega, mis erinevalt KarS § 22 lg-s 2 sätestatud kihutamisteole ei pea hõlmama kahekordset tahtlust, vaid piisab kui lisaks avalikkuse kihutamisele hõlmab tahtlus potentsiaalse terrorikuriteo üksnes teataval määral konkretiseeritult.

Terrorikuriteoks isiku värbamine seisneb ettepaneku tegemises terrorikuriteo toimepanemiseks või selles osalemiseks. Ettepanek on koosseisupärane esitades selle nii konkreetsele isikule kui ka avalikkusele. Avalikkusele värbamisettpaneku tegemine on koosseisupärane eelkõige selleks, et ennetada interneti vahendusel toimuvat aktiivset värbamistegevust, mis aitab terrorikuriteo toimepanemisele olulisel määral kaasa. Täiendavalt ei ole koosseisu realiseerimiseks vajalik ettepanekuga nõustumine, vaid koosseisu realiseerimiseks piisab üksnes ettepaneku tegemisest. Erinevalt üleskutsesest ei pea värbamisteo sisuks olev ettepanek olema tehtud terrorikuriteo kihutamise tahtlusega ning õigusvastasele teole tahtlik kallutamine ei ole koosseisu täitmiseks vajalik.

Terrorikuriteo toimepanemiseks väljaõppe korraldamise koosseis seisneb juhiste andmises. Juhiste andmine on koosseisupärane, kui need on antud lõhkeainete, tuli- või muude relvade või mürgiste või ohtlike ainete valmistamise või kasutamise kohta, kuid võimalik on juhiste andmine ka muude eriliste meetodite või tehniliste võtete kohta. Selleks, et arvestada, kas juhiste andmine kuulub antud koosseisu kohaldamisalasse, tuleb hinnata, kas juhised omavad potentsiaali seada kaitstav õigushüve abstraktsesse ohtu. Väljaõppe korraldamise puhul on lisaks konkreetsele isikule või isikute ringile suunatud väljaõppele karistatav ka väljaõppe korraldamine suunates selle avalikkusele. Seda on võimalik teostada laadides materjale internetti või koostades juhiseid sisaldavaid käsiraamatuid. Eelnimetatud käitumisaktide kriminaliseerimise eesmärk tuleneb ka rahvusvahelistest õigusaktidest. Vastavate tegude karistatavaks pidamine on võimalik, kuna tõlgendamise tulemusena on jõutud järeldusele, et koosseisu definitsioonis sisalduv nõue, et toimepanija teaks, et oskuseid kavatsetakse kasutada terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks, ei viita otsesele tahtlusele. Juhul, kui koosseisupärane oleks üksnes otsese tahtlusega toime pandud käitumisakt, peaks toimepanija kindlasti teadma, et juhiseid kasutatakse terrorikuriteo toimepanemiseks või sellele kaasaaitamiseks. Kui tõlgendada teadmist pelgalt asjaolu tajumise või teadvustamisena, on võimalik aga koosseis realiseerida ka kaudse tahtlusega. Selline käsitlus võimaldab koosseisu raames karistatavaks pidada ka avalikkusele suunatud väljaõppe korraldamist ning seeläbi täita rahvusvahelistest aktidest tulenevaid nõudeid väljaõppe korraldamise koosseisuteole.

Tõlgendades terrorikuriteoks muu ettevalmistamise koosseisutegu, tuginedes rahvusvahelisest õigusest tulenevatele ettevalmistamise koosseisudele. Täiendavalt võeti analüüsil aluseks ettevalmistamise koosseisud, mis on KarS-s lisaks terrorikuriteo ettevalmistamisele kriminaliseeritud. Vastavatest allikatest tulenevalt saab muu ettevalmistamise raames koosseisupäraseks pidada üksnes ettevalmistamistegusid, mille kriminaliseerimise kohustus tuleneb rahvusvahelistest õigusaktidest. Sellisel juhul on võimalik karistatavaid käitumiseakte piiritleda ning vältida koosseisu hõlmamist tegudega, mis võivad viia sätte eesmärgi piiridest väljumiseni. Eelnevast tulenevalt on muu ettevalmistamine koosseisupärane väljaõppe saamise ning välisriiki reisimise korral.

Eeltoodu valguses suudab terrorikuriteo ettevalmistamisele kitsendava tõlgendamise andmine määratleda ettevalmistamise koosseisutunnustele vastava karistatava käitumise piiri. Seejuures on võimalik karistatavusala määrata rahvusvaheliste õigusaktide ja Eesti karistusõiguse põhimõtete toel ammendaval kujul, võimaldades vältida täiendava tõlgendamise teel normi piiridest väljumist. Kuna koosseisutunnuseid on piiritletud

rahvusvaheliste õigusaktide toel, millest koosseisude kriminaliseerimise kohustus Eestile tuleneb, on võimalik vältida tõlgendamise teel juhtumite hõlmamise, mida seadusandja pole soovinud karistatavaks kuulutada. Järelikult on kitsendava tõlgendamise teel võimalik vältida riivet karistusõiguse määratletusnõudega, kuna tõlgendamine võimaldab jõuda seisukohale selle osas, milles seisneb koosseisule vastav karistatav käitumine ning kuidas seda piiritleda.

Arvestades, et terrorikuritegude ettevalmistamise koosseis on KarS-s sätestatud selleks, et ennetada põhiteoga toimepandud õigusrikkumist, pole võimalik riivet *ultima ratio* põhimõttega, mille kohaselt peab karistusõigus reageerima õigusrikkumistele viimase vahendina, täielikult vältida. Nimelt ei reageerita ettevalmistamise sättega juba toime pandud õigusrikkumisele vaid normi eesmärk on tõkestada terrorikuriteoks ettevalmistamist. Riivet *ultima ratio* põhimõttega aitab vähendada asjaolu, et ettevalmistamine peab siiski leidma aset välismaailmas ja seeläbi ohustama kaitstavat õigushüve abstraktselt. Teisest küljest tuleb *ultima ratio* põhimõtet kohaldades aga kontrollida, kas on võimalik õigusrikkumisele reageerida vähem õiguseid piirava vahendiga. Kuna terrorikuriteo ettevalmistamise reguleerimise kohustus tuleneb Eestile rahvusvaheliselt tasandilt, mis kohustab terrorikuritegu ettevalmistavad koosseisud sätestama siseriiklikes karistusseadustikes, siis rahvusvaheline seadusandja õigusrikkumise reguleerimiseks leebemat meetet andnud ei ole. Sellest tulenevalt on asutakse seisukohale, et kuigi ettevalmistamise kriminaliseerimise puhul on tegemist ennetava süüteokoosseisuga ning seetõttu esineb teatav riive *ultima ratio* põhimõttega, on vastav riive õiguskorras vajalik ja õigustatud.

Kokkuvõtvalt tuleks seega asuda seisukohale, et kuigi terrorikuriteo ettevalmistamise puhul on tegemist koosseisuga, mille puhul pelgalt seadusetekstile tuginedes esineb teatav ebamäärasus, on seda võimalik koosseisule kitsendava tõlgenduse andmise teel vältida. Seega võimaldab seaduse tõlgendamine ületada probleeme karistusõiguse määratletusnõudega. Kuigi ettevalmistamine on sätestatud KarS-s ennetava koosseisuna ning ei vasta seetõttu karistusõiguse *ultima ratio* eesmärgile, on antud riivet võimalik minimeerida arvestades koosseisupärase käitumisakti karistusõiguslikku relevantsust, õigushüve olulisust ning koosseisupärase teo poolt kaitstava õigushüve abstraktset ohustamist. Eelnevast tulenevalt leidis kinnitust magistritöös püstitatud hüpotees selle osas, et probleemi määratletusnõudega on võimalik terrorikuriteo ettevalmistamise koosseisutunnuste kitsendava tõlgendamise teel ületada. Riivet *ultima ratio* põhimõttega seejuures täies ulatuses tõlgendamise teel vältida ei suudetud, ent kitsendava tõlgendamise teel on võimalik antud riivet vähendada. Samuti on riivel *ultima ratio* põhimõttega õiguskorras legitiimne eesmärk ja vähemriivamaid meetmeid

ettevalmistamise reguleerimiseks ei näi esinevat. Järelikult on riive *ultima ratio* põhimõttega olemas, kuid see tuleb lugeda õiguskorras lubatavaks.

## Delimitation of the punishability level of preparation of terrorist offence

### Abstract

Penal Code (in Estonian *karistusseadustik*, hereinafter referred to as *KarS*) provides the necessary elements of a criminal offence in the special part of the law. Pursuant to penal law, these necessary elements impose certain limits in response to relevant acts. Punishability limits can be extended by with the help of the General Part for *KarS*. Pursuant to the general principle laid down in *KarS* § 25 (2), an attempt to commit an offence is the starting point for punishability in the Estonian Penal Law. The legislator, however, has a further opportunity to extend the punishability level temporally ahead, criminalising the stage prior to the attempt - the preparation of an offence. One of the offences where the punishability level is extended by criminalising the preparation on an act is a terrorist offence. The preparation of a terrorist offence is regulated in *KarS* § 237<sup>2</sup> (1) which comprises of organisation of training or recruiting persons for the commission of a terrorist offence, or preparation for such offence in another manner as well as public incitement for the commission of such offence.

The stage of preparation of the offence can be performed with very different behavioural acts and consequently the preparation of the criminalisation is always associated with some uncertainty. This is the case particularly in the event of the preparation of a terrorist offence, when even the acts complying with the terrorist offence itself can essentially occur in many very different forms. Moreover, the characteristics of the necessary elements of preparation are non-exhaustive, allowing the punishability level to be extended beyond the level established by the legislator. Such a regulation may, however, lead to a conflict with the principle of definiteness of penal law. According to the principle of definiteness, both an act for which the law provides a penalty and the penalty itself should be clearly defined, so that everyone would be able to foresee which conduct is prohibited and punishable and which punishment corresponds to an act, enabling a person to shape their own behaviour accordingly. The preparation can be performed with behavioural acts that are socially acceptable. Proceeding from the *ultima ratio* principle, the penal law is - due to its most restrictive nature of rights - the last resort in response to violation of law, which is why all kinds of preparatory acts do not require penal intervention. As the definiteness and the *ultima ratio* principle are immanent principles of penal law, the following research problem is raised in this Master's thesis: whether and to what extent can the punishability level of the

preparation of a terrorist offence be interpreted, so it would not infringe with the principles of definiteness and *ultima ratio*.

To solve the research problem, a systematic and analytical research method is used, and with its concurrence the problems dealt in the thesis are solved by moving from general to specific. This research method is also manifested in the structure of the thesis - at first, the nature of the preparation of a terrorist offence is examined in both the national and international levels, then, the main problems of preparation and the principle of definiteness and *ultima ratio* are identified in general, and then, based on the facts identified, the necessary elements of the preparation of a terrorist offence are interpreted and the question of possibility to avoid the infringement of the principle of definiteness and *ultima ratio* is solved.

The hypothesis of the thesis was that although the necessary elements of preparation of a terrorist offence pose problems with the infringement of the principle of definiteness and *ultima ratio*, this problem can be overcome by means of restrictive interpretation of the necessary elements of the preparation of a terrorist offence.

In the first part of the thesis the necessary elements of a terrorist offence and the necessary elements of the preparation of a terrorist offence were identified pursuant to the current KarS regulation. The regulation of the preparation of a terrorist offence is provided in KarS § 237<sup>2</sup> (1). In this provision the preparation of terrorist offence as well as incitement for the commission of such offence are considered as alternative acts. Although these acts are alternative, the incitement for the commission of terrorist offence is a preparatory act for a terrorist offence as well. In turn, KarS § 237<sup>2</sup> (1) provides two ways as a preparation - organisation of training or recruiting persons - but this list is not exhaustive and preparation in other ways is possible as well. Chapter 1 also gives further insight into international law, which is the benchmark of mandatory criminalisation of the preparation of a terrorist offence. As for international law, the following relevant legal acts were examined: the UN International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, UN Security Council Resolution 1373 (2001), the European Council Framework Decision 2002/475/JHA, the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism and the European Council Framework Decision 2008/919/JHA. In relation to acts of terrorism occurred in recent years, the Ministry of Justice of Estonia upgraded the priority of review of the necessary elements of terrorism and, on the 7th December 2015, the draft Act to amend the Penal Code with the aim to clarify the penal regulation of terrorism was submitted to Estonian authorities. The purpose to amend the regulation is to bring the current situation into conformity with the requirements of the international law. The inclusion of the preparation of a terrorist offence in the Penal



Code came into force on the 15th March 2007 and has remained the same so far, which substantiates the fact that several provisions subject to criminalisation pursuant to international law are not punishable in the current version of the Penal Code. Consequently, the the first part of the thesis also examined the preparatory acts which are included in the international legal acts, but not taken *expressis verbis* into account in the current regulation of KarS. According to this it was found, that pursuant to international law, the criminalisation of reception of terrorist training, travelling abroad for the purpose of terrorism, and financing, organisation, or otherwise facilitating in travelling abroad shall be criminalised in KarS.

The second part of thesis examined, how the legal dogmatism has construed the preparation stage in general. For the delimitation of the punishability level of preparation, its starting and end point were identified. In order to do this, the preparation stage was compared with the previous and subsequent commission phase, and it was found that the action corresponding to the preparation should be expressed in the outside world and create conditions for the commission of the main act. This comprehension allows to distinguish the preparation from the previous phase of commission, which is criminally non-relevant and remains on the level of personal ideas. The phase of preparation can be considered complete when the offender has begun to fulfill the objective elements of the main act - in this case, the stage of attempt begins.

In addition, the nature of the principle of definiteness was examined on the basis of legal literature and the positions of judicial practice. It was found that the principle of definiteness is met if an average person understands what actions are followed by the criminal liability and what penalties would apply with such liability on the basis of the wording of the provision or the interpretation by the courts. The level of definiteness and concreteness of a legal provision, however, depends primarily on the nature of the act. As KarS is essentially an *ultima ratio* measure and its nature includes significant limitation of rights, it should be as accurately and understandably verbalised as possible. However, it should be considered that all possible behavioural acts related to the provision cannot always be foreseen, and therefore, it may not be possible to establish them expressly by law. As for the preparation of the act, the specification of acts by law is particularly problematic because the preparation of an offence involves a wide range of behavioural acts, which are impossible to regulate in an exhaustive manner. This may also cause problems with the principle of *ultima ratio*, according to which the penal provision may only be stipulated when other measures do not protect the legal interest adequately. Thus, the author came to the conclusion that the punishability limit for the

necessary elements of the preparation of a terrorist offence shall be identified by way of interpretation

Subsequently the necessary elements came to be interpreted in a restrictive way, to avoid infringement with the *ultima ratio* and the principle of definiteness. Since the mandatory criminalisation of the preparation of a terrorist offence comes from the international law, the relevant legal acts were examined for the interpretation of the necessary elements. Consequently, the necessary elements of the preparation were interpreted in accordance with the principles of penal law and international legal acts.

Regarding an incitement to commit a terrorist offence, it was established that the incitement is subject to the necessary elements if it is addressed to the public. Orientation to the public means that the necessary elements of an incitement are not met if addressed to a specific person or a limited group of persons. Thus, for complying with necessary elements, the incitement should be addressed to anyone who can hear of it. Therefore, the message addressed to the public can be both direct and indirect. Consequently, both a message inciting directly to commit a terrorist offence and glorification of a terrorist offence can be subject to the provision. In both cases, a message needs to be addressed to the public to motivate to commit a terrorist offence. As the preparation should support the commission of a main act, an incitement should support the commission of a terrorist offence by creating further conditions. Thereat, the parallels with the causal relation in the can be drawn with the participation of an offence - in a temporal sense, it is the inciter who creates the first possibility for a terrorist offence to be committed on the basis of the incitement. By this, the inciter provides an abstract risk to the protectable legal rights, creating a possibility for the execution of a terrorist offence. As for the subjective elements, it was identified that a terrorist offence should be committed with an intent to abet a main act, which, unlike an act of abetting laid down in KarS § 22 (2) does not necessarily include a double intent; it is sufficient if an intent would include a potential terrorist offence to a certain extent only.

Recruitment for terrorism lies in soliciting another person to commit or participate in the commission of a terrorist offence. It was found that the soliciting is subject to the necessary elements, when it is presented to both a particular person or to the public. In addition, for the necessary elements to be fulfilled, it is not required to accept the proposal. Unlike the incitement, the solicit composing a recruitment does not have to be made with an intent to abet to perform a terrorist offence, and an intentional abetting to perform an unlawful act is not required to comply with the provision.

When analysing training for terrorism, it was identified that relevant necessary elements lie in providing instructions. The requirement of providing instructions is fulfilled if instructions have been given regarding the use or production of explosives, firearms or weapons or other toxic or hazardous substances, but it is also possible to give instructions about other specific methods or techniques. In order to assess whether giving instructions falls under the provision of the preparation, it must be assessed whether the instructions have the potential to incur an abstract risk to the protectable legal rights. In the event of training for terrorism, in addition to the training addressed to a specific person or group of persons, the training is punishable if addressed to the public. It can be performed by uploading the materials to the Internet, or by composing manuals with instructions etc. The requirement to criminalise aforementioned behavioural acts arises from the purpose of the international law as well. Based on the interpretation, it was found, that the requirement of offender's knowledge that the skills provided are intended to be used for carrying out or contributing to the commission of a terrorist offence, do not indicate to the requirement of a direct intent. If only a behavioural act committed with the direct intent would be subject to the necessary elements, then the offender must definitely know that the skills provided are intended to be used for carrying out or contributing to the commission of a terrorist offence. If the knowledge would be interpreted as a plain perception or awareness, the necessary elements could be still exercised with indirect intent. This approach allows to consider punishable the training activities addressed to the public, thus meeting the requirements arising from international law regarding the training for terrorism.

When the necessary elements of other preparation were interpreted, it was based on the necessary elements of preparation of a terrorist offence pursuant to the international law. Additionally, the analysis was based on the preparatory provisions which are criminalised in KarS apart from the preparation of a terrorist offence. As a result of a restrictive interpretation, it was found that only those preparatory acts can be regarded as subject to the other preparation, which are provided in the international law. In this case, it is possible to limit the punishable behavioural acts which fall under the provision and avoid including by the acts that might move beyond the limits of the purpose of a provision. Other behavioural acts could comply with the necessary elements in exceptional cases only. However it is advisable to criminalise provisions arising from the international law expressly in the law in order to avoid the interpretation beyond the limits of the purpose of the provision.

As a result of the restrictive interpretation of the preparation of a terrorist offence, the limit of punishable behaviour corresponding to the given necessary elements was identified. Thereby,

the punishability level of the preparatory acts was identified according to the international legislation and the principles of Estonian penal law. The necessary elements of an offence were identified in an exhaustive manner, enabling to avoid the interpretation beyond the limits of a legal provision. As the necessary elements are delimited by the international legislation, which is the benchmark of mandatory criminalisation of the necessary elements in KarS, the interpretation does not include behavioural acts, which the legislator has not wished to declare punishable. Consequently, the restrictive interpretation has enabled to avoid the infringement of the principle of definiteness, as such interpretation rendered possible to determine a punishable behaviour according to provision and how to delimit it.

Given that the necessary elements of the preparation of the terrorist offence are provided in KarS in order to prevent the violation of law committed by the main act, it is not possible to completely avoid the infringement of the *ultima ratio* principle, according to which the penal law should respond to any violation of law as the last resort. Namely, a provision of preparation does not respond to the violation of law already committed, but the purpose of a legal provision is to prevent the preparation for a terrorism offence. The infringement with the *ultima ratio* principle can be reduced by the fact that the preparation must still take place in the outside world, thus jeopardizing the protectable legal rights in an abstract manner. On the other hand, upon the *ultima ratio* principle, it should be verified whether it is possible to respond to the violation of law by legal means, which are less restrictive.

Since the duty to regulate the preparation of a terrorist offence in the penal law comes from the international law, then the international legislator has not provided more lenient measure to regulate the preparation of the terrorist offence. Consequently, the author has been taken a position that, even though the criminalisation of the preparation is a preventive measure provided to avoid the commission of terrorist offence, and therefore a certain degree of infringement of the *ultima ratio* principle appears, the infringement is required and justified in the legal system.

The thesis thus shows, that although the preparation of a terrorist offence is a provision, in which case a certain level of uncertainty exists, the uncertainty is possible to avoid by virtue of the restrictive interpretation of the necessary elements. Thus, the interpretation of law allows to overcome the problems with the principle of definiteness of penal law. Although the preparation is laid down in the KarS as a preventive provision and thus it does not meet the *ultima ratio* principle, the infringement in question is possible to minimise in a view of a penal relevance of a behavioural act, the importance of the legal rights, and the abstract risk of the legal rights protected by the provision. Therefore, the hypothesis was confirmed to the

extent that the problem with the principle of definiteness can be overcome by means of restrictive interpretation of the necessary elements of the preparation of a terrorist offence. Thereat, the infringement with the *ultima ratio* principle could not be avoided in full, but by the means of restrictive interpretation, it was possible to be reduced. Also, the principle of *ultima ratio* serves a legitimate purpose in the legal system and there is no possibility to regulate the offence in less lenient measures. Consequently, the infringement with the principle of *ultima ratio* exists, but it must be regarded as acceptable in the legal system.

## Kasutatud lühendid

EIÕK	Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
jms	ja muud sellised
jne	ja nii edasi
KarS	karistusseadustik
KarS-K	Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne.
komm	kommentaar
KrK	kriminaalkodeks
KrKK	Eesti NSV kriminaalkodeks. Kommenteeritud väljaanne.
nn	niinimetatud
nõ	nii-öelda
PS	Eesti Vabariigi põhiseadus
PS-K	Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne.
RT	Riigi Teataja
SE	seaduseelnõu
sh	sealhulgas
vlj	väljaanne
vrđ	võrdle
vs	versus
vt	vaata
ÜRO	Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

## Kasutatud materjalid

### A. Kasutatud kirjandus

1. Aurescu, B., Galea, I. Establishing an International Court Against Terrorism. – Revista de Drept Constitutional, 2015.
2. Annus, T. Riigiõigus. Tallinn: Juura 2006.
3. Chadwick. The 2005 Terrorism Convention: a Flexible Step too Far? – Nottingham Law Journal, vol. 16, issue 2, 2007.
4. Dumitriu, E. The E.U.'s Definition of Terrorism: The Council Framework Decision on Combating Terrorism. – German Law Journal, vol. 05, no. 5.
5. Ernits, M., Pikamäe, P., Samson, E., Sootak, J. Karistusseadustiku üldosa eelnõu. Eelnõu lähtealused ja põhjendus. Tallinn-Tartu-Kiel: Juura, Õigusteabe AS 1999.
6. Hirsch, H. J. Õigusriikliku karistusõiguse aktuaalsed probleemid. – Juridica, nr 3, 2004.
7. Husabo, E. J., Ingviid, B. Fighting terrorism through multilevel criminal legislation : Security Council Resolution 1373, the EU framework decision on combating terrorism and their implementation in Nordic, Dutch and German criminal law. – Leiden, Boston, Nijhoff, 2009.
8. Kühl, K. Karistusõigus üldosa. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2002.
9. Madise, Ü. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 3. vlj. Tallinn: Juura 2012.
10. Okeke, G. N. The United Nations Security Council Resolution 1373: An Appraisal of Lawfare in the Fight Against Terrorism. – Journal of Law and Conflict Resolution, vol. 6(3), 2014.
11. Pikamäe, P., Kivi, L. Õppematerjal kohtunikele 2003. Karistusõiguse põhiprobleeme. Tartu: Sihtasutus Eesti Õiguskeskus 2004.
12. Pikamäe, P., Sootak, J (koost.). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4. vlj. Tallinn: Juura 2015.
13. Ploom, T., Kärner, M. Kannatanu huvide realiseerimine kriminaalmenetluses. – Juridica, nr 7, 2015.
14. Rebane, I. Eesti NSV kriminaalkodeks. Kommenteeritud väljaanne, 5 vlj. Tallinn: Eesti Raamat 1980.

15. Rostow, N. Before and After: The Changed UN Response to Terrorism since September 11th. – Cornell International Law Journal, vol. 35, 2002.
16. Salinas de Frías, A. Counter-Terrorism and Human Rights in the Case Law of the European Court of Human Rights. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2012.
17. Siitam-Nyiri, K. Karistusõiguse areng revisjonist Euroopa Liidu ühtse karistusõiguseni. – Juridica, nr 8, 2014.
18. Sootak, J. Karistusõigus üldosa. Tallinn: Juura 2010.
19. Sootak, J. Karistusõiguse alused. Tallinn: Juura 2003.
20. Sootak, J. Täideviimine ja osavõtt. Tallinn: Juura 2004.
21. Tadros, V. Justice and Terrorism. – New Criminal Law Review, vol 10, no 4, 2007.
22. Wörner, L. Expanding Criminal Laws by Predating Criminal Responsibility – Punishing Planning and Organizing Terrorist Attacks as a Means to Optimize Effectiveness of Fighting Against Terrorism. – German Law Journal. Vol 13 No 09, 2012.
23. Yenisey, F. Some Legal Aspects of Terrorism in Western Europe and in Turkey. – Kan. JL & Pub. Pol'y vol 14, 2004.

## B. Kasutatud õigusaktid

### Eesti õigusaktid

24. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.
25. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 31.12.2016, 14.
26. Kriminaalkoodeks. – RT 1992, 20, 288.

### Rahvusvahelised õigusaktid

27. Council of Europe. Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism. Riga, 22.10.2015. – Arvutivõrgus: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/217>. 29.03.2017.
28. Euroopa Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK. terrorismivastase võitluse kohta – ELT L 164, , lk 3-7.
29. Euroopa Nõukogu raamotsus 2008/919/JSK, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. 28. november 2008. – ELT L 330/21, lk 21.23.



30. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse Nõukogu otsust 2005/671/JSK. 15. märts 2017. – ELT L 88/6, lk 6-21.
31. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.
32. Konventsioon kuritegude ja mõningate teiste tegude kohta õhusõiduki pardal – RT II 1993, 30-31, 104.
33. Terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seadus. RT II 2009, 10, 24.
34. Terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni ratifitseerimise seadus. – RT II 2002, 12, 45.
35. United Nations General Assembly. Resolution 53/108: Measures to eliminate international terrorism. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=A/RES/53/108](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/53/108). 30.03.2017.
36. United Nations Security Council. Resolution 1368 (2001). 12. september 2001. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1368\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368(2001)). 29.03.2017.
37. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. – RT II 1996, 24, 95.
38. United Nations Security Council. Resolution 1373 (2001). 28. september 2001. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1373\(2001\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1373(2001)). 29.03.2017.
39. United Nations Security Council. Resolution 2178 (2014). 24. september 2014. – Arvutivõrgus: [http://www.un.org/en/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20(2014)). 29.03.2017.

## C. Kasutatud kohtupraktika

### Eesti kohtupraktika

40. RKKKo 3-1-1-23-12.
41. RKKKo 3-1-1-103-12.

- 42. RKKKo 3-1-1-113-13.
- 43. RKKKo 3-1-1-100-13.
- 44. RKKKo 3-1-1-83-11.
- 45. RKKKo 3-1-1-94-00.
- 46. RKKKo 3-1-1-48-05.
- 47. RKKKo 3-1-1-65-16.
- 48. RKKKo 3-1-1-17-03.
- 49. RKKKo 3-1-1-7-07.
- 50. RKKKo 3-1-1-7-08.
- 51. RKKKo 3-1-1-104-09.
- 52. RKKKo 3-1-1-108-12.
- 53. RKKKo 3-1-1-117-05.
- 54. RKKKo 3-1-1-107-13.
- 55. RKKKo 3-1-1-128-12.
- 56. RKKKo 3-1-1-81-14.
- 57. RKKKo 3-1-1-140-03
- 58. RKPJKo 3-4-1-33-05.
- 59. RKÜKo 3-4-1-16-10.

#### Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

- 60. EIKo 6538/74, *Sunday Times* vs. *Ühendkuningriik*.

#### D. Muud materjalid

- 61. Eesti julgeolekupoliitika alused. Välisministeerium. Riigikogus heaks kiidetud 12.05.2010. – Arvutivõrgus: [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA\\_2010.pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA_2010.pdf). 09.02.2017.
- 62. Council of Europe. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Report on Fourth Assessment Visit. Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. Estonia. 18. september 2014. – Arvutivõrgus:

- [https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/MONEYVAL%282014%2920\\_Estonia.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/MONEYVAL%282014%2920_Estonia.pdf). 29.03.2017.
63. Council of Europe. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism. Warsaw, 16.05.2005, lk 15.– Arvutivõrgus: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3811>. 29.03.2017.
  64. Eesti terrorismivastase võitluse põhialused Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse poolt 14.11.2013 istungi protokollilise otsusega nr 47 pp nr 5. P 9. – Arvutivõrgus: [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/tvv\\_pohialused\\_2013.pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/tvv_pohialused_2013.pdf). 29.03.2017.
  65. Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse Nõukogu raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. 02.12.2015. – Arvutivõrgus: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST\\_14926\\_2015\\_INIT&qid=1487853820708&from=ET](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_14926_2015_INIT&qid=1487853820708&from=ET). 25.04.2017.
  66. Euroopa Komisjon. Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja Nõukogule Nõukogu 28. novembri 2008. aasta raamotsuse 2008/919/JSK (millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta) rakendamise kohta. 05.09.2014, lk 3-4. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0554&qid=1487853820708&from=ET>. 29.03.2017.
  67. European Parliament. Report on the Proposal for a Council Framework Decision amending Framework Decision 2002/475/JHA on Combating Terrorism. 23.07.2008. – Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGML+REPORT+A6-2008-0323+0+DOC+PDF+V0//EN>. 12.04.2017.
  68. Euroopa Ühenduste Komisjon. Ettepanek: Nõukogu raamotsus, millega muudetakse raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta. 6.11.2007. – Arvutivõrgus: – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1490792457942&uri=CELEX:52007PC0650>. 29.03.2017.
  69. Euroopa Ühenduste Komisjon. Komisjoni aruanne Euroopa Nõukogu 13. juuni 2002. a terrorismivastase võitluse raamotsuse artiklik 11 põhinev. 06.11.2007. – Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0681&from=ET>. 16.03.2017.

70. Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus terrorismi karistusõigusliku regulatsiooni täpsustamiseks. 27.11.2015. – Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/4e15e6f1-111c-4336-85f6-35990b3464b4#6tubxTb3>. 29.03.2017.
71. SE 403 seletuskiri: Seletuskiri terrorismi ennetamise Euroopa Nõukogu konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde. SE 403. – Arvutivõrgus: [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/568f89b3-7299-24a8-c454-66d9f586921d/Terrorismi%20ennetamise%20Euroopa%20Nõukogu%20konventsiooni%20ratifitseerimise%20seadus](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/568f89b3-7299-24a8-c454-66d9f586921d/Terrorismi%20ennetamise%20Euroopa%20N%C3%B5ukogu%20konventsiooni%20ratifitseerimise%20seadus). 29.03.2017.
72. SE 931 seletuskiri: Seletuskiri karistusseadustiku ja selle muutmise seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. SE 931. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3b550392-ba40-3b52-8ab3-690ad87d6b06/Karistusseadustiku%20ja%20selle%20muutmise%20seonduvate%20seaduste%20muutmise%20seadus/>. 09.02.2017.
73. SE 876 seletuskiri: Seletuskiri terrorismi rahastamise tõkestamise rahvusvahelise konventsiooni ratifitseerimise seaduse eelnõu juurde. SE 876. – Arvutivõrgus: [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/53a907b9-7766-3080-9c81-9edcb199b08a/Terrorismi%20rahastamise%20tõkestamise%20rahvusvahelise%20konventsiooni%20ratifitseerimise%20seadus](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/53a907b9-7766-3080-9c81-9edcb199b08a/Terrorismi%20rahastamise%20t%C3%B6kestamise%20rahvusvahelise%20konventsiooni%20ratifitseerimise%20seadus). 29.03.2017.

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Liis Vainola

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Terrorikuriteo ettevalmistamise regulatsiooni karistatavusala piiritlemine”, mille juhendajaks on MA. Rauno Kiris,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02.05.2017